IN VILDEN AFRIKA

Jules Verne

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

קראנען
אדער
רעוואלוציאנען

פון
א. טאננבוים.

רשוזעפי גאריבאלדי.

(פארווערטס! אימער פארווערטס!)

פערלאג פאן
[illegible] 271 מעדיסאן סטריט. נויארק

אין ווילדען אפריקא

פון

זשול ווערן.

(צווייטער טהייל פון יונגען שיפס קאפיטאן)

פרייא בעארבייטעט פון

א. טאנענבוים.

פרייז 10 סענט.

דרוק אונד פערלאג פון

די היברו פאבלישינג קאמפאני

85-87 קאנאל סטריט,

ניו-יארק,

HEBREW PUBLISHING COMPANY

83-87 CANAL ST., NEW YORK

אין ווילדען אפריקא.

צווייטער טהייל פון דעם „יונגען שיפסקאפיטאן".

פריי בעארבייטעט

נ א ך ז ש ו ל ו ו ע ר ן

— פון —

א. טאנענבוים.

1טעס קאפיטעל.

דער שקלאפען האנדעל.

דער שקלאפען האנדעל, דיא גרעסטע, דיא שרעקליכסטע אונגערעכטינקייט, וועלכע איז בעגאנגען געווארען פון איין מענשען געגען אנדערן, איז אבגעשאפט געווארען ערשט גאר ניט לאנג. אונזערע קינדס קינדער וועלען פיעלייכט גאר ניט גלויבען, אז אמאל זיינען דיא מענשען געוועזן אזוי שלעכט, אזוי ווילד און אזוי אונבארמהערציג, אז זיי זיינען אנגעפאלען אויף דיא דערפער פון אנדערע מענשען, האבען געטייטעט אלע אלטע, שוואכע און קראנקע און האבען דיא געזונדע מענער און פרויען אוועקגעשלעפט אויף טויזענדער מייל ווייט פון זייער היים און האבען זיי פערקויפט אויפן מארק, וויא מען פערקויפט בהמות.

און דאך איז עס וואהר! און דאך האט עס פאסירט ערשט גאר ניט לאנג! און דאך פאסירט עס אויך נאך היינט, נאך אין 1900!

ווען האט זיך אנגעהויבען דער שקלאפען האנדעל? ווען האט איין מענש אנגעהויבען צו פערקויפען און צו קויפען דעם אנדערן מענשען אלס שקלאף? דאס קענען מיר ניט וויסען. מיר געפינען, אז שוין מיט פיער טויזענד יאהר צוריק איז יוסף פערקויפט געווארען פון זיינע אייגענע ברידער אלס שקלאף אין א פרעמדעס לאנד. וויא עס ווייזט אויס, איז עס שוין דאמאלס ניט געוועזן קיין נייעס, אז איין

מענש זאל פערקויפען דעם אנדערן אלס שקלאף. עס איז אלזא אונמעגליך צו זא-
גען ווען דער שקלאפען האנדעל האט זיך אנגעהויבען, מיר קענען נור זאגען, ווען
ער האט אויפגעהערט אפיציעל.

אין 1838 האט דיא ענגלישע רעגיערונג ערקלערט, אז אלע שקלאפען אין
איהרע קאלאניעס זיינען פריי. זעקס הונדערט זיבעציג טויזענד שווארצע שקלאפען
זיינען דאמאלס בעפרייט געווארען אין דיא ענגלישע קאלאניען אין אזיען, אפריקא
און אמעריקא — מיט צעהן יאהר שפעטער, אין 1848, האט דיא דאמאליגע פראנ-
צויזישע רעפובליק, דיא זאגענאנטע צווייטע רעפובליק, בעפרייט אלע שווארצע
שקלאפען אין דיא קאלאניען, וועלכע האבען דאמאלס געהערט צו פראנקרייך.
צוויי הונדערט זעכציג טויזענד שווארצע שקלאפען זיינען בעפרייט געווארען.

אין 1861 האט אויסגעבראכען א קריעג אין אמעריקא איבער דיא בעפריי-
אונג פון דיא שקלאפען. דריי יאהר נאכאנאנד האט געדויערט דיעזער בלוטיגער
בירגער קריעג און מעהר אלס א מיליאן שווארצע שקלאפען זיינען בעפרייט געווא-
רען אין דיא פעראייניגטע שטאאטען.

אין 1876 זיינען בעפרייט געווארען דיא שווארצע שקלאפען אויף דיא אינזלען
קובא און פארטא-ריקא.

אין 1881 האט קייזער דאם פעדרא II בעפרייט דיא שווארצע שקלאפען פון
בראזיליען.

האט שוין אבער דער שקלאפען האנדעל אויפגעהערט? — ניין! אין ווילדען
אפריקא ווערט נאך יעצט, אין 1900, געפיהרט דער שקלאפען האנדעל. עס איז
וואהר, אז דער שקלאפען האנדעל איז יעצט ניט אזוי גרויס, ניט אזוי שטארק פער-
ברייטעט, וויא מיט הונדערט יאהר צוריק, אבער פיעלע הערשער אין אפריקא און
אזיען דארפען נאך יעצט שקלאפען און מען קען נאך יעצט קויפען שקלאפען אויף
דעם שקלאפען מארק אין זאנדיבאר און אין מאזאמביק און זאגאר אין מאראקקא.

דאס טרויעריגסטע אין שקלאפען האנדעל איז דאס, וואס ניט נור ווילדע
אפריקאנער פיהרען דעם שקלאפען האנדעל, זאנדערן ציוויליזירטע אייראפעער. דיא
גרעסטע, דיא ערגסטע, דיא אונמענשליכסטע שקלאפען הענדלער זיינען געווען צי-
וויליזירטע אייראפעער און זיינען עס נאך יעצט. ניט דער ווילדער מענש בעגעהט
דאס גרעסטע אונרעכט, זאנדערן דער געבילדעטער מענש.

אפריקא איז שטענדיג געווען א געהיימניס פאר יעדען. קיינער האט ניט גע-
וואוסט, וואס עס טהוט זיך אין דיזען ווילדען, שווארצען לאנד. מען האט געוואוסט,
אז אין אפריקא געפינען זיך פיעלע פעלקער, וועלכע עסען מענשען-פלייש, פעלקער,

וועלכע זיינען קאנניבאלען. זיי פיהרען קריעג מיט אנדערע פעלקער ארום זיי, נור אום צו פאנגען מענשען, וועלכע זיי טוידטען און פרעסען זיי אויף. מען האט גע־וואוסט, אז אין פיעלע געגענדען ווערט מענשענפלייש פערקויפט אויפ׳ן מארק, וויא דאס פלייש פון אָקסען און ציעגען.

עס איז אלזא קיין וואונדער, וואס עס האבען זיך געפונען מענשען, וועלכע האבען ריזיקירט מיט זייער לעבען, און זיינען געפאהרען אויספאָרשען דאס דונקעלע אפריקא. זיי האבען עס געטהאן אויס דריי אורזאכען. ערשטענס, האבען עס גע־טהאן פרומע מענער, וועלכע האבען געוואָלט ציוויליזירען דיא ווילדע מענשען און זיי לערנען א רעליגיאָן. צווייטענס, האבען עס געטהאן געלערנטע מענ־שען, וועלכע האבען געוואָלט אויספאָרשען דיא פלאנצען און דיא טהיערע פון די־זען ווייניג בעקאנטען וועלט טהייל. דריטענס, פאָליטיקער, וועלכע האבען געזוכט אפצונעהמען נייע לענדער און צו גרינדען דאָרט קעניגרייכע און קייזערטהימער.

אין 1853 האט זיך, א געלערנטער ענגלישער מיסיאָנער מיט׳ן נאָמען דוד ליווינגסטאן געלאזען רייזען אין ווילדען אפריקא. ער האט דורכגערייזט הונדערטער מיילען אין דיא ווילדעסטע געגענדען און האט איבערגעטראָגען און איבערגעליטען אזוי פיעל ליידען, שמערצען און שוועריגקייטען, אז קיינער האט ניט געגלויבט, אז ער זאָל וועלען נאך אמאָל צוריקפאָהרען. דוד ליווינגסטאָן איז אבער געווען א מי־סיאָנער און א געלערנטער. ער האט געוואָלט ציוויליזירען דיא ווילדע און אין דער זעלבער צייט האט ער אויסגעפאָרשט דאס לאַנד. זיין ערשטע רייזע האט געדויערט מעהר אלס דריי יאָהר, דאן איז ער צוריקגעקומען קיין ענגלאנד און האט אָנגע־שריעבען דאס ערשטע בוך איבער דעם ווילדען אפריקא.

קוים האט ער זיך אויסגערוהט אין ענגלאנד און איז ווידער פאלקאָמען גע־זונד געוואָרען, איז ער ווידער אוועקגעפאָהרען קיין אפריקא, דאן איז ער פערפאַ־לען געוואָרען און מען האט ניט געוואוסט, וואס מיט איהם איז געוואָרען. אין 1870 האט א ניו יאָרקער צייטונג, דער „ניו יאָרק העראלד״ ארויסגעשיקט דעם אמע־ריקאנער הענרי מ. סטענלי זוכען דוד ליווינגסטאָן. דיזע רייזע האט געקאָסט צעהן טויזענד דאָללאר, אבער הענרי סטענלי האט געפונען דעם געלערנטען ליווינגסטאָן אין קעניגרייך אודשידשי.

הענרי סטענלי האט אבער אזוי ליעב בעקומען דאס ווילדע אפריקא, אז ער האט שפּעטער געמאכט אליין אייניגע רייזען אום אויסצופאָרשען דאס לאַנד און ער האט געגרינדעט דאס קעניגרייך קאָנגאָ, וועלכעס געהערט יעצט צו בעלגיען.

אין דיעזעס ווילדע אפריקא, צווישען דיא ווילדעסטע מענשען, האט זיך יעצט געפונען מיסיס וועלדאן מיט איהרע בעגלייטער.

אבער וויא אזוי קומען זיי אהער? וויא קומט עס, וואס זיי האבען ביז אהער ניט געוואוסט, וואו זיי געפינען זיך? וויא קומט עס, וואס דיקסאנד, אנקעל בענעדיקט און מיסיס וועלדאן האבען געגלויבט, אז זיי געפינען זיך אין זיד אמעריקא? ווער האט זיי פערפיהרט אהער? צו וועלכען צוועק האט מען זיי פערפיהרט?

דאס וועט דער לעזער געוואהר ווערען אין פאלגענדען קאפיטעל.

2טעם קאפיטעל.

הערריס און נעגארא.

אן אבענד פאר דעם טאג, ווען אנקעל בענעדיקט האט אויסגעפונען דעם פלאץ, וואו דיא מענשענפרעסער האבען אפגעהאלטען זייער מאהל צייט, זיינען צוויי מענשען געזעסען אויף א גרויסען שטיין, האבען גערויכט און האבען גערעדט צווישען זיך.

— ווען דוא זאלסט קענען זיי פערפיהרען נאך הונדערט מייל ווייטער, וואלטען מיר זיכער געווען, אז מיר האבען זיי אין דיא הענד, האט איינער געזאגט. איך האב געטהאן גענוג. איך האב איבערגעשטעלט דעם קאמפאס פון דעם „פילגרים" און האב זיי פערפיהרט ביז אהער. דוא קענסט זיך דענקען, אז דאס איז קיינע לייכטע ארבייט. זיי זיינען געפאהרען נאך אמעריקא און איך האב זיי פערפיהרט נאך אפריקא.

— דוא האסט רעכט, נעגארא, האט דער אנדערער געענטפערט, וואס וואלט עס דיר אבער געהאלפען, ווען איך זאל ניט געווען קומען דיר צו הילף? דוא אליין וואלסט מיט זיי גאר ניט געקענט מאכען. זיי האבען מיר דערצעהלט, אז דוא ביזט אנטלאפען פון זיי, אז זיי האלטען דיך פאר א טויגעניכטס. דער יונגער שיפס קאפיטאן האט זיך זאגאר געקלאגט פאר מיר, אז דוא האסט געוואלט צוברעכען דעם קאמפאס פון „פילגרים".

— דערפאר ארבייטען מיך דאך צוזאמען, מיין גוטער הערריס, האט נעגארא געזאגט. דער שקלאפען האנדעל ווערט פון טאג צו טאג געפעהרליכער און דערצו נאך ברענגט ער איין זעהר ווייניג. מיר מוזען אלזא זוכען אנדערע מיטעל, וויא צו מאכען געלד.

— איך זעה ניט איין, וויא מיר קענען מאכען פיעל געלד ביי דיזען געשעפט,

האט הערריס בעמערקט, מיר האבען פיעל שוויעריגקייטען דערביי: דער משוגענער געלערנטער, גלויב איך, האט נאר קיין ווערטה וואס וועלען מיר מאכען מיט איהם? דיא נעגער קען מען פערקויפען אלס שקלאפען. דיא מאטראזען אבער זיינען צו אלט, מען קען פון זיי גאר ניט מאכען. עס בלייבט אלזא מיסיס וועלדאן. וואס דענקסט דוא צו טהאן מיט איהר און מיט איהר קינד?

— איהר מאן איז א מיליאנער, האט נעגארא געענטפערט, ער וועט געבען מיט פערגניגען א האלב מיליאן דאלאר פאר איהר מיט'ן קינד. וויא פיעל שווארצע שקלאפען וואלטען מיר געדארפט פיהרען פון אפריקא נאך בראזיליען אדער קובא אום צו מאכען א האלבען מיליאן דאלאר? — ווען דוא וואלסט זיי פערפיהרט נאך איין הונדערט מייל ווייטער, טיעפער אין לאנד, וואלטען מיר זעהר לייכט געקענט מאכען פון זיי פיעל געלד.

— עס איז אבער אונמעגליך, האט הערריס געענטפערט, דער משוגענער גע־לערנטער לאזט זיך ניט אפנארען. ער זוכט פליעגען, ביענען און קעפער (זשוקעס), און דורך א פליעגע, וועלכע הייסט טזע-טזע, האט ער דערקענט, אז זיי געפינען זיך אין אפריקא. דער יונגער דיק סאנד געטרויט מיר ניט און איך בין זיכער, אז ער איז בערייט יעדע מינוט מיר ארייננצושיקען א קוגעל אין קאפ, ווען ער וועט נור זעהן, אז איך האב ניט גוטעס אין זינען. איך האב מורא פאר דיעזען פייערינגען אמעריקאנער, וועלכער האלט שטענדיג א רעוואלווער אין קעשענע און וויל איהם אויך בענוצען. צום אונגליק האבען זיי נאך מיט זיך א בייזען הונד דינגא, וועלכער איז עפעס בייז אויף דיר, מיין פריינד נעגארא. יעדעס מאל ווען דוא קומסט צו צו נאהענט צו זייער לאגער, הייבט אן דער הונד זיך צו רייסען. ער ווערט ווילד און ווען ער זאל קענען דיך דערגרייכען, וואלט ער דיך צוריסען.

— דעם הונד וועל איך שוין פערזארגען, האט נעגארא געזאגט, וויא צו זיך אליין.

— אבער אויך דער יונגער שיפס קאפיטאן איז דיר קיין גרויסער פריינד, האט הערריס בעמערקט.

— נון, דער וועט עס שוין טהייער בעצאהלען, האט נעגארא ערוויעדערט — דער איז מיינער, איך וועל מיך שוין אפרעכענען מיט איהם.

— איך דענק, אז איהם וועלען מיר קענען לייכט פערקויפען, האט הערריס בעמערקט, פאר אזא שעהנעם יונגען מענשען קענען מיר נעהמען שעהנעס געלד.

נעגארא האט געשוויעגען.

— אבער, גוטער פריינד, דוא האסט מיר נאך ניט דערצעהלט, וויא דוא

קומסט אויפ'ן „פילגרים ז'' האט הערריס אויסגערופען, אלס אלטער גוטער פריינד דארף איך דאך אלעס וויסען.

— איך האב ניט פיעל צו דערצעהלען. איך בין אוועקגעפאהרען פון אפריקא מיט שווארצע שקלאפען. איך האב זיי געפיהרט אויף מיין אייגענעם שיף נאך בראזיליען. אויפ'ן וועג האב איך בעגעגענט אן ענגלישעס קריעגס־שיף, וועלכעס איז ארומגעפאהרען אויף דעם אטלאנטישען וועלט מעער זוכען דיא שקלאפען שי־פען. זיא האט באלד דערקענט מיין שיף און האט אנגעהויבען זיך גאכצויאגען נאך מיר. ווען איך האב געזעהן, אז איך קען זיא ניט אויסמיידען און דוא ווייסט דאך, פריינד, אז דיא ענגלישע קריעגס שיפען מאכען ניט פיעל צערעמאניען מיט א שקלאפען הענדלער: זיי הענגען איהם אויף דעם העכסטען זעגעלבוים.... — און הענגען אויף א זעגעלבוים איז קיין בעזאנדערעס פערגניגען, האט איהם הערריס אונטערבראכען.

— גאנץ געוויס! האט נעגארא געזאגט, ווען איך האב געזעהן, אז איך קען ניט אויסמיידען דיא ענגלענדער, האב איך מיט צוויי מאטראזען אראפגעלאזען דאס גרעסטע באאט, אין וועלכען מיר האבען מיטגענומען אזוי פיעל לעבענסמי־טעל, וויא פיעל עס איז נור מעגליך געווען, און מיר זיינען אנטלאפען. דיא ענגלענדער האבען צוגענומען מיין שיף מיט מיינע שווארצע וואארע. איך מיט מיינע צוויי מאטראזען האבען ארומגעוואנדערט אויפ'ן מעער, ביז מיר האבען אנגעטראפען א פאסאזשיר דאמפפער, וועלכער איז געפאהרען קיין ניי זעעלאנד. איך האב אנגע־הויבען צו וויינען און האב דערצעהלט, אז אונזער שיף איז אונטערגעגאנגען און מיר האבען זיך געראטעט אויף א באאט. מען האט אונז אויפגענומען און מען האט אונז געבראכט קיין אקלענד.

— אלזא האסט דוא ניט גאדארפט בעצאהלען פאר דיין רייזע, האט הערריס געלאכט.

— דיא פאסאזשירען פון דעם גרויסען דאמפפער האבען זיך צונויפגעלעגט און האבען מיר געגעבען פונפציג פונט סטערלינג.

— דאן האסט דוא דאך געמאכט א גוטעס געשעפט? האט הערריס ווידער געלאכט.

— און מיין שיף? און מיינע זעקס הונדערט שקלאפען? האט נעגארא אויס־געשריען בייז, — דיא פערדאמטע ענגלענדער! מיין שיף אליין איז ווערטה געווען מעהר אלס פינף טויזענד פונט סטערלינג און מיינע שקלאפען? ווען איך זאל געווען

ברענגען קיין בראזיליען דריי הונדערט פון דיא זעקס הונדערט, וואָלט איך זיי פערקויפט צו טויזענד דאלאר א שטיק.

— אַה וואס איז ווייטער געשעהן?

— איך האב פערבראכט זעקס מאָנאטע אין אַקלענד, האט נעגאָראָ ווייטער דערצעהלט. איך האב געהאט זעהר ווענינ געלד ביי זיך און האב עס באלד אויפ־געגעסען. איך האב געזוכט עפּעס א געשעפט און האב ניט געקענט געפינען. לעבען זאָל אפריקא! אין אפריקא קען מען נאָך צו יעדער צייט מאכען א געשעפט, עס איז נאָך דאָ גענוג שווארצע וואארע און מען צאהלט נאָך גוט פאר א שווארצען שקלאף, אין דיא זאָגענאַנטע ציוויליזירטע לענדער האט מען גאר ניט וואס צו טהאן.

— דוא ביסט דאָך אבער א גוטער שיפס־קאפּיטאן! האט הערריס געפרעגט, דוא האסט דאָך געקענט אננעהמען א שטעלע אלס שיפס קאפּיטאן, אלס ערשטער אדער צווייטער אָפיציער אויף א שיף.

— צום טייפעל זאָלען געהן אלע ציוויליזירטע! האט נעגאָראָ אויסגערופען, — זיי פערלאַנגען דאָקומענטען, רעקאָמענדאציאָנען, רעפערענצען און נאָך אזעלכע נארישע זאכען. — ענדליך האט מיר דער צופאל געבראכט דעם „פּילגרים‟. איך בין איינגעטרעטען אלס קאָך און, זעלבסטפערשטענדליך, אז איך האב געזוכט א געלעגענהייט צו צונעהמען דעם „פּילגרים‟, ווייל דאס איז געווען א שטארקעס שיף און עס וואָלט גאנץ גוט געטויגט פאר א שקלאפען שיף. דער צופאל איז מיר געווען גינסטיג. דער שיפס קאפּיטאן איז דערטרונקען געוואָרען אויף דער יאגד נאָך א וואל פיש און איך האב געוואָלט ערקלערען מיסיס וועלדאן, אז איך בין א שיפס קאפּיטאָן, זיא האט מיר אבער ניט געטרויט און האט איבערגעגעבען דאס קא־מאנדא אויפ'ן שיף דעם יונגען דיקסאנד.

איך האב דאן געזוכט א געלעגענהייט איבער צו שטעלען דעם קאמפּאס און צו פערפיהרען דאס שיף קיין אפריקא. איך האב עס געוואלט פיהרען נאָך אנגאָלא, אריינפיהרען אין טייך קאָנזא און זיא ברענגען צו מיין פריינד, דעם קעניג פון דיא מאקאלאָלאָ'ס, וועלכער וואלט ביי מיר צוגענומען מיסיס וועלדאן, ער וויל זעהר האבען א ווייסע פרוי, און דיא איבעריגע. איך וואָלט דאן אליין געהאט א שיף און וואלט ווידער געקענט אנהייבען א האנדעל מיט שקלאפען. צום אונגליק, האט אויסגעבראָכען א שרעקליכער שטורם און דער פערדאמטער דיקסאנד האט מיר ניט געלאזען אויפשטעלען דעם קאמפּאס, וויא איך האב געוואָלט, דער „פּיכגרים‟ איז אריינגעקומען אין א שטארקע שטרעמונג, וועלכע האט איהם צוגעבראכט אד־צום טייך קאָאנזא. ווען דיקסאנד וואלט מיך געלאזען פיהרען דאס שיף, ו

איך עס געווען אריינגעפיהרט אין טייך לאאננא, ער האט עס אבער ניט געוואָלט און דער „פילגרים" איז ארויף אויף א שטיין.

אזוי וויא איך קען גוט דיזע געגענד, האב איך געוואוסט, אז איך וועל דאָ ערגעץ געפינען איינעם פון מיינע אלטע בעקאנטע, וועלכע וועלען מיר העלפען פערפיהרען מיינע פאסאזשירען אויף א שקלאפען מארקן, און איך האב דיך געטראפען.

— אבער אויף'ן „פילגרים" איז דאך געווים געווען פיעל געלד? האט הערריס געפרעגט, אזא רייכע פרוי, וויא מיסיס וועלדאן, פאהרט דאך ניט אהן געלד.

— זיא האט דאס געלד ביי זיך, האט נעגארא געענטפערט.

— קומט מיר דאך א העלפט פון איהר געלט!

— דערוויל האב איך עס דאך ניט, האט נעגארא געזאגט, יעצט זיינען מיר נור צוויי געגען צעהן אדער געגען צוועלף, ווען מיר זאָלען רעכענען דעם געלערנטען און מיסיס וועלדאן אויך. וואס קענען מיר צוויי מאכען געגען זיי? — מיר מוזען זיי פערפיהרען צו א בעקאנטען, וואו עס וועלען זיך געפינען גענוג מענשען, וועלכע וועלען אונז העלפען זיי צו בינדען און צו צו נעהמען אלעס, וואס זיי האבען, דאן וועלען מיר זיך צו טהיילען מיט זייער געלד אויך.

— מיר וועלען האבען א שווערע ארבייט, האט הערריס געזאגט, וויא צו זיך אליין. מיר דאכט, אז זיי ווייסען שוין, וואו זיי זיינען און אז איך האב זיי פערפיהרט. דיקסאנד וועט געווים וועלען זיך אומקעהרען צום ברעג.

— ווער געפינט זיך יעצט ניט ווייט פון דאנען? האט נעגארא געפרעגט.

צוואנציג—דרייסיג מייל ווייט פון דאנען דארף זיך יעצט געפינען דער אראבער איבן האמיד, האט הערריס געענטפערט, ער פיהרט צוויי הונדערט שקלאפען צום קעניג באנאמא. ער האט מיט זיך זעכציג גוט בעוואפענטע סאלדאטען. ווען מיר זאלען איהם דערגרייכען, קענען מיר איהם פערקויפען דיא שווארצע און פיערלייכט אויך דיקסאנד.

— און מיסיס וועלדאן מיט איהר קינד מיט דעם געלערנטען וועלען מיר שוין אליין קענען ברענגען, וואו מיר וועלען געפינען פאר נעטהיג.

אין דיזער מינוט איז הערריס אויפגעשפרונגען. דינגא האט זיך געוויזען צווישען דיא בלעטער פון דיא בוימער. נעגארא האט איהם דערזעהן און איז ארויפגעקלעטערט אויף א בוים. ווען דינגא איז צוגעלאפען צום בוים און האט געוויזען זיינע שארפע צעהנער, האט נעגארא אויסגעשאסען אויף איהם.

דינגא איז אנטלאפען.

— פאר וואס איז ער אזוי בייז אויף דיר? האט הערריס געפרעגט.

— מיר האבען צווישען זיך אן אלטע רעכנונג, האט נעגארא געענטפערט, איך מוז איהם דערשיעסען.

3טעם קאפיטעל.

צופום אין ווילדען וואלד.

נעגען פינף אוהר נאכמיטאג איז העררים צוגעקומען צו דיקסאנד און האט געזאגט צו איהם:

— ווען מיר זאלען יעצט צוגעהן אביסעל גיכער, וואלטען מיר נאך היינט גע־קענט קומען אויף מיין ברודערס פארם.

און דיקסאנדס אויגען האט זיך אנגעצונדען א פייער. יעצט ווען ער האט שוין געוואוסט, אז העררים איז א פעררעטהער און ער איז נעגארא'ס קאמעראד, האט איהם געשטאכען יעדעס ווארט, וואס העררים האט געזאגט צו איהם. — אך! עס טהוט וועה, עס טהוט שרעקליך וועה, ווען מיר ווייסען, אז דער מענש וועלכער רעדט צו אונז אזוי גוט, אזוי פריינדליך, אזוי ליעבליך, איז א פעררעטהער, א בע־טריעגער, א שווינדלער, וועלכער וויל אונז פערפיהרען מיט זיינע זיסע רעד.

דיקסאנד האט יעצט שוין גאנץ גוט געוואוסט, אז העררים וויל איהם פער־פיהרען, בעטריעגען, בערויבען, בעשווינדלען. ער האט געוואלט עס איהם זאגען אין געזיכט, אבער ער האט זיך איינגעהאלטען און האט נור געזאגט:

— מיר מוזען דא נעכטיגען, ווייל אלע זיינען זעהר מיעד און קענען ווייטער ניט געהן.

— מיר קענען דא איבערנעכטיגען גאנץ רוהיג, האט העררים געזאגט, מאר־גען אין דער פריה וועלען מיר קומען אויף מיין ברודערס פארם.

דיקסאנד האט זיך אוועקגעקעהרט פון איהם און האט בעטראכט זיין רע־מינגטאן ביקס. העררים האט פערשטאנען דעם ווינק און איז זיך אוועקגעגאנגען.

דיעזע נאכט האט דיקסאנד אויסגעשטעלט דאבעלע וואכען. ביז אהער פלע־גען אלע שלאפען נור איינער פלעגט שטעהן אויף דער וואך, דיעזע נאכט האט דיקסאנד געהייסען, אז צוויי מענשען זאלען שטעהן אויף דער וואך און זאלען שיע־סען אויף יעדען פרעמדען, וועלכער וועט צוקומען ביי נאכט.

נעגען האלבע נאכט איז דיקסאנד אויפגעשטאנען און איז צוגעגאנגען צום אלטען טאם, וועלכער איז גראדע געשטאנען אויף דער וואך.

— ווייסט דוא, טאם, אז מיר געפינען זיך אין א זעהר טרויריגער לאגע? האט ער איהם געפרעגט.

— איך ווייס אלעס, האט דער אלטער טאָם געענטפערט.

— אלזא וואס טהוט מען יעצט ?

— מיר מוזען צוריק געהן צום ברעג, דאָרט מאַכען א בעפעסטיגטען לאַגער און וואַרטען, ביז א שיף וועט פאַרביי פאהרען און אונז אויפנעהמען.

— איך האב אויך אזוי גערעכענט, האט דיקסאנד געזאָגט טרויעריג, איך וויל אבער, אז מיסיס וועלדאן זאל ניט וויסען דערפון. מיר מוזען איהר זאָגען, אז העררים האט אונז פערראַטהען און מיר מוזען צוריקגעהן, זיא דארף אבער ניט ווי־סען, אז מיר זיינען אין אפריקא און העררים און נעגאָראָ זיינען שקלאַפען הענדלער.

— בלייבען ביים ברעג און וואַרטען אויף א שיף איז אבער אויך קיין פּלאַן, האט דער אלטער טאָם געזאָגט טרויעריג. איך דענק, אז אלע ערפאהרענע שיפס קאַפּיטאנע וויסען, אז אין דיעזער געגענד געפינט זיך א זעהר שטארקע שטרעמונג צום לאנד און זיי וויכען אויס דיעזע געגענד.

— דאן וועלען מיר מוזען געהן צו פוס נאך נאָרד אדער נאך זיד, ביז מיר וועלען צו קומען צו סטאַציאָנען פון ציוויליזירטע מענשען. זאָ וויט איך ווייס, גע־פינען זיך ענגלישע און פּארטוגיעזישע סטאַציאָנען אין דיעזער געגענד. אין ערטער געפינט זיך זאגאר אן ענגלישער קאנסול מיט ענגלישע סאָלדאַטען.

— דאס איז ריכטיג, האט דער אלטער טאָם געזאָגט, וויא צו זיך אליין, מיר קענען דאָ ניט בלייבען, מיר מוזען וויטער געהן, מיר מוזען זוכען הילף, מיר מוזען אויסגעפינען ציוויליזירטע מענשען, וועלכע זאָלען אונז העלפען און זאָלען אונז פער־שאפען דיא מיטעל צו קומען נאך אמעריקא.

דיא נאכט איז פערגאנגען רוהיג. גאַנץ פריה, ווען דיא זון איז נור וואס ארויסגעקומען, האט דיקסאנד זיך פארבערייטעט צו דער רייזע צוריק צום ברעג. ער האט זיך אומגעקוקט אין אלע זייטען און האט געזוכט העררים. ער האט איהם אין ערגעץ ניט געזעהן. ער האט געשיקט א נעגער זוכען דאס פערד. דער נעגער האט עס אין ערגעץ ניט געפונען. העררים איז אנטלאָפען געוואָרען מיט זיין פערד.

ערשט יעצט איז דיא לאגע געוואָרען זעהר טרויעריג. ביז אהער איז מיסיס וועלדאן מיט איהר קינד געריטען אויפ'ן פערד און דיא מענער זיינען געגאנגען צו פוס. וואס טהוט מען אבער יעצט ? וויא קען מען לאזען א שוואכע פרוי און א קינד פון זעקס יאָהר געהן צו פוס אין א ווילדען וואלד אין אפריקא ?

איינינע מינוטען איז דיקסאנד געשטאַנען, וויא פערשטיינערט : ער איז געווען אזוי פערצווייפעלט, אז ער האט ניט געוואוסט וואס צו טהאן און ניט וואס צו אָגען. ענדליך איז ער אויפגעשפרונגען און האט געזאָגט צום אלטען טאָם :

— הערדים איז אנטלאָפען, מיסיס וועלדאן און איהר קינד קענען נים נעהן צו פוס אין דיעזעןווילדען וואלד, מיר מוזען צוקומען צו א טייך און מאכען א ראפט (פלאָס, פלאָט) דערמיט וועלען מיר זעהר פיעל געווינען. ערשטענס, וועט מיסיס וועלדאן מיט איהר קינד נים דארפען געהן צופוס. צווייטענס, וועלען מיר אלע נים דארפען זיך שלעפען אין דיעזער שרעקליכער היץ אין ווילדען וואלד. פיער מענשען קענען גאנץ לייכט פיהרען א ראפט. מיר וועלען אויך שנעלער צו קומען צום ברעג.

אין דיעזע מינוט איז מיסיס וועלדאן צוגעקומען צו איהם און האט געפרעגט!

— וואו איז הערדים? פאר וואס זעה איך איהם נים?

— הערדים איז מעהר נים דא ביי אונז, האט דיקסאנד געענטפערט שטי־לערהיים.

— ער איז אנטלאָפען פון אונז, האט מיסיס וועלדאן געזאָגט רוהיג, ער האט אונז פערפיהרט אין א וואלד און האט אונז איבערגעלאָזען. זאל ער האבען עס אָפגערעדט מיט נעגאַראַ.

— איך ווייס עס נים, איך ווייס נור, אז מיר מוזען צוריקגעהן צו דעם אָרט, וואו דער „פילגרים“ איז ארויף אויף א שטיין.

— דיק, ביסט דוא פעסט איבערצייגט, או הערדים איז א פעררעטהער און אז ער האט אונז אבזיכטליך פערפיהרט אהער?

— יא, מיסיס וועלדאן! איך בין איבערצייגט, אז ער האט אונז אבזיכטליך פערפיהרט אהער און מיר מוזען אנטלויפען פון דאנען׳

— אבער וויא אזוי?

— מיר מוזען צו קומען צו א טייך, איך גלויב זאגאר, אז דער טייך, וועלכער גיעסט זיך אריין אין מעער נים ווייט פון דעם אָרט, וואו דער „פילגרים“ איז ארויף אויף א שטיין, דיעזער טייך דארף זיך געפינען ערגעץ נים ווייט. ווען מיר וועלען צו קומען צו איהם אדער צו אנאנדער טייך, וועלען מיר מאכען א פלאָס און וועלען אראָפפאָהרען צום ברעג.

— זארגט זיך נים צופיעל פון מיינעטוועגען, האט מיסיס וועלדאן געזאָגט רוהיג, איך בין שטארק, איך קען געהן צו פוס.

— איך וועל טראָגען דעם קליינעם דשעק אויף מיינע פלייצעס! האט אויס־געררופען דער נעגער דשים.

— מיר קענען מאכען א טראג זיץ (נאָסילקי) און טראָגען איך ביידען, האט אויסגערופען דער נעגער באטם.

— מיר װעלען מאכען פאר אייך און פאר דעם קליינעם דשעק א שטוהל פון צװײגען פון ביימער און װעלען אייך טראגען, האט געזאגט דער דריטער נעגער אסטין.

— איך דאנק אייך, מיינע פריינד! איך קען געהען צופוס, האט מיסיס װעל־ראן געזאגט, איך בעט אייך נור, איהר זאלט מיר העלפען טראגען מיין קינד, װייל ער פיהלט זיך עפעס ניט אם בעסטען.

— אלזא לאמיר געהן! האט דיקסאנד געבעטען, מיר מוזען זעהן אנטלויפען פון דאנען, װיא אם שנעלסטען.

אין אייניגע מינוט האט מען זיך אויסגעשטעלט פערטיג אויף דיא רייזע.

— מארש! האט קאמאנדירט דיקסאנד.

מען האט זיך געלאזען געהן צוריק. װען מען איז אװעקגעגאנגען א פאאר הונדערט שריט, האט זיך דער אלטער טאם אומגעקוקט און האט געפרעגט:

— װאו איז דינגא? איך זעה ניט אונזער הונד דינגא?

מען איז געבליעבען שטעהן און מען האט אנגעהויבען צו רופען:

— דינגא! דינגא!

דינגא האט זיך ניט געװיעזען.

— װאס זאל זיין מיט דינגא? האט געפרעגט איינער דעם אנדערן. זאל הערריס האבען צוגענומען דינגא מיט זיך? דאס איז אונמעגליך. דינגא איז א קלו־גער הונד. ער װייס, װער עס האט איהם גערעטעט דאס לעבען און װעט ניט אנט־לויפען פון איהם.

מען האט געװארט נעגען א האלבע שטונדע און מען האט גערופען דעם הונד, געפייפט צו איהם, געשריען צו איהם. ער איז ניט צוריקגעקומען. ענדליך האט מען געמוזט װייטער געהן אהן דינגא.

דער טאג איז געװען א בעזאנדערס הייסער. דיא אפריקאנישע זון האט גע־ברענט, װיא פייער. אום צעהן אוהר האט זיך פון אלעמען געגאסען דער שװייס טייכענװייס. אזוי װיא זיי האבען געװאלט אנטלויפען פון הערריס און נעגארא, הא־בען זיי זיך גענומען מיט אן אנדער װעג צוריק און זיי זיינען פערגאנגען אין א גע־דיכטען װאלד. אין ערטער איז דיא ערד געװען אזוי פייכט און זומפיג אונטער דיא ביימער, אז מען האט געמוזט זיי אויסמיידען. אין ערטער איז דיא ערד געװען בע־דעקט מיט אראפגעפאלענע צװייגען און טויטע ביימער. אז מען איז זיי אריבערגע־גאנגען מיט שװערער מיה.

נעגען צװעלף אוהר איז דיא היץ געװארען אזוי שטארק, אז מען האט געמוזט

בלייבען שטעהן און זיך אָפּרוהען. מען האט אויסגעקליבען א טרוקענעם פּלאַץ אין וואַלד און מען האט דאָרט געמאַכט א לאַגער. מען האט צולענט א פייער און מען האָט געקאָכט עסען. דער קליינער דשעק האָט זיך היינט געפיהלט א ביסעל בעסער און האט געבעטען, מען זאל איהם צוריק געבען זיין פערד.

ארום פינף אוהר נאָך מיטאג האט מען זיך ווייטער געלאָזען אין וועג. דאס מאָל זיינען אונזערע רייזענדע געווען גליקליכער. זיי האָבען געטראָפען א וועג, אן אויסגעטרעטענעם וועג. קוים אבער זיינען זיי אוועקגעגאנגען געגען א מייל, האָבען זיי דערזעהן אין דיא זייטען פון וועג ליגען מענשען ביינער, גאַנצע סקעלעטען פון מענשען.

— דאָס זיינען דיא ביינער פון אונגליקליכע שקלאפען, וועלכע זיינען קראנק געווארען אויפ'ן וועג און מען האט זיי געלאָזען דאָ שטארבען, האט טאָם געזאָגט צו דיקסאנד. — וויא עס ווייזט אוים, געפינען מיר זיך אויף א וועג פון שקלאַפען הענדלער.

— זאָג עס קיינעם ניט, האט דיקסאנד געבעטען.

מיסיס וועלדאן האט גוט געזעהן דיעזע ביינער, זיא האט אבער געשוויעגען און האט זיך געמאַכט, אז זיא זעהט זיי ניט.

דער איינציגער מענש פון דער קליינער קאַראַוואַנע, וועלכער איז געבליעבען גאַנץ רוהיג און גאַנץ גלייכגילטיג, איז געווען אָנקעל בענעדיקט. זייט ער האט זיך איבערצייגט, אז ער געפינט זיך אין אפריקא, האט ער אָנגעהויבען גאַנץ ערנסט אויסצופאָרשען דיא העקסאַפאָדען פון אפריקא. ער האט זיך ווייניג געקימערט ווע־נען דיא ג'ויסע היץ, עס האט איהם ניט געאַרט אריינצוקריעכען אין א זומפּ ביז אין דיא קניע אום צו האפּען א נייעם העקסאַפּאָד. ער האט זאגאר אָנגעהויבען צו לערנען דעם קליינעם דשעק דיא ענטאָמאָלאָגיע, אבער דער קליינער דשעק האט זיך געפיהלט ניט אם בעסטען און האט ניט געוואָלט הערען; וואס אָנקעל בענע־דיקט האט איהם געלערנט.

אזוי איז מען ווייטער געגאַנגען, ביז עס איז נאַכט געווארען און מען האט געמוזט זוכען א נאַכט לאַגער. דאס איז ניט שווער געווען. מען האט באַלד אויס־געפונען א פּלאַץ, וואו עס האבען ניט געוואַקסען קיין ביימער און מען האט דאָרט געמאַכט א לאַגער. דיקסאנד האט מורא געהאט צו נעכטיגען צווישען ביימער, וואו א פיינד קען זיך בעהאַלטען און אויספאָרשען אלעס, וואס ער דארף וויסען. יעצט ווען דינגאָ איז אויך פערשוואונדען געוואָרען, מוזען זיי זיין דאפּעלט פאַר־זיכטיג.

דיקסאנד איז ווייניג געשלאָפען דיעזע נאכט. ער האט אזוי מורא געהאַט, אז הערדים און נעגאָרא זאָלען אויף איהם ניט אָנפאלען ביי נאכט, אז ער האט זיך ניט געוואָלט פערלאָזען אויף דיא וואך. יעדער איז געשלאָפען מיט א שארף געלאַ־דענע ביקס לעבען זיך. אבער דיא נאכט איז פאראיבער שטיל און רוהיג׃ קוים האט אָנגעהויבען צו טאָגען, זיינען אלע אויפגעשטאַנען און מען האט זיך ווידער גע־לאָזען אין וועג.

4טעס קאפיטעל.

טערמיטען בערגלעך.

עס איז געוועזן א בעזאָנדערס הייסער טאָג. עס איז געוועזן דיא היץ פאר א שטורם, ווען דער הימעל עפענט זיך און גיעסט ארויס זיינע וואסערן ניט טראָפען וויים, וויא ביי אונז, זאָנדערן מיט אמאל, עמער ווייס, גאנצע טייכען גיעסען זיך אוים פון דיא וואָלקענס.

— פון וואנען ווייסט איהר עס, אָנקעל בענעדיקט? האט מיסים וועלדאן געפרעגט.

— דיא העקסאפאָדען זאָגען עס מיר, האט אָנקעל בענעדיקט געענטפערט, קוקט אייך צו צו דיא פליעגען, דיא ביענען, דיא זומער פייגעלעך און דיא קעפער (זשוקעס), און איהר וועט זעהן, אז זיי זיינען אונרוהיג, אז זיי זוכען א פלאץ וואו זיך צו בעהאלטען, זיי האָבען מורא פאר'ן שטורם, זיי ווייסען, אז דער שטורם פער־ניכטעט זיי; זיי פיהלען דעם שטורם און זוכען זיך צו בעהאלטען.

מיסים וועלדאן און דיקסאנד האבען צוואר גאָר נישט בעמערקט, אז דיא העקסאפאדען זאלען זיין אונרוהיג, אבער זיי האבען געפיהלט, אז עס וועט זיין א שטורם, ווייל עס האבען זיך געוויעזען אויפ'ן הימעל וואָלקענס.

נעגען מיטאג איז א האלבער הימעל בעדעקט געוואָרען מיט שווארצע וואָל־קענס. דיא היץ איז געוואָרען נאך גרעסער, נאך אונערטרעגליכער. דיקסאנד איז געווארען זעהר אונרוהיג. ער האט געוואוסט, וואס עס הייסט א שטורם אין הייסען אפריקא.

— מיר מוזען זוכען אן אָרט, וואו זיך צו שיצען, וואו זיך צו בעהאלטען פון שטורם, האט ער געזאָגט צום אלטען טאָם, מיר קענען ניט בלייבען אונטער א בוים, ווייל דער בליץ טרעפט זעהר אָפט דיא ביימער. מיר מוזען האָבען א דאך איבער אונזער קאָפּ.

— וואו נעהמט מען אבער א דאך איבער'ן קאָפּ? האט דער אלטער טאָם

געפרענט טרויעריג, וואו קענען מיר געפינען אן אָרט וואו זיך צו שיצען געגען שטורם?

— מיר מוזען געהן זוכען, פיעללייכט וועלען מיר געפינען א ברעג, א הייל אין דער ערד, א גרויסען שטיין, וואו מיר זאָלען קענען זיך שיצען פון שטורם.

דיקסאנד האט זיך דערמאָנט, וואס ער האט אמאל געלעזען פון דיא איגדיא־נער אין אמעריקא, אז ווען זיי געפינען זיך אין א ווילדען וואלד און ווייסען ניט וויא אזוי ארויסצוקומען, קלעטערט איינער פון זיי ארויף אויף דעם העכסטען בוים און פון דאָרט קען ער זעהן א ווייטע שטרעקע ארום זיך. ער האט געהייסען איינעם פון זיינע מאטראָזען ארויפקריעכען אויף דעם העכסטען בוים, וועלכער האט זיך גע־פונען ארום זיי און בעטראכטען דיא געגענד ארום.

— איך זעה בערגלעך אין דער נאָרד זייט, האט געזאָגט דער מאטראָז פון שפיטץ פון בוים.

— וויא ווייט זאָלען זיי זיין פון דאנען? האט דיקסאנד געפרעגט.

— געגען א דריי מייל, האט דער מאטראָז געענטפערט.

— דאן מוזען מיר געהן שנעלער צו דיעזע בערגלעך! האט דיקסאנד אויס־גערופען.

וויא גרוים דיא היץ איז געווען און וויא מיעד זיי זיינען געווען, האבען זיי דאך געמוזט געהן מיט אלע זייערע קרעפטע אום צו דערגרייכען דיא בערגלעך. קוים זיינען זיי אוועקגעגאנגען געגען א מייל, האט דער וואלד אויפגעהערט און זיי זיינען ארויסגעגאנגען אויף א פלאכעס לאנד, וועלכעס איז אמאל געווען בעדעקט מיט הויכע גראָזען, יעצט אבער זיינען דיא גראָזען געווען פערדארט, פערברענט פון דער זון. מען האט יעצט געזעהן דייטליך דיא בערגלעך און דיקסאנד האט זיי אונטער־געטריעבען און האט יעדעס מאל אויסגערופען:

— שנעלער! שנעלער!

אונטערדעסען איז דער גאנצער הימעל בעדעקט געוואָרען מיט פינסטערע וואָלקענס און מען האט אנגעהויבען צו הערען דאס קראַכען פון דונער. עס האָבען זיך געוויזען קורצע אבער פייערדיגע בליצען און עס איז געווען גאנץ דייטליך, אז באלד, באלד וועט אויסברעכען דער שרעקליכער שטורם.

— וואס טהוט מען? וואו בעהאלט מען זיך? וואו שיצט מען זיך? האט דיקסאנד אויסגערופען אין דער גרעסטער פערצווייפלונג.

באלד איז געוואָרען אזוי פינסטער, אז מען האט קוים געקענט זעהן צוואנציג שריט ווייט פון זיך.

— א לאנער! נעצעלטען! האט פלוצלונג אויסגערופען דישים.

אלע האבען געקוקט אין דער זייט, וואו דער נענער האט געוויזען. ביים שיין פון א בליץ האבען זיי דערזעהן הויכע, שפיציגע בערגלעך אדער געצעלטען גאר ניט ווייט פון זיך.

— זאל עס זיין א לאגער פון ווילדע אפריקאנער האט דיקסאנד געפרעגט.

קיינער האט איהם ניט געענטפערט.

— בלייבט אלע דא, איך וועל געהן זעהן, וואס דארט איז, האט דיקסאנד אויסגערופען און איז אוועקגעלאפען צום לאגער.

אין איינינע מינוט ארום איז ער צוריקגעקומען און האט געזאגט:

— עס איז קיין לאגער, עס זיינען בערגלעך פון טערמיטען (אזא סארט אמייזען, מוראשקעס). זיי זיינען זעהר הויך און מען קען זיך אין זיי בעהאלטען פון רעגען.

— אבער נור דיא בייזע טערמיטען, דיא בייסענדע טערמיטען מאכען אזעלכע הויכע בערגלעך, האט אנקעל בענעדיקט בעמערקט, זיי מאכען זייערע נעסטען ביז 12 אדער 15 פוס דיא הויך, דער העכסטער מענש קען זיך אלזא בעהאלטען אין זיי, אבער זיי בייסען דאך אזוי שטארק, אז מיר וועלען מוזען אנטלויפען.

— דיא בערגלעך זיינען לעדיג, האט דיקסאנד געענטפערט, דיא טערמיטען האבען זיי אוועקגעווארפען.

אנקעל בענעדיקט האט יעצט געוואלט בעווייזען, אז ער איז אן עטאמאלאג און קען זעהר גוט דעם כאראקטער און דיא געוואהנהייטען פון דיא טערמיטען, אבער קיינער האט איהם ניט געוואלט הערען, ווייל עס האט שוין אנגעהויבען צו רעגנען.

— שנעלער! שנעלער! האט דיקסאנד גערופען.

אלע זיינען יעצט געלאפען צו דיא בערגלעך פון דיא טערמיטען. זיי זיינען צוגעקומען צום ערשטען בעסטען בערגעל און האבען איהם בעטראכט. דער לאך אדער דער ארייננאנג איז געווען צו ענג פאר מענשען, מען האט געמוזט נעהמען א האק און אויסהאקען א גרויסע עפענונג. דאס איז געשעהן אין איינינע סעקונדען און איינער נאכ'ן אנדערן זיינען ארייננעקראכען אין בערגעל פון דיא טערמיטען.

דער שטורם האט אויסגעבראכען מיט זיין גאנצער מאכט. עס איז געווען אן עכטער אפריקאנישער שטורם. דער דונער האט גאר ניט אויפגעהערט, דיא בליצען האבען געדויערט מינוטען לאנג און פון דיא וואלקענס האבען זיך געגאסען טייכע וואסער.

אונזערע רייזענדע האבען זיך געפיהלט גליקליך, וואס זיי האבען געפונען א דאך איבערן קאָפּ, א שוץ פון רעגען און פון דונער און בליץ. צום גליק, האבען זיי מיטגענומען א לאנטערנע פון „פילגרים" און דיעזע לאנטערנע איז זיי יעצט צו ניץ געקומען.

קוים האבען זיי זיך אביסעל בערוהיגט, האבען זיי אָנגעצונדען דיא לאנטערנע און האבען בעטראכט, וואו זיי געפינען זיך ערגעץ אין דער וועלט.

זיי האבען אויפגעהויבען דיא לאנטערנע און האבען בעטראכט דעם אָרט, וואו זיי האבען געפונען שוץ פון שטורם. עס איז געווען א קייכעדיגע זאל פון עלף פוס דיא ברייט און דיא לענג און צוועלף פוס דיא הויך. נעבען דיעזען זאל האבען זיך געפונען קאמערן פון דריי־פיער און פינף פוס דיא ברייט און דיא לענג, וואו א מענש האט געקענט זיצען גאנץ בעקוועם און זאָגאר זיך אויפשטעלען, אבער ניט זיך לעגען. אין איין אָרט האט זיך געפונען א וועג אראָפּ, וויא אין א קעלער. דאס איז ווירקליך געווען דער קעללער אדער דיא שפּייז קאמער פון דיא טערמיטען.

טאָם האט זיך אראָפּגעלאָזען אין קעללער און האט געפונען, אז דארט קע־נען דריי מענשען גאנץ בעקוועם שלאָפען.

דיא טערמיטען זיינען איינע פון דיא זעלטענסטע בעשעפענישע. זיי זיינען געבאָרענע ארכיטעקטען. זייער נעסט איז א מייסטער שטיק פון ארכיטעקטור. מען בעוואונדערט דיא פּיראמידען פון עגיפּטען, ווייל זיי זיינען אזוי הויך. ווען מען זאל אבער בערעכנען, אז דיא העכסטע פּיראמידע, דיא כעאָפּס פּיראמידע איז 450 פוס דיא הויך. עס האבען זיא געמאכט מענשען, וועלכע זיינען פון 5 ביז 6 פוס דיא הויך. אלזאָ האבען מענשען געמאכט א געביידע, וועלכעס איז 90 מאל הע־כער פון זיי. בעטראכט מען אבער דאס געביידע פון דיא טערמיטען, וועלכעס איז פונפצעהן פוס דיא הויך אדער 180 צאלל דיא הויך און מען פערגלייכט זיא מיט דעם טערמיט, וועלכער איז נור א האלבעס צאָלל דיא הויך, געפינט מען, אז דיא טערמיטען האבען געבויט געביידען, וועלכע זיינען 4 מאָל אזוי הויך, וויא דיא גע־בייךען, וועלכע מענשען האבען געבויט. בערעכענט מען ווייטער, אז דיא מענשען האבען געבויט דיא פּיראמידען מיט אינסטרומענטען, פון גרויסע שטיינער, און דיא טערמיטען בויען זייערע געביידען אָהן אינסטרומענטען און נור פון לעהם, פון דעם זאפט פון פערשיעדענע גראָזען און מיט זייער אייגענעם שפּייעכץ, דאן מוז מען צוגעבען, אז דיא טערמיטען זיינען גרעסערע ארכיטעקטען פון דעם מענשען.

דער ענגלישער רייזענדער ליעטענאנט קאמעסאן דערצעהלט, אז אמאל איז ער מיט פיער קאמעראדען געזעסען גאנץ רוהיג אויף א בערגעל פון טערמיטען און

האבען נענעסען. דער בעריהמטער דוד ליווינגסטאן דערצעהלט, אז ער האט זיך זעהר אפט אפגענארט פון דיזע טערמיטען בערגלעך: עס האט זיך איהם אויס־געוויזען, אז דאס איז א דארף פון ווילדע אפריקאנער. א האלענדישער רייזענדער מיט'ן נאמען שעטמאן דערצעהלט, אז ער האט אמאל צוגעבראכט צוויי טעג אין א בערגעל פון טערמיטען.

דיא טערמיטען בערגלעך ווייזען אויס וויא א היטעל צוקער, אונטען זיינען זיי ברייט און אויבען ווערען זיי ענגער און שמעלער. דוד ליווינגסטאן דערצעהלט, אז אין איין ארט האט ער אנגעטראפען א גרויסען טערמיטען בערגעל, וועלכער איז געווען איבער צוואנציג פוס דיא הויך, ארום איהם האבען זיך געפונען עטליכע קלענערע, וועלכע זיינען געשטאנען ארום איהם אין א פאלשטענדיגען קרייז, גלייך וויא ער וואלט געמאכט געווארען מיט א צירקעל. ער האט געוואלט בעטראכטען און אונטערזוכען דיזע זאנדערבארע געביידען, אבער דיא טערמיטען זיינען אנגע־פאלען אויף איהם און האבען איהם פערטריעבען.

מיט דיא טערמיטען טאר מען ניט שפאסען, זיי בייסען שרעקליך און קענען צובייסען דיא הויט פון אן עלעפאנט. זיי זיינען עכטע, געאיבטע סאלדאטען און ווער עס קומט צו צו נאהענט צו זייער גרענעץ, דער געהט ניט אוועק גאנץ. דיא וויל־דעסטע טהיערע אין אפריקא האבען מורא פאר דיא טערמיטען און אנטלויפען פון זייערע נעסטער. דיא טערמיטען צו פרעסען און צו בייסען אלעס: קליידער, לעדער און זאגאר האלץ. ווען זיי פאלען אן אויף א הויז, פרעסען זיי עס אויף. אין פיעלע ערטער מוזען דיא איינוואוינער אנטלויפען פון זייערע דערפער און איבערלאזען זייערע הייזער פאר דיא טערמיטען.

5טעס קאפיטעל.

אנקעל בענעדיקט האלט א פארלעזונג איבער דיא טערמיטען.

ווען מען האט זיך ארומגעקוקט און מען האט בעטראכט דיא קאמערן און קעמערלעך פון דיא טערמיטען, האט מען אנגעהויבען צו דענקען פון שלאפען. דער שטורם אין דרויסען איז געווען שרעקליך. ווער עס האט ניט געזעהן א שטורם אין דיא הייסע לענדערן דער קען גאר קיין בעגריף ניט האבען, וואס עס הייסט א שטורם. מען קען עס ניט בעשרייבען מיט ווערטער, וויל עס פעהלען ווערטער צו בעשרייבען אזא שטורם. דער דונער הערט גאר ניט אויף, איין דונער קראכט נאכ'ן אנדערן און פערטויבט דיא אויערן. דער הימעל און דיא ערד זיינען פול מיט פייער פון דיא בליצען און אין דערזעלבער צייט גיעסען זיך טייכען וואסער פון דיא וואלקענס

און דער ווינד רוישט און פייפט און היילט און קלאָגט און רייסט אלעס, וואס עס טרעפט אויף זיין וועג.

אונזערע רייזענדע האָבען זיך געפיהלט גליקליך, וואס זיי האבען געפונען אזא גוטע קווארטיר, אין דעם נעסט פון דיא טערמיטען זיינען זיי געווען געשיצט פון ווינד, פון רעגען, פון דונער און פון בליץ. נור אונטער דיא פיס האט אָנגעהויבען פייכט צו ווערען, ווייל דער רעגען האט זיך אריינגעגאָסען דורך דעם אריינגאנג. מען האט געמוזט אָפּהאקען שטיקער פון דיא ווענד, זיי צוקלאפּען אויף שטויב און אויסשיטען אונטער דיא פיס. דעם לאָך אָדער דעם אריינגאנג האט מען געמוזט פערהענגען מיט א שטיק זעגעל טוך. אזוי וויא דיא לופט האָט אָנגעהויבען צו ווערן געשטיקט, האט מען געמוזט אויסהאקען נאָך א לאָך פון דער אנדערער זייט בער־געל, אויף דיעזער ארט איז געוואָרען א צוג לופט און מען האט געקענט אטהעמען פריי.

יעצט האט מען אָנגעהויבען צו דענקען פון שלאָפען. פאר מיסיס וועלדאָן, דעם קליינעם דשעק, דעם דיענסט מעדכען און אָנקעל בענעדיקט האט מען אָפּגע־געבען דעם גרויסען זאַל. דיקסאנד האט זיך געפונען א פּלאַץ אין א קעמעריל גע־בען זיי. דיא פינף נעגער זיינען אראָפּגעקראָכען אין קעללער. טאָם און זיינע מאט־ראָזען האָבען זיך אויסגעזוכט קעמערליך ארום דעם גרויסען זאַל. אין דיעזע קע־מערליך איז צוואַר געווען ניט אזוי בעקוועם צו שלאָפען, אבער א מאטראָז איז שוין געוואוינט צו שלאָפען, וואו ער קען נור זיך צו שפּארען.

אזוי וויא עס איז נאָך געווען גאנץ פריה, עס איז ערשט געווען נענען זעקס אוהר נאָך מיטאָג, האט נאָך קיינער ניט געוואָלט שלאָפען; יעדער איז געזעסען אין זיין קעמעריל און האט געטראכט.

— מיר האָבען יעצט א גאנץ גוטע קווארטיר, האט דיקסאנד געזאָגט, איך דענק, אז מיר זאָלען דאָ פערבלייבען א פּאאר טעג און זאָלען זיך גוט אויסרוהען. מיר זיינען דאָ גאנץ זיכער געגען יעדען פיינד, קיינעם וועט ניט איינפאלען, אז מיר האָבען זיך בעהאַלטען אין א בערגעל פון טערמיטען. מיר האָבען נאָך גענוג פּראָ־וויאנט און קענען זיך דאָ גוט אויסרוהען.

— איך וויים ניט, איך פערשטעה ניט, וויא קומט עס, וואס דיא טערמיטען זיינען אנטלאָפען געוואָרען פון אזא גוטע וואוינונג, האט זיך גאָר פּלוצלונג אויסגע־רופען אָנקעל בענעדיקט. איך בין שוין געווען אין קעללער און האב שוין דורכגעזוכט אלע קעמערליך, איך האב געפונען בעווייזע, אז דיא טערמיטען זיינען דאָ געווען גאָר

ניט לאַנג. וויא קומט עס. וואס זיי זיינען נאָר פּלוצלונג אוועק פון דאַנען? פאַר וואס זיינען זיי אַנטלאָפען.

— אבער וואס הארט עס אייך, אָנקעל בענעדיקט? האט דיקסאנד געפרעגט.

— ליעבער דיק! האט אָנקעל בענעדיקט אויסגערופען, — ליעבער דיק! ווען איהר זאָלט זיין אַן ענטאָמאלאָג און זאָלט האָבען גוט אויסשטודירט דיא העקסאַ־פאָדען, וואָלט איהר געוואוסט, אז דיעזע קליינע טהיערכען (חיהלעך) זיינען פיעל קליענער פון א מענשען. זיי אַנטלויפען ניט פון זייער וואוינונג גלאַט אזוי, אויס פאַנטאַזיע, צום פערגניגען. א מענש טהוט עס אויך ניט אויס פאַנטאַזיע, ווען א מענש אַנטלויפט פון זיין היים, איז ער געוויס געצוואונגען דערצו. דער נאָמען עמיג־ראַנט איז א זעהר טרויעריגער, קיינער וויל ניט ווערן אַן עמיגראַנט אויס פערגניגען, ווען מען ווערט אַן עמיגראַנט, איז שוין געוויס אין דער היים געווען אזוי שלעכט, אז מען האט עס ניט געקענט אויסהאַלטען דער אונטערש׳ער אָבער צווישען א מענשען און א העקסאַפּאַד איז זעהר גרויס: א מענש אַנטלויפט פון זיין היים, ווען עס ווערט איהם שלעכט, א העקסאַפּאַד אַנטלויפט פון זיין היים, ווען ער פיהלט, אז עס וועט איהם שלעכט ווערען, דער מענש וויים ניט, וואס מאָרגען וועט מיט איהם געשעהן; א העקסאַפּאַד פיהלט פריהער מיט צוויי־דריי טעג, אז עס וועט איהם ווערן שלעכט, און ער אַנטלויפט פון דער היים.

— דאַן איז דער העקסאַפּאַד א נביא, א פּראָפעט, ער וויים פריהער, וואס עס וועט געשעהן! האט דיקסאנד געלאַכט.

דאס האט שטארק פערדראָסען דעם אַלטען געלערנטען ענטאָמאָלאָג און ער האט אויסגערופען:

— נאַררישע, שטאָלצע מענשען! איהר מיינט ווירקליך, אז איהר זייט קלוג, אז איהר פערשטעהט עפּעס. איהר זייט ניט קלוג! איהר פערשטעהט גאָר נישט. דער קלוגער קעניג שלמה האט געזאָגט: לך אל נמלה עצל, ראה דרכיה וחכם. געה צו דער אמייזע (מוראשקע); קוק זיך צו צו איהרע אויגען, צו איהר אַרט לעבען, צו איהרע געוואוהנהייטען, און דוא וועסט קלוג ווערן. אַן אַנדערער אַלטער פילאָ־זאָף האט געזאָגט: מלפינו מבהמות הארץ ומעוף השמים יחכמנו. (איוב, לא 12.) ער לערנט אונז פערשטאַנד פון דיא בהמות פון לאַנד און פון דיא פייגעל פון הימעל ווערן מיר קלוג. דיא בהמות זיינען פערשטענדיגער פון אונז, דיא פייגעל זיינען קלי־גער פון אונז, דיא טערמיטען ווייסען מיט צוויי־דריי טאג פאָראויס, אז עס קען קו־מען א געפאַהר, און זיי אַנטלויפען.

— אלזא, וואס דענקט איהר, אָנקעל בענעדיקט? האט דיקסאנד געפרעגט.

— איך דענק, אז מיר זיינען אין א געפאהר און דערפאר דארפען מיר זיין זעהר פארזיכטיג, האט אנקעל בענעדיקט געענטפערט, - מיר דארפען ניט שלאפען, מיר מוזען האלטען א וואך א גאנצע נאכט, אז מיר מוזען זיך צו הערען צו אלעס, וואס וועט פארקומען ארום אונז.

— וויא עס ווייזט אויס, האלט איהר דיא טערמיטען פאר א גאנץ בעזאנדערס קלוגע מהיעריע, האט דיקסאנד געזאגט מיט א שמייכעל.

ער האט גוט געקענט אנקעל בענעדיקט און האט געוואוסט, אז קוים גיט מען איהם א געלעגענהייט צו רעדען פון זיינע העקסאפאדען, קען ער אוועקרעדען שטונדען לאנג און זאל ניט מיעד ווערען.

אין דרויסען איז דער שטורם געווען שרעקליך. דיא דונערן און בליצען זיינען געווען אזוי שטארק, אז עס איז געווען אונמעגליך צו צומאכען אן אוג. זיצען אזוי, רוהיג און שווייגען איז אויך זעהר לאנגווייליג. דיקסאנד האט דאהער געפונען, אז דאס בעסטע וועט זיין, ווען אנקעל בענעדיקט וועט עפעס פארלעזען, דארום האט ער אליין געזוכט צו שטעלען פראגען אנקעל בענעדיקט. זיינע פראגען האבען געווירקט. אנקעל בענעדיקט האט געבעטען, אז אלע זאלען זיך זעצען ארום איהם און ער וועט זיי ערקלערען, וואס פאר מהיערע (חיה'לעך) דיא טערמיטען זיינען.

אלע האבען זיך אויסגעזעצט ארום איהם און ער האט אנגעהויבען:

— דיא טערמיטען געהערן צו דער קלאסע העקסאפאדען, וועלכע הייסען נעאוראפטער, Neuropter. דיעזעסווארט איז א גריעכישעס. עס בעשטעהט פון צוויי ווערטער: נעאורא, נערוועז, און פטער, פליעגעל. צו דיעזער קלאסע געהערן אלע לעבעדיגע זאכען, וועלכע האבען זעקס פיס, אלזא העקסאפאדען, און פיער פליגעל. אין וועלכע מען זעהן פיעלע אדערן אדער נערוועז, אין דיזער קלאסע געפינען זיך דריי מיזענד סארטען. דיא סארטע, וועלכע האט אויסגעבויט דיעזען נעסט, דיעזעס בערגעל, אין וועלכען מיר געפינען זיך יעצט. הייסט: „טערמעס מארדאקס", דיא בייסענדע טערמיטען אדער „טערמעס אטראקס", דיא בייזע שלעכטע טערמיטען.

דיעזע טערמיטען זיינען בעריהמט דערמיט, וואס אין יעדען נעסט געפינען זיך דריי סארטען אדער קלאסען: ארבייטער, דיא קעניגין און סאלדאטען. דיא ארבייטער בויען דאס נעסט און פערזארגען דיא גאנצע קאלאניע מיט פראוויאנט, מיט עסען. דיא קעניגין לעגט אייער, פון וועלכע עס ווערען אויסגעבריהט נייע טערמיטען, מיט אנדערע ווערטער, זיא בעזארגט דאס געשעפט פון קינדער מאכעריי.

דיא סאָלדאַטען פערטהיידיגען דאס נעסט און פיהרען קריעג מיט אנדערע נעסטער אָדער מיט אנדערע קאָלאָניען.

וויא קליין דיעזעס טהיער, דיעזע אמייזע (מוראשקע) איז, **אזוי בראוו און מוטהיג איז זיא אלס סאָלדאט.** ווען א פרעמדע ארמעע קומט צו צו זייער נעסט און פאַלט אָן אויף זיי, פערטהיידיגען דיא סאָלדאַטען זייער היים, זייערע קעניגין און זייערע קינדער מיט אזוי פיעל מוטה מיט אזוי פיעל פעסטיגקייט, מיט אזוי פיעל אויסדויער, מיט אזוי פיעל זעלבסט אויפאָפפערונג, אז מענשען מעגען זיך לערנען פון זיי, וויא צו פערטהיידיגען זייער פאטערלאנד. זיי ווארפען זיך ארויף אויף זייער פיינד, בייסען איהם מיט זייער שארפעס מויל, רייסען איהם מיט זייערע קליינע שעערן, וועלכע זיי האבען אין זייערע פאָרדער פיס, און שטארבען ליעבער אלס אויפצוגעבען זייער נעסט און זייערע קינדער.

ווען מען זאָל פערגלייכען א שמשון הגיבור, אָדער א הערקולעס, מיט א טערמיט, מוז מען זאָגען, אז דער טערמיט איז אזא העלד, וויא שמשון הגיבור אדער וויא הערקולעס. איך האב אייך שוין געוויעזען און בעוויעזען, אז דיעזעס בערגעל, אין וועלכען מיר געפינען זיך, איז א גרעסערעס וואונדער, וויא דיא פיראמידען פון עגיפטען, ווען מען פערגלייכט דיא גרויס פון א מענשען מיט דער גרויס פון א טערמיט. יעצט וויל איך אייך בעווייזען דיא קראפט פון א מענשען און דיא קראפט פון א טערמיט.

— דאס איז אינטערעסאנט! האט דער אלטער טאָם אויסגערופען.

— געוויס איז עס אינטערעסאנט, האט אָנקעל בענעדיקט געזאגט גאנץ רוהיג, איהר ווייסט אבער נאך גאָר ניט, פאר וואס עס איז אינטערעסאנט און וויא אזוי עס איז אינטערעסאנט. — ווייסט איהר, אז א הונד, וועלכער וועגט פערציג פונט, קען מיט זיינע צעהנער צוברעכען א ביין, וועלכער איז אזוי שטארק, אז מען דארף איהם שלאָגען מיט א האמער, וועלכער וועגט צעהן פונט אום איהם צו צוברעכען? פערשטעהט איהר, אז ווען א מענש הייבט אויף א האמער פון צעהן פונט, מוז ער געברויכען א קראפט פון צוואנציג פונט? אלזאָ יעדעס פונט פון דעם הונט גיט ארויס א קראפט פון א פונט, וועיל דער גאנצער הונט גיט ארויס א קראפט פון דרייסיג פונט. א מענש איז שטארקער פון א הונט און א געוועהנליכער מעניש, וועלכער וועגט 130 פונט קען ארויסגעבען א קראפט פון 250 פונט, א שטארקער מעניש אבער, א העלד, א שמשון הגיבור, קען ארויסגעבען א קראפט פון טויזענד פונט, אדער קנאפע אכט מאל מעהר, וויא פיעל ער וועגט. נון לאָמיר זאָגען, אז נאָר א גרויסער העלד, א זעהר שטארקער מענש, קען ארויסגעבען א

קראפט, וועלכע איז צעהן מאל אזוי גרויס, וויפיעל ער ווענט. דאן איז ער שוין אן אויסער אָרדענטליכער מענש.

דער טערמיט אבער ווענט נור איין גראן און ער קען מיט זיינע שעערן צו־שניידען א שטיק האָלץ פון 20 גראן, אדער ער גיט ארויס א קראפט, וועלכע איז צוואנציג מאָל גרעסער אלס דאס געוויכט פון זיין קערפער. יעצט פערשטעהט איהר שוין, אז א טערמיט איז א גרעסערער העלד פון שמשון הגיבור אדער פון הער־קולעס?

דער געלערנטער דוד ליווינגסטאן דערצעהלט, אז דער גרויסער און שטארקער עלעפאנט אנטלויפט מיט א שרעקליכען געשריי, ווען דיזע קליינע העלדען פאלען אָהן אויף איהם, א לייב האט מורא פאר זיי און וויכט זיי אויס. זיי אבער האָבען פאר קיין זאך קיין מורא. ווען זיי געהן אין קריעג און קומען צו גלייכע א וואנט, קלע־טערן זיי זיא אריבער, קומען זיי צו א טייך און געפינען קיין בריק, אויף וועלכער אריבער צו געהן, שליעסען זיי זיך אָן מיט זייערע שעערן איינער אָן אנדערן און בילדען א הענגע בריק, אויף וועלכע אלע געהן אריבער. דיא טערמיטען, וועלכע בילדען דיא בריק, ווערן דערטרונקען, אבער נאך טויטערהייט האלטען זיי איינער דעם אנדערן אזוי פעסט, אז מען קען אריבערגעהן איבער זיי.

זייער פרוכטבארקייט איז אויסער אָרדענטליך. דיא קעניגין לעגט ביז זעכציג טויזענד אייער אין איין טאָג און פון יעדעס איי ווערט א טערמיט, עס ווערן אלזאָ געבאָרען זעכציג טויזענד טערמיטען א טאָג, און ווען עס געפינען זיך אין א נעסט עטליכע קעניגינען, ווערט פון יעדער קעניגין זעכציג טויזענד טערמיטען א טאָג.

דאס איז אבער נאך ניט אלעס. יונגע טערמיטען זיינען גאנץ גוט צום עסען. דיא אפריקאנער בראָטען זיי אין אייל און עסען זיי.

— האט איהר שוין אמאל געגעסען געבראָטענע טערמיטען? האט דער אל־טער טאָם געפרעגט.

— דערווייל נאך ניט, האט אָנקעל בענעדיקט געענטפערט, אבער איך האָף, אז איך וועל נאך אמאל עסען א בראטען פון טערמיטען.

אנקעל בענעדיקט האט ווייטער דערצעהלט און געלערנט, וויא דיא טערמי־טען לעבען, וויא זיי בויען זייער נעסט, וויא זיי ערציעהען זייערע קינדער, וויא זיי פיהרען קריעג מיט דיא רויטע און שווארצע אמייזען (מוראשקעס). צו ביסלעכווייס זיינען דיא מאטראזען און דיא נעגער אנטשלאָפען געוואָרען דיא לאנטערנע איז אויסגעגאנגען, ווייל קיינער האט ניט אָנגעצונדען אנאנדער ליכט. אין בערגעל פון

דיא טערמיטען איז געווארען פינסטער און אנקעל בענעדיקט האט נאך אלץ דערצעהלט און געלערנט, וויא דיא טערמיטען לעבען.

פלוצלונג האבען דיא נעגער, וועלכע זיינען געלעגען אין קעללער אנגעהייבען צו שרייען:

וואסער! וואסער! עס קומט אן וואסער!

6טעס קאפיטעל.

דיא טויבער גלאקע.

דיא נעגער זיינען ארויסגעקראכען פון קעללער און האבען געשריעען, אז דער קעללער איז שוין פול מיט וואסער און זיי קענען דארט מעהר ניט בלייבען.

אלע האבען זיך אויפגעחאפט דיקסאנד האט באלד אנגעצונדען א ליכט און זיי האבען זיך אמגעקוקט וואס עס טוהט זיך ארום זיי. דער קעללער א'ז געוועזען פול מיט וואסער.

וואס זאל עס הייסען? פון וואנען קומט דאס וואסער אין קעללער? האט דיקסאנד געפרעגט.

— וואהרשיינליך געפינט זיך ניט ווייט א טייך האט דער אלטער טאם גע־ענטפערט, דיעזער טייך איז אנגעשוואלען געווארען פון דעם שטארקען רעגען און ער האט פערפלייצט דעם גאנצען טאהל און דיא טערמיטען בערגלעך.

— דאן וועלען מיר דאך דערטרונקען ווערען! האט דער נעגער דשים אויס־גערופען.

דיקסאנד איז געשטאנען, וויא א פערשטיינערטער און האט ניט געוואוסט וואס צו זאגען און וואס צו טאהן.

— לאמיר פערשטעהן, פון וואנען קומט דאס וואסער? האט אנקעל בענעדיקט געפרעגט.

דיקסאנד איז אויפגעשפרונגען און האט זיך געחאפט צו דער לאנטערנע. ער האט בעטראכט דאס גאנצע נעסט און האט געפונען, אז דאס וואסער איז אנגע־קומען דורך דעם לאך, וועלכען זיי האבען געמאכט פון דער אנדערער זייט פון בערגעל, אז דיא לופט זאל קענען אריינקומען.

— וויא קומט עס, וואס דאס וואסער איז אנגעקומען דורך דעם קליינעם לאך און ניט דורך דיא עפענונג, דורך דיא טהיר פון בערגעל? האט דיקסאנד געפרעגט.

אין דיעזע מינוט האט מיסיס וועלראן אויסגערופען:

— וואסער! איך פיהל דאס וואסער קומט אן אין אונזער הייל.

לאנגזאם האט זיך געגאָסען דאָס וואסער און האט פערגאָסען דעם גאנצען באָדען פון דעם טערמיטען בערגעל. אלע זיינע געשמאנען ביז אין דיא קנעבעל אין וואסער. דיקסאנד האט גענומען אלע זאכען, בעזאָנדערס אבער דאס פולווער, און האט זיי ארויפגעלעגט אין א קעמעריל העכער. דאן האט ער אויפגעהויבען דיא לאַנטערנע און האט בעטראכט דעם פוס-באָדען ארום: — אלעס איז געווען בע־דעקט מיט וואסער, אלע זיינען געשטאנען אין וואסער ביז אין דיא קניע, ווייטער אבער איז דאס וואסער ניט געשטיעגען.

דיא נעגער זיינען געוואָרען אונרוהיג און האבען געוואָלט אנטלויפען.

— זייט רוהיג! האָט נאָר פלוצלונג געזאָגט אָנקעל בענעדיקט, דאס וואסער וועט מעהר ניט שטייגען. מיר זיינען דערווייל זיכער.

— פאר וואס זיינען מיר עס אזוי זיכער, אָנקעל בענעדיקט?

— ווייל מיר געפינען זיך אין א טויכער גלאָקע.

אָנקעל בענעדיקט האט זיי דאן ערקלערט. ווען מיר נעהמען א גלאָז, קעהרען זיא איבער מיט'ן מויל אראָפּ און האלטען זיא אין א שיעסעל וואסער, איז עס אונז אונמעגליך זיא אראָפּצודריקען צום גרונד פון דעם שיעסעל. מיר זעהן דאן דייטליך, אז נור א האלבע גלאָז איז אָנגעפילט מיט וואסער, דיא אנדערע האלבע גלאָז איז לעדיג. פאר וואָס איז עס? פאר וואס קומט דאס וואסער ניט אריין אין פילט נ ט אוים דאס גאנצע גלאָז? — ווייל ווען מיר האבען איבערגעקעהרט דאס גלאָז, האט האט זיך אין איהר געפונען לופט. דיעזע לופט לאָזט ניט אריין דאָס וואסער.

דאָס איז א קינדער שפּיעל, קלוגע מענשען האבען אבער בענוצט דיעזעס קינדער שפּיעל פאר א גאנץ ניצליכען צוועק. זיי האבען געמאכט א גרויסען איי־זערנעם קעסעל אדער א גאנץ גרויסע גלאָק; אין דערמיט פון דיעזע גלאָק אינוועניג האט מען געמאכט א באנק, אויף וועלכער עס קענען זיצען צוויי-דריי מענשען. דיזע גלאק לאָזט מען אראָפּ אין מעער גאנץ טיעף. דיא מענשען, וועלכען זיצען אינעווע־ניג, האבען א לאַנטערנע, וועלכע בעלייכטעט דעם באדען פון מעער.

דיעזע גלאָק הייסט „דיא טויכער גלאק" און ווערט בענוצט, ווען מען דארף זוכען אין מעער טהייערע זאכען, וועלכע זיינען אראפּגעפאלען פון א שיף אדער ווען א שיף איז אונטערגעגאנגען און מען וויל ארויסנעהמען דאס גאָלד און זילבער, וועלכע געפינען זיך אין איהר.

— אבער וואס געהער זיך דאס אן מיט אונז? האט דער אלטער טאָם גע־פרעגט.

— מיר געפינען זיך יעצט אין א טויבער גלאָקע, האט אָנקעל בענעדיקט גע־ענטפערט. ארום אונז איז וואסער, אין טערמיטען בערגעל געפינט זיך אבער לופט און דיעזע לופט לאזט ניט דאס וואסער אויספילען דיא הייל, וואו מיר געפינען זיך.

אלע האבען געשוויעגען. יעדער האט פערשטאנען, אז אָנקעל בענעדיקט האט רעכט, נור דיקסאנד האט זיך ניט בערוהיגט.

— איך האב געלעזען פון דער טויבער גלאָק, האט ער געזאגט, איך געדענק, אז דיא לופט אין דער טויבער גלאָק ווערט פערדארבען און מען מוז אלע מאל צו־ברענגען פרישע לופט, זאָנסט קענען עס דיא מענשען ניט אויסהאלטען?

אָנקעל בענעדיקט האט געשוויעגען. דער געלערנטער ענטאָמאָלאָג האט פער־געסען אזא קלייניגקייט.

אונטערדעסען איז דיא לופט אין דער הייל געווארען געשטיקטער און גע־שטיקטער. דאס וואסער איז ווירקליך מעהר ניט צוגעקומען, אבער דיא לופט איז געווארען אזוי שווער און אזוי געשטיקט, אז אלע זיינען בעגאָסען געווארען מיט שווייס און האבען אָנגעהויבען שווער צו אטהעמען.

— וואס טהוט מען? האט דיקסאנד געמורמעלט, — וויא העלפט מען זיך אויס פון דיעזער נויט?

— מיר מוזען אויסהאקען א לאָך אין דאך פון אונזער הייל, האט דער אל־טער טאָם געזאָגט.

— אבער דאן וועט דאָך דאס וואסער אָנלויפען אין אונזער הייל און מיר וועלען דערטרונקען ווערען, האט דיקסאנד געזאגט טרויעריג.

עס זיינען וויעדער פערגאנגען איינינע מינוט און דיא לופט אין דעם הייל איז געוואָרען שווערער און געשטיקטער,

פלוצלונג האט אָנקעל בענעדיקט אָנגעהויבען צו טאנצען אין וואסער און צו שרייען:

— אהא! יעצט וויים איך! יעצט פערשטעה איך!

— וואס ווייסט איהר, אָנקעל בענעדיקט? האט מיסים וועלדאן געפרעגט.

— יעצט וויים איך פאר וואס דיא טערמיטען זיינען אנטלאָפען פון זייער נעסט, האט אָנקעל בענעדיקט געענטפערט, — דיא טערמיטען האבען געפיהלט, אז זייער נעסט וועט פערפלייצט ווערען, פערגאָסען ווערן מיט וואסער און זיי זיינען אָנטלאָפען פריהער און האבען זאָגאר איבערגעלאָזען זייער פראָוויאנט אין קעללער.

איך האב אייך געזאָגט, אז דיא טערמיטען זיינען זעהר קלוג, זיי ווייסען פאָראויס, אז עס וועט קומען א געפאהר, און זיי מיידען זיא אויס, זיי אנטלויפען פון איהר. דיא טערמיטען זיינען דיא קלינגסטע העקסאפאדען....

ער האט נאך ווייטער גערעדט און ערקלערט, וויא קלוג דיא טערמיטען זיי־נען, אבער קיינער האט איהם מעהר ניט געהערט און מעהר ניט געוואלט הערען, ווייל דיא לופט איז געוואָרען אזוי שווער, אז דיא פלאם פון דעם ליכט האט אָנגע־הויבען זיך צו ווארפען און צו ברענען דונקעלער.

— עס העלפט ניט, מיר מוזען האבען פרישע לופט, אדער מיר וועלען דער־שטיקט ווערן, האט דיקסאנד געזאָגט.

מיט דיעזע ווערטער האט ער גענומען דעם לאדע שטאק פון זיין ביקס און האט אָנגעהויבען צו בויערן אין דער וואנד פון זייער הייל. דאס איז אבער געווען קיין לייכטע ארבייט. דיא טערמיטען ווייסען, אז עס קען אָנקומען א וואסער און זיי מאכען דיא ווענט פון זייער נעסט אזוי דיק, אז עס איז ניט לייכט זיי דורכצובויערן. ענדליך איז עס אָבער דאך געלונגען. דיקסאנד האט דורכגעלעכערט דיא וואנד. מען האט געהערט א רויש, וויא מען עפענט א לופט קישען און דיא לופט געהט ארויס, דערפאר אבער האט זיך אויפגעהויבען דאס וואסער אין הייל. אלע זיינען שוין געשטאנען ביז אין דיא לענדען אין וואסער.

— דאס ציינט, אז עס איז ארויס אביסעל לופט און אויף איהר אָרט איז אנגעקומען וואסער, האט דיקסאנד געזאָגט. — וואס טהוט מען יעצט?

— דיא פראַגע איז, אויב דאס גאנצע בערגעל פון דיא טערמיטען געפינט זיך אונטערן וואסער אדער ניט? האט מיסיס וועלדאן געזאָגט, מען מוז פראבירען מאכען א לאך אויבען, אין דאך פון אונזער הייל, פיעלייכט שטעקט ארויס דער שפיץ פון בערגעל איבערן וואסער, דאן זיינען מיר גערעטעט.

— דאס איז יעצט דאס איינציגע מיטעל אונז צו רעטען, האט דיקסאנד געזאָגט.

— דאן פראָביר עס דיק. האט מיסיס וועלדאן געבעטען, ערגער קען שוין ניט זיין. מיר ווערן דערשטיקט.

עס איז שוין ווירקליך געווען ניט צום אויסהאלטען, זאנאר אנקעל בענעדיקט האט אָנגעהויבען צו פיהלען, אז עס איז איהם שווער צו אטהעמען און ער האט פערגעסען אָן זיינע העקסאפאדען.

— מען מוז עפענען א טהיר אדער א פענסטער אום אריינצולאָזען דיא לופט, האט ער געזאָגט.

דיקסאנד האט ווידער גענומען דעם לאדעשטאק פון זיין ביקס, האט איהם אויפגעשטעלט פונקט אין דערמיט, אין העכסטען פונקט פון דעם טערמיטען בערגעל, און האט אָנגעהויבען צו קלאפען אויף איהם מיט א האק.

— קלאפט שטארקער! האט אנקעל בענעדיקט אויסגערופען, קלאפט שטארקער, ווייל דער שפיטץ פון א טערמיטען בערגעל איז הארט וויא אייזען. דיא טערמיטען זיינען זעהר קלוג, זיי ווייסען, אז דיא דעק, דיא ארקע, פון א געביידע מוז זיין שטארקער, וויא דאס גאנצע געביידע, ווייל דיא ארקע האלט אויף דאס גאנצע געביידע.

דיקסאנד האט געקלאפט מיט זיין גאנצע קראפט. פון דעם דאך פון דער הייל האבען אנגעהויבען צו פאלען גרויסע שטיקער הארטעס לעהם. מיסים וועלדאן און אָנקעל בענעדיקט האבען געמוזט בעהאלטען זייערע קעפ אן א זייט, עס זאל זיי ניט פאלען א שטיק לעהם, הארט וויא א ציגעל, אין קאפ.

ענדליך נאך לאנגער און שווערער מיה איז עס דיקסאנד געלונגען דורך צו בויערן א לאך אין דאך פון טערמיטעל בערגעל. א שטראם פרישע לופט האט זיך אריינגעריסען אין דיא הייל.

— מיר זיינען געראטעט! האט דיקסאנד אויסגערופען, אויף דעם שפיץ פון בערגעל געפינט זיך קיין וואסער.

אין דער זעלבער צייט אבער האט זיך דאס וואסער אין דער הייל אויפגעהויבען אזוי הויך, אז אלע זיינען געשטאנען ביז דיא ארימס אין וואסער.

— מיר מוזען ארויפקלעטערן העכער, האט מיסים וועלדאן געזאָגט.

— מיר מוזען צוברעכען דעם שפיץ פון דעם טערמיטען בערגעל און ארויסגעהן פון דאנען, מיר קענען דאָ ניט בלייבען.

מיט דיעזע ווערטער האט ער אָנגעהויבען צו האקען דעם שפיץ, דעם דאך, פון דעם טערמיטען בערגעל. מיר האבען שוין בעשריעבען, אז דיא טערמיטען בויען זייער נעסט אין דער געשטאלט פון א היטעל צוקער. דיקסאנד האט יעצט געוואלט אראפקלאפען, אראפברעכען דאס קעפעל פון דעם היטעל. דער אלטער טאָם האט איהם געהאָלפען אין זיין ניט לייכטער ארבייט.

נאך לאנגער און שווערער ארבייט איז עס ענדליך געלונגען אויסצוהאקען אזא גרויסען לאך, אז א מענש האט געקענט ארויסשטעקען דעם קאָפ. דיקסאנד איז דער ערשטער ארויסגעקראָכען און האט זיך אומגעקוקט: דיא גאנצע געגענד ארום איז געווען בעדעקט מיט וואסער, נור דיא שפיצען פון דיא טערמיטען בערגלעך האבען ארויסגעשטעקט פון וואסער. אזוי וויא דאס וואסער איז אבער זעהר

שנעל אָבגעלאָפען, האט מען געקענט רעכענען, אז אין א פאאר שטונדען וועט מען קענען געהן אין וואלד, אויסהאקען ביימער און מאכען א ראפט, א פלאָס, אויף וועלכע מען וועט קענען פאהרען צום ברעג פון מעער.

עס האט נור וואס אָנגעהויבען צו טאָגען און מען האט שוין געקענט זעהען דייטליך דיא גאנצע געגענד ארום.

פלוצלונג האט דיקסאנד דערהערט דעם גערויש פון א פייל, וועלכער פליהט אין דער לופט. אויפ'ן וואסער זיינען אָנגעקומען שיפלעך (לאָדקעס) פול מיט נעגער, וועלכע זיינען געוועזן בעוואפענט מיט פייל און בויגען.

— העלפט מיר! שיעסט! האט דיקסאנד אויסגערופען.

דער אַלטער טאָם און דיא נעגער דשים און באט זיינען ארויפגעקראָכען צו איהם מיט זייערע ביקסען און זיי האבען אויסגעשאָסען אויף דיא שיפלעך. זייערע קוגעלן האבען געטראָפען. איינינע נעגער האבען פערוואָרפען מיט דיא הענד און זיינען אריינגעפאלען אין וואסער. דיא איבעריגע האבען ארויסגעלאָזען א ווילדעס געשריי. א פאאר הונדערט שיפלעך האבען ארומגערינגעלט דאס טערמיטען בערגעל פון אלע זייטען.

דיקסאנד מיט זיינע נעגער זיינען אראפגעשפרונגען פון טערמיטען בערגעל. זיי זיינען געשטאנען ביז אונטער דיא אָרימס אין וואסער און האבען געשאָסען, אבער וואס קענען מאכען פינף־זעקס מענשען געגען עטליכע הונדערט? אין דער צייט ווען דיקסאנד מיט זיינע נעגער האבען זיך געשלאָגען געגען פיינד פון איין זייט, זיינען הונדערטער נעגער אָנגעפאלען אויפ'ן טערמיטען בערגעל פון דער אנדערער זייט, האָבען צוהאקט דאס בערגעל, פערוואָרפען שטריק אויף אָנקעל בענעדיקט, מיסיס וועלדאן, איהר קינד און דעם אלטען טאָם, האבען זיי געבונדען און אריינגעוואָרפען, וויא א בינטעל, אין זייערע שיפלעך.

דיקסאנד מיט זיינע נעגער האבען זיך נאָך געוועהרט איינינע צייט, באלד אבער איז זיי אויסגעגאנגען פולווער און בליי. מען איז אויף זיי אָנגעפאלען, מען האט זיי געבונדען דיא הענד און דיא פיס און מען האט זיי, וויא דיא שעפסען, אריינגעוואָרפען אין דיא שיפלעך.

וויא אויפגערעגט, וויא געררייצט דיקסאנד איז געוועזן, האט ער דאך בעמערקט אז מען שוינט זיין לעבען און דאס לעבען פון דיא נעגער: מען וויל זיי ניט טויטען. מען האט געזוכט זיי צופאנגען לעבעדיגערהייט. עס איז געוועזן דייטליך, אז דיא ווילדע אפריקאנער ווערן קאָמאנדירט פון איינעם. זיי טהוען נור, וואס מען הייסט

זיי. עס איז געווען דייטליך, אז זיי האבען געהאט א שטרענגען בעפעהל, אז די זאלען קיינעם ניט טויטען, זאנדערן פאנגען לעבעדיגערהייט.

ווען דיקסאנד מיט זיינע קאמעראדען וואלטען צייט געהאט זיך בעסער ארומצוקוקען, וואלטען זיי געזעהן, וויא הערדים און נעגארא זיצען אויף איינעם פון דיא פיעלע שיפלעך און קאמאנדירען, אבער זיי האבען דערצו קיין צייט געהאט. מען האט זיי געבונדען, וויא דיא שעפסען, און איינציגוויים ארייגעווארפען אין א שיפעל. קיינער האט ניט געוואוסט, וואס איז מיט'ן אנדערן געשעהן, מען האט זאגאר ניט געוואוסט, אויב אלע לעבען, אויב אלע זיינען געפאנגען.

7טעס קאפיטעל.

אין לאגער פון דיא שקלאפען הענדלער.

דאס שיפעל, אין וועלכען דיקסאנד איז געלעגען, איז געפאהרען נור א גאנץ קורצע שטרעקע. נאך דיקסאנדס רעכנונג איז זיא געפאהרען נור איין פיערטעל שטונדע, דאן איז זיא צוגעקומען צו א ברעג און איז געבליעבען שטעהן. מען האט ארויסגענומען דיא געפאנגענע און מען האט זיי ארויפגעפיהרט אויף א בערגעל.

אין דערמיט בערגעל האט געוואקסען אן אלטער גרויסער פייגענבוים דיעזעביימער פון ווילדע פייגען טרעפט מען נור אין וועסט אפריקא. זיי צו וואקסען זיך א מאל אזוי גרויס און אזוי ברייט, אז א גאנצעס דארף דארפען זיך שיצען פון רעגען און שטורם אונטער זייערע צווייגען.

דיעזע פייגענביימער זיינען איינע פון דיא וואונדער פון אפריקא. ווען מען לאזט אזא בוים רוהיג וואקסען, ווערט פון איהם א גאנצער וואלד. איינינע צווייגען לאזען זיך אראפ ביז צו דער ערד. עס געהן ארויס פון זייווארצלען, פון וועלכע עס וואקסען אויס נייע ביימער. אויף דיעזער ארט בילדען זיך גאנצע קאלאנאדען (גענג צווישען זיילען), אונטער וועלכע דיא נעגער בויען זייערע שטיבעלעך. דער בוים אליין איז דער דאך. דיא פרוכט פון דיעזען בוים איז עהנליך צו פייגען, אבער מען קען זיא ניט עסען.

נאך מיינער מיינונג האט דיעזער בוים אמאל געוואקסען אין פאלעסטינא און דאס זאל זיין דיא מיינונג פון דיא פסוקים אין ת"נך, וואו עס שטעהט: וישב ישראל איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו. דיא אידען האבען געוואוינט רוהיג יעדער אונטער זיין וויינשטאק און יעדער אונטער זיין פייגענבוים. ווען עס הערשט יעדען אין לאנד, קען מען אונטער אזא פייגענבוים לעבען גאנץ רוהיג, ווייל מען

האט א פרעכטינעס הויז, מען דארף נור מאכען פיער ווענט פון צווייגען און דאס שטיבעלע איז פערטיג.

דיקסאנד האט געזעהן, אז אונטער דיא צווייגען פון דעם פייגענבוים געפינען זיך איינינע הונדערט שווארצע שקלאפען, וויא עס האט איהם אויסגעוויזען, פרישע, ערשט געפאנגענע, און געגען הונדערט גוט בעוואפענטע אראבער אדער פארטוגעזען, וועלכע האבען זיי בעוואכט. עס איז געווען דייטליך, אז דיזע אראבער אדער פארטוגיעזען זיינען ערשט ניט לאנג, פיעלייכט פאריגע נאכט אין דער צייט פון שטורם, אנגעפאלען אויף עטליכע דערפער פון פריעדליכע, רוהיגע אפריקאנער, האבען געטויטעט אלע עלטערע מענער און פרויען און האבען מיטגענומען נור יונגע מענער, פרויען און קינדער. דיקסאנד האט געזעהן, וויא דיא פרויען און קינדער האבען נאך געוויינט, געיאמערט און געקלאגט. דיא מענער דאגעגען זיינען געווען רוהיג, אבער פינסטער, פערביסען און דראהענד. אין זייערע אויגען האט געברענט א פייער פון האס, צארן און וואוטה (רציחה).

דיא מענער שקלאפען האבען געטראגען א יאך, דאס איז א דינער בוים, וועלכער האט צוויא צווייגען, וויא א גאפעל. דיזען יאך טהוט מען אן דעם שקלאף אויפ'ן האלז.ביידע עקען פון גאפעל ווערן פערבונדען מיט א שטריק און דאס ענדע, דאס הענטעל פון גאפעל איז צוגעבונדען צו א צווייטען יאך, וועלכער ליעגט אויפ'ן האלז פון א צווייטען שקלאף אום מען זאל זיין נאך זיכערער, אז דער שקלאף וועט ניט אנטלויפען, ווערט איהם ארומגעבונדען א שטריק ארום דיא לענדען, דיא עקען פון שטריק ווערן ארומגעבונדען ארום ד־א לענדען פון א צווייטען, א דריטען, א פיערטען שקלאף. עס קומט אויס דאס אלע שקלאפען זיינען פערבונדען מיט איין שטריק. דיא הענד און דיא פיס פון יעדען שקלאף זיינען פריי.

יעדער שקלאף טראגט א בינטעל פראוויאנט און שיעס מאטעריאל, זאגאר פרויען מוזען טראגען שווערע בינטלעך. פאראויס פאר דיא שקלאפען געהען דיא שקלאפען טרייבער מיט געלאדענע ביקסען אדער מיט פייל און בויגען. הינטער דיא שקלאפען געהן ווידער שקלאפען טרייבער מיט געלאדענע ביקסען. פון ביידע זייטען פון דיא שקלאפען געהן דיא שקלאפען הענדלער מיט לאנגע בייטשען פון רויע, ניט אויסגעארבייטעטע פעל פון אן עלעפאנט אדער א נול פערד (היפאפאטהאמוס). קוים זעהן זיי, אז א שקלאף געהט לאנגזאם אדער ער וויל אראפווארפען פון זיך זיין בינטעל, שלאגען זיי איהם אונבארמהערציג מיט זייערע לאנגע און שרעקליכע בייטשען.

דיא שקלאפען געהן מייסטענס גאנץ נאקעט אדער טראגען א שטיקעל טוך,

ארום זייערע לענדען, אויף דיא פרויען טראָגען נור א האנדטוך אדער א קאָרט קורצעס קליידעל ארום זייערע לענדען.

ווען דער ענגלישער אפיציער קאמעראן האט בערייזט אפריקא אין 1841 און האט מיט זיינע אויגען געזעהן, וויא שרעקליך, וויא אונמענשליך, וויא אונבארמהערציג ווילד מען בעהאנדעלט דיא אונגליקליכע שקלאַפען, האט ער עס בעשריבען אין ענגלישע צייטונגען. ער האט דערביי בעשריעבען גאנץ דייטליך, אז מייסטענס זיינען דיא שקלאַפען הענדלער פּארטוגיעזען, דיא רעגיערונג פון פּארטוגאל האט זיך געפיהלט בעליידיגט און האט פּראָטעסטירט געגען דיא בעשולדיגונגען פון לייטענאנט קאמעראן און ווען פּאָרטוגאל וואָלט געווען אביסעל גרעסער און אביסעל שטארקער, וואָלט אויסגעבראָכען א קריעג צווישען ענגלאנד און פּאָרטוגאל, אבער פּאָרטוגאל איז צו שוואך און ענגלאנד האט געשיקט נאך עטליכע קריעגס שיפען, זיי זאָלען אויפזוכען דיא שיפען פון דיא שקלאַפען הענדלער און זאָלען זיי פאנגען. אבער וואס העלפט עס? אין דער צייט, ווען דיא ענגלישע שיפען פלעגען ארומפאָהרען ארום דיא ברעגעס פון אפריקא, פלעגט מען אין לאנד, אין דערמיט פון אפריקא, אָנפאלען אויף דערפער, טייטען דיא עלטערע מענער און פרויען און דיא אינגערע אוועקשלעפּען אלס שקלאַפען און זיי פערקויפען אויף דיא גרויסע שקלאַפען מערק פון דיא שטעדט טומבוקטו, קאָקי, קאַאנזא און דערגלייכען.

דער ערשטער געדאנק, וואס איז געקומען דיקסאנד אין קאָפּ, איז געווען, וואו איז ערגעץ מיסיס וועלדאן, דשעק און אָנקעל בענעדיקט? ער האט זיי געזוכט מיט דיא אויגען און האט זיי אין ערגעץ ניט געפונען.

— זיא איז א שטאַרקע פרוי, האט ער געזאגט צו זיך אליין, זיא וועט עס איבערטראָגען, פיעלייכט וועלען דיעזע ווילדע מענשען זיא בעהאנדלען בעסער, ווייל זיי ווייסען, אז זיא איז רייך און איהר מאן וועט בעצאהלען פאר איהר, וויא פיעל געלד מען וועט פון איהם פערלאנגען, אבער אָנקעל בענעדיקט? וואס וועט ווערען פון דיעזען אלטען, געלערנטען מענשען, אנקעל בענעדיקט איז א געלערנטער מאן, אבער ער איז שוואכער פון א קינד. וואס קענען זיי מאכען מיט אזא אלטען מאן?

ער איז שיער ניט אויפגעשפרונגען פאר שמערץ און פערדרוס, ווען ער האט נעדענקט פון אָנקעל בענעדיקט. ער האט זיך געשעהמט צו וויינען, א שטאַרקער מאן דארף ניט וויינען און טאָר ניט וויינען. ער האט ניט געוואָלט פרעגען ביי איינעם פון דיא שקלאפען טרייבער, וואו מיסיס וועלדאן, איהר קינד און אָנקעל בענעדיקט געפינען זיך, ווייל קיינער וואָלט איהם ניט געענטפערט.

דער טאם-טאם איז אן אפריקאנישע פויק. ער ווערט געמאכט פון אן אויס-

געהוילטען בוים, דאס הייסט, א שטיק פון א בוים ווערט אויסגעהוילט און אריבער געצויגען מיט א פעל פון א ציעג.

דיא שקלאפען האבען זיך אויסגעשטעלט צו פיער אין א רייהע (שורה). נאך דיקסאנדס בערעכנונג האבען זיך געדארפט געפינען ביז זעקס הונדערט שקלאפען, מענער און פרויען, אויסער קינדער.

דיקסאנד האט מען געשטעלט אין דערמיט. איהם האט מען ניט אנגעטאהן קיין יאך, אבער מען האט איהם ארומגעבונדען א שטריק ארום דיא לענדען און דיא עקען פון דעם שטריק זיינען געווען צוגעבונדען צו אנדערע שקלאפען. יעצט האט ער געהאט דיא געלעגענהייט צו זעהן אויף א ווייטע שטרעקע און ער האט דער־זעהן, אז פיער פון דיא נעגער, וועלכע ער האט געדעטעט פון דעם שיף „וואלדעק" געפינען זיך צווישען דיא שקלאפען.

— וואו איז דער פינפטער? האט ער געפרעגט זיך אליין, — איך גלויב ניט, אז ער איז טויט, ווייל איך האב געזעהן דייטליך, אז מען האט ניט געוואלט אונז טייטען. אלזא פיעלייכט איז ער אנטלאפען? — דאן.... פיעלייכט וועט ער קומען צו אן ענגלישען אדער אמעריקאנישען קאנסול און וועט פארדערן, מען זאל אונז בעפרייען.

דאס איז געווען א זעהר שוואכע האפנונג, אבער דאך א שטראהל פון האפ־נונג. ווען מען טרינקט זיך, חאפט מען זיך אן א שטרוי אן. אלעס איז מעגליך אויף דיעזער וועלט. א הויבער, שטארקער אראבער מיט א לאנגער ביקס אויף דיא פלייצעס האט עפעס געזאגט אויף א שפראכע, וועלכע דיקסאנד האט ניט פער־שטאנען, און דער טרויעריגער צוג האט זיך געריהרט, האט אנגעהויבען צו געהען זייער לאנגען, שווערן און טרויעריגען מארש. — וואוהין? וויא לאנג וועלען זיי אזוי געהן? — ווער וויים עס? ווער קען עס איהם זאגען? ווער וועט עס איהם זאגען?

דאס וועטער איז צוואר געווען ווארם, אבער דער הימעל איז געווען בעדעקט מיט וואלקענס. דיקסאנד האט ניט געוואוסט, אז עס האט זיך אנגעהויבען דיא „מאזיקא", דיא רעגען צייט.

אין איירא פא האט דאס יאהר פיער צייטען: זומער, הערבסט און ווינטער, אין אפריקא האט דאס יאהר אויך פיער צייטען: צוויי הייסע צייטען און צוויי רעגען צייטען. דריי מאנאטע נאכאנאנד איז דער הימעל ריין, קלאר, בלוי און דיא זון ברענט, וויא פייער, דאן קומען דריי מאנאטע, אין וועלכע עס רעגענט כמעט יעדען טאג. אמאל רעגענט עס א גאנצען טאג, אמאל רעגענט עס עטליכע טעג נאכאנאנד, אמאל רעגענט נור איין שטונדע אדער א פאאר שטונדען אין טאג.

דיעזע רעגנען צייט הייסט אויף פיעלע אפריקאנישע שפראכען „מאזיקא". דאן קומען ווידער דריי הייסע מאנאטע, דאן ווידער דריי רעגנען מאנאטע אדער „מאזיקא". — דיא „מאזיקא" הייבט זיך אן געוועהנליך מיט א שרעקליכען שטורם און דער שטורם, וועלכער האט פערטריעבען דיקסאנד מיט זיינע מענשען אין טערמיטען בערגעל, איז געוועזען דער אנפאנג פון דער „מאזיקא".

דיא „מאזיקא" איז דיא בעסטע צייט פאר דיא שקלאפען הענדלער. ערשטענס, ווייל אין דער רעגנען צייט זיינען געוועהנליך אלע איינוואוינער אין זייערע דערפער און ווען מען פאלט אן אויף א דארף, נעהמט מען געפאנגען אלעמען פון דארף. צווייטענס, איז אין דער רעגנען צייט ניט אזוי שווער שווער צו געהן און צו טרייבען דיא שקלאפען אויף א מארק, ווייל עס איז ניט אזוי הייס.

דיקסאנד האט צוואר געלערנט געאגראפיע און האט געוואוסט, וואס פאר יאהרעס צייטען עס גיבט אין אפריקא, אבער ער איז קיין מאל ניט געוועזען אין אפריקא און האט ניט פראבירט דיעזע יאהרעס צייטען אויף זיך אליין. ער האט ניט געוואוסט, אז דיא „מאזיקא" האט זיך יעצט אנגעהויבען. ער האט נור געהערט, וויא פיעלע פון דיא געפאנגענע שקלאפען זאגען זעהר אפט: „מאזיקא! מאזיקא!"

דער הימעל איז אלזא געוועזען בעדעקט מיט וואלקענס און עס איז געוועזען ניט גאנץ שווער צו געהן, אבער מען האט געטריעבען דיא שקלאפען ניט דורך א וואלד, וואו זיי קענען אנטלויפען און זיך בעהאלטען אין דיא ביימער, מען האט זיי געטריבען אויף פעלדער, בעוואקסען מיט הויכע גראזען, מיט ראהר (קאמיש, טראסט) און מיט קליינע ביימעלעך. דיא אפריקאנער געהן בארוויס און דיא הויט פון זייערע פיס ווערט אזוי הארט, אז זיי קענען שוין געהן אין אזא געגענד. דיקסאנד האט אבער געטראגען שעהנע שיך, אמעריקאנער שיך, וועלכע זיינען באלד צוריסען געווארען און דיא הארטע גראזען האבען צוריסען דיקסאנדס פיס. שוין אויפ'ן אנדערן טאג האט ער געמוזט אוועקווארפען זיינע צוריסענע שיך און געהן בארוויס.

ביי טאג האט עס אביסעל צוגערעגענט. מען איז ניט געבליעבען שטעהן איבערוואַרטען דעם רעגען, זאנדערן מען איז געגאנגען אין רעגען. ווען עס פלעגט ווערן נאכט, פלעגט מען אויסזוכען א בערגעל אדער א געדיכטען בוים און דארט איבערנעכטיגען. מען פלעגט קאכען גרויסע קעסלען און געבען דיא געפאנגענע א סארט שווארצע זופע מיט א סארט הארטע פלעצלעך אלס ברויט.

דיקסאנד האט ניט געקענט וויסען, וואס פאר א זופע דאס איז און וואס פאר פלעצלעך דאס זיינען. ער איז געוועזען הונגעריג און האט געגעסען אלעס, וואס

מען האט איהם געגעבען. איבערעסען זיך האט מען ניט געקענט, ווייל מען פלעגט געבען צו עסען נור אזוי פיעל, אז מען זאָל ניט שטארבען פון הונגער.

אזוי זיינען פערגאנגען צעהן טאָג. נאך דיקסאנד רעכנונג האט עס געדארפט זיין דער צעהנטער מאי 1873, אבער פאר ליידען, פאר שמערצען, פאר פערדרוס און צאָרן האט ער פערגעסען זאגאר דיא צייט רעכנונג. ווען מען געפינט זיך אין א ווילדעס לאנד, צווישען ווילדע מענשען ווערט מען אליין פערווילדערט און פער־גרעבט.

דיקסאנד האט יעצט געהאט דיא געלעגענהייט צו ערפאהרען, וויא ווילד, וויא אונמענשליך, וויא בארבאריש דער שקלאפען האנדעל ווערט געפיהרט. אזוי וויא עס איז דאמאלס געווען דיא רעגען צייט, פלעגט זיך אָפט מאכען, אז מען האט געמוזט דורכגעהן א געגענד פון עטליכע מייל, בעדעקט מיט וואסער. מען איז געגאנגען ביז אין גארטעל אין וואסער, אין וועלכען עס האבען זיך געפונען ווערים און בלוטעגעל (פיאווקעס) זעהר אָפט פלעגען דיא בלוטעגעל זיך אָנקוועלען אן דיא נאקעטע פיס און זויגען דאס בלוט פון דעם אונגליקליכען שקלאף. אזוי וויא ער האט געמוזט טראָגען א בינטעל אין דיא הענד, פלעגט ער זאגאר ניט קענען אָפרייסען פון זיך דיא בלוטעגעל.

פלעגט א שקלאף קראנק ווערן און פלעגט ניט קענען ווייטער געהן, פלעגט מען איהם שלאָגען, פלעגט ער אבער זיין אזוי קראנק, אז דאס שלאָגען האט ניט געהאָלפען: ער האט דאך ניט געקענט ווייטער געהן, פלעגט מען איהם לאָזען לי־גען, ער זאל דאָרט שטארבען, אָדער ווילדע טהיערע זאָלען איהם צורייסען.

עס האט זיך אמאל געמאכט, אז מען האט ניט געקענט געפינען א פאסענ־דען פלאץ פאר א נאכטלעגער, דאן איז מען געגאנגען א גאנצע נאכט. דאן בלייבען פיעלע שקלאפען ליעגען, זיי קענען ווייטער ניט געהן. מען שלאָגט זיי, מען רייסט פון זיי שטיקער, אומזיסט! זיי קענען ווייטער ניט געהן. מען מוז זיי איבערלאזען, וואס וועט ווערן פון זיי? — זיי זיינען פערלאָרען.

אזוי זיינען ווידער פערגאנגען צעהן טעג. דיקסאנד איז געווען פערצווייפעלט. וואָלט מען שוין וועניגסטענס געקומען ערגעץ אין א שטאָדט? וואָלט מען וועניג־סטענס געבליעבען שטעהן עטליכע טעג, מען זאל זיך קענען אויסרוהען? — אבער ניין! מען האלט אלץ אין איין געהן און געהן....

אין איין פינסטערע נאכט האט דיקסאנד ניט געקענט שלאפען. ער איז גע־זעסען צוגעבונדען צו א בוים און האט געטראכט פון זיינע ליעבע פריינד, פון מיסיס וועלדאן, פון דעם קליינעם דשעק און פון אָנקעל בענעדיקט.

— וואו זיינען זיי יעצט ? וואו געפינען זיי זיך ? איז עס מעגליך זיי צו רעטען? וואו זיינען דיא טייפעל נענאָרא און הערדים ? פאר וואס זעה איך זיי נים ?

פלוצלונג האט זיך איהם אויסגעוויעזען, אז עפעס א טהיער קריכט צו איהם. דיא נאכט איז געווען אזוי פינסטער, אז עס איז שווער געווען צו זעהן, וואס פאר א טהיער דאס איז. אנפאנגס האט ער געוואָלט פערטרייבען דאס טהיער מיט דיא הענד, אדער שרייען, אז דיא וועכטער זאָלען צוקומען און טייטען דאס טהיער, באלד אבער האט ער זיך איבערלייגט, אז עס איז פאר איהם פיעל בעסער צוריסען צו ווערן פון א ווילדעס טהיער, אלס צו פיהרען אזא טרויעריגעס לעבען. דאס לע־בען האט שוין פאר איהם קיין ווערטה געהאט און ער איז געווען בערייט צו שטארבען.

אזוי וויא ער האט אזוי געטראכט און זיך איבערלעגט, איז דאס טהיער ארויפגעשפרונגען אויף איהם און האט אנגעהויבען צו לעקען זיין געזיכט און זיינע הענד. וויא פינסטער עס איז געווען אין דרויסען, האט ער דאָך באלד דערקענט, אז דאס איז א הונד און א בעקאנטער הונד.

— דינגאָ ! האט דיקסאנד אויסגערופען. דאס איז דינגאָ ! וואו קומסט דוא אהער ?

ער האט ארומגענומען דעם הונד און האט אנגעהויבען איהם צו קושען פאר פרייד. יעצט האט ער שוין געוואוסט, אז דאס איז דינגאָ, וויל ער האט געפונען אויף זיין האלז דעם באנד און האט אנגעטאפט מיט דיא הענד דיא אויסגעקריצטע צווי בוכשטאבען S. V.

אזוי וויא ער האט געגלעט דעם הונד און האט בעטאפט זיין האלזבאנד, האט ער געפונען, אז פון אונטערן האלזבאנד שטעקט עפעס ארויס. ער האט עס ארויסגענומען. עס איז געווען א בלאט פון א פאלם בוים, אין וועלכען עס איז גע־ווען איינגעוויקעלט א שטיקעלע פאפיער.

— א בריעף ! האט ער אויסגערופען. דינגאָ האט מיר געבראכט א בריעף ! אבער פון וועמען ? ווער האט איהם געשיקט ?

ער וואָלט אוועקגעגעבען צעהן יאָהר פון זיין לעבען פאר א שטיקעל ליכט, פאר אביסעל פייער, וועלכעס זאל איהם געבען דיא מעגליכקייט איבער צו לעזען דעם בריעף. וואס העלפט עס אבער ? אין דרויסען איז געווען פינסטער און ער האט געמוזט ווארטען, ביז עס וועט טאָג ווערן אום צו לעזען דעם בריעף.

דינגאָ איז באלד פערשוואונדען געוואָרען. אזוי וויא דיקסאנד האט נים גע־

וואוסט, פון וואנען ער איז געקומען, אזוי האט ער ניט געוואוסט, וואו ער איז אהינגעקומען.

וויא הייסע קוילען האט געברענט דאס שטיקעל פאפיער אין דיקסאנדס האנד. ער האט עס געדרעהט אין אלע זייטען, ער האט אויפגעריסען זיינע אויגען און האט געקוקט דאראויף, ער האט גאר ניט געקענט זעהן. ער איז שוין ניט געשלאפען א גאנצע נאכט און האט קוים דערלעבט דעם טאג, ער זאל קענען איבערלעזען דעם בריעף.

ענדליך האט אנגעהויבען צו טאגען. עס איז געווארען אזוי ליכטיג, אז דיקסאנד האט געקענט זעהן, אז אויף דעם פאפיער איז געווען אנגעשריעבען מיט א בליישטיפט פאלגענדע ציילען.

מיסיס וועלדאן און דער קליינער דשעק געפינען זיך צוויי טאג רייזע פאראויס פאר דיא קאראוואנע מיט שקלאפען. מען טראגט זיי אויף א קיטאנדא. הערריס און נעגארא בעגלייטען זיא. אנקעל בענעדיקט געהט צופוס נעבען מיסיס וועלדאן. איך האב זיא געזעהן, האב אבער מיט איהר ניט געקענט רעדען. איך האב געפונען דינגא אין וואלד. ער איז געווען פערוואונדעט, אבער זיין וואונד האט זיך אויסגעהיילט. — פערצווייפעלט ניט, תערר קאפיטאן. איך האב נאך האפנונג. איך וועל ניט דערלאזען, מען זאל אייך פערקויפען פאר א שקלאף.

דשאן.

— דשאן! האט אויסגערופען דיקסאנד, דשאן הייסט דער פינפטער נעגער, וועלכען איך האב גערעטעט פון דער „וואלדעק" איך האב איהם ניט געזעהן צווישען דיא שקלאפען. אלזא איז ער אנטלאפען געווארען, ווען מען האט אונז געפאנגען.

ער איז אויפגעשפרונגען און האט געוואלט טאנצען פאר פרייד. — אלזא לעבט נאך מיסיס וועלדאן, איהר קינד און אנקעל בענעדיקט! עס איז וואהר, אז זיי געפינען זיך אין דיא הענד פון אזעלכע געפעהרליכע מענשען, וויא נעגארא און הערריס, אבער זא לאנג דער מענש לעבט, איז נאך דא האפנונג.

— מען לאזט ניט איהר מיט'ן קינד געהן צו פוס, מען טראגט זיי אין א קיטאנדא, האט דיקסאנד געזאגט צו זיך אליין. דאס אליין בעווייזט, אז מען וויל איהר ניט טהאן קיין שלעכטעס.

ער האט שוין געוואוסט, וואס א קיטאנדא איז. א קיטאנדא הייסט אויף דער שפראכע פון יענע פעלקער א טראגבאהרע (נאסילקי), וועלכע ווערט געמאכט

פון צוויי שטאנגען. אויף דיעזע צוויי שטאנגען לעגט מען אן צווייגען און בלעטער פון ביימער און מען זעצט זיך אויף זיי. פיער מענשען טראָגען דיא קיטאנדא.

באלד אבער האט מען אנגעהויבען צו פויקען אויפ'ן טאם-טאם, א צייכען, אז מען דארף ווייטער געהן. דיקסאנד האט בעהאלטען דעם בריעף אין זיינע קליידער און איז ווייטער געגאנגען מיט דיא איבעריגע שקלאפען. ער האט יעצט געהאט פריישען מוטה און א נייע קראפט צו געהן. ער איז גאָר לעבעדיג געווארען. יעצט האט ער געוואָלט לעבען אום צו בעפרייען אלעמען און זיך נוקם צו זיין אָן נעגאָראָ און הערריס. — דאס קליינע, שמוציגע שטיקעל פאפיער, וועלכעס ער האט געטראָגען אויף זיין הערצען, האט איהם געגעבען מוטה און קראפט צו לעבען און צו האפען.

8טעם קאפיטעל.

אין קאזונדא.

צום ערשטען מאל האט דיקסאנד געהערט דאס וואָרט קאזונדא אין לאנגער. ער האט ניט געוואוסט, וואס דיעזעס וואָרט בעדייטעט. דיא שקלאפען טרייבער האבען עס געזאָגט עטליבע מאל און פיעלע שקלאפען האבען עס ווידערהאָלט. דיקסאנד האט ענדליך פערשטאנען, אז קאזונדא איז א שטאדט אָדער א דאָרף, וואו עס געפינט זיך א גרויסער שקלאפען מארק.

— מען טרייבט אונז אלזאָ אין דיעזע שטאדט און דארט וועט מען פערקויפען דיעזע אונגליקליבע.

דיא רייזע איז געוואָרען מיט יעדען טאָג שווערער. דיא אונגליקליבע שקלאפען זיינען שוין געווען אזוי מיעד, אז זיי האבען זיך קוים, קוים געהאלטען אויף דיא פיס.

דיקסאנד האט צום ערשטען מאָל געזעהן מיט שמערץ און שרעק, וויא פיעלע יונגע און שטארקע שקלאפען בלייבען נאָך פלוצלונג שטעהן, גיבען זיך א חאפ ביים הערצען און פאלען אניעדער טויט.

דוד ליווינגסטאן האט עס אויך געזעהן און אזוי וויא ער האט געלערנט מעדיצין, האט ער געבעטען, מען זאָל איהם ערלויבען אויפשניידען דעם טויטען קערפער פון אזא אונגליקליבען. ער האט געפונען, אז עס האט ביי איהם געפלאצט דאס הערץ.

זייט דיא שקלאפען זיינען געוואָהר געווארען, אז מען פיהרט זיי נאך קאזונדא,

זיינען פיעלע פון זיי געשטארבען פון דיעזער קראנקהייט. עס איז געווען דייטליך, אז פיעלע האבען געוואוסט, וויא שרעקליך מען בעהאנדעלט דארט דיא אונגליקליכע שקלאפען.

אונטערדעסען איז צוגעקומען א נייע פלאנע. עס איז אויסגעגאנגען לעבענס מיטעל. דיא שקלאפען טרייבער און דיא שקלאפען הענדלער האבען נאך געהאט וואס צו עסען, דיא שקלאפען אבער האבען אנגעהויבען ליידען הונגער. זיי פלעגען געהן א גאנצען טאג און אבענדס, ווען מען פלעגט שוין קומען אויף א נאכטלעגער, פלעגט מען זיי געבען א ביסעל זופ, אין וועלכער עס האבען זיך געפונען קוים דריי־פיער קערנער רייז. דערמיט האט דער אונגליקליכער געדארפט לעבען פיער און צוואנציג שטונדען.

דיא געגענד איז געווארען בערגיג און מען האט געמוזט געהן אויף שטיינער, אן וועלכע מען פלעגט זיך צושלאגען דיא פיס. דיקסאנד האט שרעקליך געליטען פון דיעזע שטיינער. זיינע פיס זיינען געשוואלען געווארען און ער האט זיך קוים גע־קענט ריהרען.

יעדע נאכט פלעגט ער ווארטען אויף דינגא, אבער דינגא איז מעהר ניט גע־קומען צו איהם.

— וואס איז געווארען פון דשאן? פלעגט ער פרעגען זיך אליין, — איז עס איהם געלונגען צו קומען אין אן ארט, וואו עס געפינט זיך אן ענגלישער אדער אמעריקאנער קאנסול? וויים ער, אז מען פיהרט אונז נאך קאזונדא? — וואס איז קאזונדא? צו וועמען געהערט קאזונדא? געפינען זיך אין קאזונדא ציוויליזירטע מענשען?

אויף אלע דיעזע פראגען האט איהם קיינער ניט געענטפערט, קיינער ניט געוואלט ענטפערן.

ענדליך איז מען אנגעקומען קיין קאזונדא. דיקסאנד האט דערזעהן פאר זיך עטליכע הייזער, געדעקט מיט בלעטער פון ביימער אדער מיט ראהר (קאמיש). ארום דער שטאדט האט זיך געפונען א הויכער פארקען פון גראבע קלעצער. מען האט אריינגעטריעבען דיא שקלאפען דורך א גרויסען טויער.

מויזענדער שווארצע, מענער, פרויען און קינדער, זיינען ארויסגעלאפען פון זייערע הייזער זעהן, וואס פאר וואארע מען האט אנגעבראכט. אלע האבען געשריען, געלאכט און זאגאר געטאנצט.

ווען זיי האבען דערזעהן דיקסאנד, א ווייסען מענשען, האבען אלע אויף איהם

געוויעזען מיט דיא פינגער. זיי האָבען נאך קיין מאָל ניט געזעהן א ווייסען מענשען צוזאמען מיט דיא שקלאפען.

אויף א גרויסען פלאץ אין דערמיט שטאָדט האט מען אויסגעשטעלט דיא שקלאפען און מען האט זיי איבערגעצעהלט. פון אכט הונדערט מענער פרויען און קינדער, זיינען געבליעבען נור צוויא הונדערט און פופציג, דיא איבעריגע זיינען געפאלען אויפ'ן וועג. דאן האט מען אנגעהויבען זיי צו סאָרטירען; עלטערע מענער בעזונדער, אינגערע מענער בעזונדער, עלטערע פרויען בעזונדער, אינגערע פרויען בעזונדער.

ווען מען האט זיי אויס סאָרטירט, האט מען זיי אריינגעטריעבען אין אָפענע שטאלען, וויא בהמות. דער שטאָל איז געווען אייגענטליך א גרויסער פלאץ, ארומגערינגעלט מיט א הויכען פארקען פון גראָבע קלעצער. מען האט אריינגעפיהרט צו 30, צו 50 אין א שטאָל און מען האט פערמאכט דיא שווערע טהירען. אין דיעזע שטאלען האבען זיך אבער שוין געפונען אנדערע שקלאפען, וועלכע מען האט פריהער אָנגעבראכט.

אויף דיקסאנד האט מען אריינגעטריעבען אין א שטאָל מיט נאך צוואנציג שקלאפען. אלע זיינען געווען אזוי מיעד, אז זיי זיינען אניעדערגעפאלען אויף דער ערד, וויא דיא געהרגעטע דיקסאנד האט זיך אויך אניעדערגעזעצט אויף דער ערד און האט זיך פערטראכט.

אין דער גאנצער צייט וואס ער איז געשטאנען אויפ'ן מארק אדער אויפ'ן פלאץ אין דערמיט שטאָדט, האט ער אלץ געזוכט מיט דיא אויגען נעגאראָ'ן, הערים'ן אדער א ווייסען מענשען, וועלכער זאל איהם קענען זאָגען, וואו מיסים ווערדאן מיט איהר קינד געפינען זיך. ער האט אבער קיינעם ניט געזעהן.

— וואו זיינען זיי? האט ער געפרעגט זיך אליין, איז מיסים ווערדאן ניטא אין קאזונדא? — אלזאָ וואו איז זיא דען? — וואו איז אָנקעל בענעדיקט? וויא האָבען זיי איבערגעטראָגען דיא לאנגע רייזע אין דער רעגען צייט? — נאך מיין רעכנונג האט אונזער רייזע געדויערט אכט און דרייסיג טעג. — אכט און דרייסיג טעג אין ווילדען אפריקא!

אזוי וויא ער איז אזוי געזעסען פערטראכט און האט זיך געבראָכען דעם קאפ צו וויסען, וואס זיינע פריינדע מאכען, האט ער דערהערט א לארם, א געשריי, א געוואלד, א שיסעריי, א פויקען אויפ'ן מאם-טאם, א בלאָזען מיט א הארן פון אנטילאפען (א סאָרט שופר).

— אלוועז! דאן אלוועז! דאם אלוועז! האט מען געשריען פון אלע זייטען און מיט אלערלייא שטימען.

— וואס איז דאם? ווער איז אלוועז? האט דיקסאנד געפרעגט זיך אליין.

ער האט אבער קיין צייט געהאט זיך צו איבערלעגען און צו זוכען אן אנט־ווארט אויף זיינע פראגען. עס זיינען אריינגעכאפּען אין זיין שטאל שקלאפען טרייבער און האבען איהם, וויא דיא איבעריגע, ערשט אנגעקומענע שקלאפען, ארויס־געטריעבען אויפ'ן מארק.

מען האט אויסגעשטעלט אלע שקלאפען, וועלכע זיינען היינט אנגעקומען, אין א האלב קרייז. דיקסאנד האט ווידער געהאט דיא געלעגענהייט צו זוכען מיט דיא אויגען מיסים וועלדאן, איהר קינד און אנקעל בענעדיקט. ער האט אויך גע־זוכט נעגארא און הערריס. דיא צוויי מענשען רויבער, וועלכע האבען פערראטהען און פערפיהרט איהם מיט אלע זיינע מענשען. צו זיין גרעסטען בעדויערן, האט ער ניט געקענט געפינען ניט מיסים וועלדאן, ניט דיא רויבער נעגארא און הערריס.

פון אויבען פון דער גאס איז אנגעקומען א קיטאנדא, בעדעקט מיט אן אל־טען, אפּגעשאפּענעם, צוריסענעם טעפּיך (קארפּעט, קאווייאר), אויף דיעזער קי־טאנדא איז געזעסען אן אלטער, אויסגעדארטער, איינגעשרומפּענער, אפּגעלעבטער מאן, קיין נעגער, אבער פון א גאנץ דונקעלער הויט פארב, מיט גרויע האאר און מיט א פאאר פייערדיגע, שטעכענדע גרויע אויגען, וועלכע האבען געברענט, וויא דיא אויגען פון א הונגעריגען וואלף.

— אלוועז! דאן אלוועז! דאם אלוועז! האט מען געשריען פון אלע זייטען.

דיקסאנד האט געוואוסט, אז דאס ווארט דאן איז א טיטול ביי דיא שפּא־ניער, דאס ווארט דאם איז דערזעלבער טיטול ביי דיא פארטוגעזען. דיא בעדייטונג פון דיעזעם ווארט איז הערר, וויא דאס ווארט סער אויף ענגליש, דאס ווארט גאָ־סודאר אויף רוסיש, דאס ווארט סיניאר אויף איטאליעניש און דאס ווארט מאָנ־סענייער אויף פראנצייזיש. דיעזעד טיטול ווערט אבער געגעבען נור צו גרויסע מע־נער, צו עלטסטע, צו פארשטעהער פון א שטאדט, פון א קירכע, אדער צו מענער, וועלכע האבען א הויכען ראנג (טשין) אין דער רעגיערונג פון א לאנד. ווען מען שרייט אלזא דאן אלוועז! אדער דאם אלוועז! מוז עס זיין א גרויסער מאן; — אבער ווער קען דען זיין דיעזער האלבער נעגער?

באלד איז ער געוואהר געווארען, ווער דיעזער דאן אלוועז איז. ער איז געוועזען דער גרעסטער שקלאפען הענדלער פון וועסט אפריקא. ער פלעגט עם ארויסשיקען בעוואפענטע רויבער באנדען, זיי זאלען איהם ברענגען שקלאפען. אלע שקלאפען

אין שטאָדט האָבען געהערט צו איהם. יעצט איז ער געקומען זעהן דיא מענשען וואָרע, וועלכע זיינע אגענטען האָבען היינט געבראכט.

דיקסאנד האט געזעהן, וויא מען האט פארבייגעטריעבען פאר דאָן אלוועז אלע שקלאפען, מיט וועלכע ער איז אנגעקומען קיין קאזונדא. ווען מען האט גע־בראכט פאר איהם דיא פיער נעגער, וועלכע דיקסאנד האט גערעטעט פון דעם „ויאלדעק", האט דשים, דער עלטערער פון זיי, זיך געשטעלט פאר איהם און האט געזאגט אויף ענגליש:

— מיר זיינען קיינע שקלאפען! מיר זיינען פרייע אמעריקאנער בירגער!

אלוועז האט געוואוסט, ווער דיעזע נעגער זיינען. נעגאָרא האט איהם פריי־הער דערצעהלט וויא ער האט פערנארט א שיף מיט אמעריקאנער.

— מיר זיינען פרייע אמעריקאנער בירגער! האט דשים ווידערהאָלט.

— אָלל רייט! האט אלוועז געענטפערט.

דאס זיינען געוועזען דיא איינציגע צוויי ווערטער ענגליש, וועלכע אלוועז האט געקענט.

דיא פיער אמעריקאנער נעגער האבען נאך אמאל פראָטעסטירט. אלוועז אבער האט געשמייכעלט און האט ווידער געזאָגט: אלל רייט!

דיקסאנד האט דאס אלעס געזעהן, אלעס געהערט און זיין בלוט האט אָנ־געהויבען צו קאָכען אין איהם. ער האט ניט געקענט איינשטעהן אין דער רייהע. ער איז צוגעלאָפען צו אלוועז און האט מיטגעשלעפט דיא אנדערע פיער נעגער, צו וועלכע ער איז געוועזען צוגעבונדען.

— דאן אלוועז! איך בין א פרייער אמעריקאנער! האט ער אויסגערופען, אויך דיעזע פיער נעגער זיינען פרייע אמעריקאנער בירגער. איהר קענט אונז ניט האלטען אלס שקלאפען. אונזער רעגיערונג וועט זיך אָננעהמען פאר אונז.

דאן אלוועז האט געשמייכעלט. ער האט ניט פערשטאַנען, וואס דיקסאנד רעדט צו איהם. ער האט זיך אויך ניט שטארק געקימערט, וואס דיקסאנד איז בייז. אין ווילדען אפריקא האט מען זעהר ווייניג מורא פאר אמעריקא אדער פאר ענגלאנד.

דיקסאנד האט זיך דאן געווענדעט צו זיינע נעגער און האט זיי געזאָגט, אז ער האט האָפנונג, זיי זאָלען בעפרייט ווערן, אז איינער פון זיי געהט בעטען הילף ביי אן ענגלישען אדער אמעריקאנישען קאנסול.

אזוי וויא ער האט אזוי גערעדט צו זיינע נעגער, האט ער געפיהלט, וויא א

שווערע האנד האט זיך ארויפגעלעגט אויף זיין פלייצע. ער האט זיך אומגעקוקט,— הינטער איהם איז געשטאנען הערריס.

— אה! וואס מאכט איהר, מיין יונגער פריינד? האט הערריס אויסגערופען פריינדליך, — עס פרעהט מיך זעהר אייך ווידער צו זעהן.

— וואו איז מיסיס וועלדאן? האט דיקסאנד געפרעגט האסטיג, אונרוהיג, אויסער זיך פאר צארן און פערצווייפלונג.

— אך! דיא ארימע פרוי! האט הערריס געזיפצט, — זיא האט עס ניט גע־קענט אויסהאלטען. זיא האט עס ניט געקענט איבער לעבען. זיא האט דאך אזוי ליעב געהאט איהר קינד....

— דאן איז מיסיס וועלדאן טויט! האט דיקסאנד געשריען ניט מיט זיין קול. — און דער קליינער דשעק? וואס מאכט ער? וואו איז ער?

— אך! דאס ארימע קינד! האט הערריס געזיפצט.

וויא א ווילדעס מהיער איז דיקסאנד ארויפגעשפרונגען אויף הערריס, האט ארויסגעחאפט א פיסטאלעט פון הערריסעס גארטעל און, איידער מען האט זיך אומגעקוקט, האט דיקסאנד אויסגעשאסען.

הערריס איז אניעדערגעפאלען טויט. דיא קוגעל האט איהם געטראפען אין הערצען.

עטליכע שקלאפען טרייבער האבען זיך ארויפגעווארפען אויף דיקסאנד און אין איינעם מינוט איז ער געלעגען געבונדען ביי דיא הענד און דיא פיס. וויא א שעפס. אלוועז האט געהייסען, מען זאל איהם טייטען, אין דיעזע מינוט אבער איז נעגארא צוגעקומען צו איהם און האט איהם געזאגט עטליכע ווערטער אויף פאר־טוגיעזיש און אלוועז האט געגעבען א ווינק צו זיינע מענשען, זיי זאלען איהם לאזען לעבען.

צום ערשטען מאל זייט זיי האבען זיך געפונען אין אפריקא, האט דיקסאנד ווידער געזעהן נעגארא'ן און ער האט שיער ניט געוויינט פאר שמערץ און פער־דרוס, וואס ער קען ניט אריינשיעסען א קוגעל אין נעגאראס הערצען, וויא ער האט עס געטהאן מיט הערריס'ן, אבער וואס האט ער געקענט מאכען, ווען ער איז גע־לעגען געבונדען.

נעגארא האט עפעס געזאגט צו זיינע מענשען און זיי האבען גענומען דיק־סאנד און האבען איהם אריינגעטראגען אין אן ענגען, פינסטערן שטאל, דארט הא־בען זיי איהם אניעדערגעלעגט אויף דער ערד, האבען פערמאכט דיא טהיר, זיא פערריעגעלט פון דרויסען און זיינען זיך אוועקגעגאנגען.

דיקסאנד איז געבליעבען אליין. ער האט געוואוסט, אז אלוועז און נעגארא וועלען איהם נים פערשווייגען דעם טויט פון הערריס, אבער ער האט יעצט גע־וואלט שטארבען. וואס טויג איהם דאס לעבען? וואס פאר א ווערטה האט פאר איהם דאס לעבען, ווען אלע זיינע גוטע פריינד זיינען טויט אדער פערקויפט אלס שקלאפען אין ווילדען אפריקא?

9טעם קאפיטעל.

דער קעניג פון קאזונדא.

קאזונדא האט געהערט צו א ווילדען אפריקאנישען קעניג. דיא שטאדט איז געווען איינגעטהיילט אין צוויי העלפט, אין צוויי גרויסע שטעדט. צווישען ביידע שטעדט איז געפלאסען א טייך. פון דער זייט טייך האבען געוואוינט אלוועז, גע־נארא און נאך עטליכע אראבישע שקלאפען הענדלער. זיי פלעגען שענקען דעם קע־ניג שקלאפען, שעהנע קליידער פון אייראפא און שנאפס, דערפאר האט זיי דער קעניג ערלויבט צו האנדלען מיט שקלאפען אין זיין שטאדט.

אין ווילדען אפריקא איז דאס קיין נייעס. יעדער אייראפעער, וועלכער ווייס, וויא אזוי זיך צו צושמייכלען צו א ווילדען אפריקאנישען קעניג און איהם צו פער־שיכורן מיט אייראפעאישע געטרענקי, קען מאכען מיט איהם, וואס ער וויל. וויא ווייט דיעזע קעניגע פון אפריקא זיינען נאך בארבאריש ווילד, בעווייזט אונז פאל־גענדער פאקט.

אין 1880 איז אנגעקומען א געזאנדשאפט פון ענגלאנד צום קעניג פון לאנד־בענין. אין דיעזען לאנד האט נאך געבליהט דער שקלאפען האנדעל ביז 1885. ענגלאנד האט געשיקט אן אפיציער מיט סאלדאטען, ער זאל אונטערהאנדלען מיט'ן קעניג און זאל איהם ערקלערן, אז דיא אייראפעאישע מעכטע האבען פערבאטען דעם שקלאפען האנדעל.

דער ענגלישער אפיציער איז געקומען צו קעניג פון בענין און האט איהם דערצעהלט, אז דיא קעניגין וויקטאריא איז א גרויסע העררשערין, זיא האט פיעלע טויזענדער סאלדאטען מיט קאנאנען און זיא בעט איהם, אז ער זאל פערביעטען דעם שקלאפען האנדעל אין זיין לאנד. ווען דער קעניג האט אלעס אויסגעהערט, האט ער געענטפערט, אז ער איז אויך א גרויסער קעניג און ער קען נור דאן צו זאגען צו פערביעטען דעם שקלאפען האנדעל אין זיין לאנד, ווען קעניגין וויקטאריא וועט איהם הייראטהען און ער וועט ווערן העררשער פון ענגלאנד. זעלבסטפער־

— מיין געפאַנגענער? האָט דער סולטאַן געענטפערט. וועמען איך האָב דאָס לעבען געשענקט גיב איך אויך פרייהייט.

— דאַנקען דיך בעזאָנדערס פאַר'ן לעבען, וואָס דוא האָסט מיר געשענקט, ליגט ניט אין מיין כאַראַקטער. אַלענפאַלס איך בין גרייט דיר צו דיענען צו יעדער צייט.

— ברויך עס נאָר ניט געגען מיר. מיר אַרט ניט, וואָס דער פיינד וועט האָבען מיט א פּאָר הענד מעהר, נאָר איך פערגין איהם ניט אזא הערץ. יאָ, איך האָב זיך אין דיר ניט גענאַרט: דוא ביזט וויא צוויי טראָפּען מיין אַססאַד און איך וואָלט דיר געקענט פרעגען, וואו האָסטו זיך דיא גאַנצע צייט געפונען? מיר דוכט, אַז איך קען אין גאַנצען פערגעסען און אָנהויבען צו דיר ריידען, וויא צו מיין ברודער און דערמאָנען דיר אַלעס, וואָס מיר האָבעןביידע צוזאַמען איבערגעלעבט דאָ און דאָרטען. פון דיזער זיסער טרוימערייא איז דאָך איין זאַך וואָהר, אַז אין מיין הערבסט זעה איך פאַר מיר ווידער מיין אַססאַד. ווילסטו בלייבען נעבען מיר, שטעהן מיט מיר? מיר געהט ניט אָן, וויא דוא וועסט בלייבען אויב אין א ווייסען מאַנטעל *) אדער טורבאַן **) אַלס קריסט אדער מוסעלמאַן. איך האָב קיין מאָל ניט געוואונשען אַז אַלע בוימער זאָלען זיין בעדעקט מיט איין רינדע (קאָרע).

— ווען דוא זאָלסט זיין אנדערש, סאַלאַדין, האָט דער ריטער געענטפערט, וואָלסטו ניט געהאַט אַזאַ גוטען נאָמען. דיין וואונש האָט שוין פריהער געהאַט אַן אָבקלאַנג אין מיין הערצען.

— סאַלאַדין האָט איהם אויסגעשטרעקט זיין האַנד און געזאָגט:

— דיין האַנד, ריטער.

— איך בין דיינער אין גאַנצען.

— פאַר איין טאָג איז דאָס צופיעל גליק. איז ער ניט געקומען מיט דיר?

— ווער?

— נאַטהאַן.

— ניין, האָט דער ריטער געענטפערט קאַלט. איך בין געקומען אַליין.

— נאַטהאַן האָט מיר דערצעהלט, וויא דוא האָסט זיין טאָכטער געראַטעט

*) ווייסער מאַנטעל איז געווען דיא קלייד פון דיא קריסטליכע ריטער וואָס האָבען בע־לאַנגט צום טעמפּעל אָרדען.

**) טורבאַן ווערט אין אָריענט געטראָגען פון מוסעלמאַנער (מחמדאנער) אויפ'ן קאָפּ און איז צונויפגעדרייט פון אַ שאַל אָדער דאָס גלייכען.

זיי וויסען, אז אונגעפעהר. אן ערך, אין דיעזער אין דיעזער צייט וועט שטאטפינדען א גרויסער מארק אין קאזונדא, אין ביהע אדער אן אנאנדער גרויסער שטאדט און זיי קומען צופאהרען מיט עטליכע טעג פריהער אום צו קריעגען א גוטען פלאץ פאר זייערע געצעלטען.

אין דעם טאג פון דעם גרויסען מארק. יריד, זיינען אלע איינוואוינער פון קאזונדא אויפגעשטאנען גאנץ פריה, האבען זיך אויסגעפוצט, וויא שעהן זיי האבען געקענט, און זיינען ארויסגעגאנגען אויף דער גאס, אויפ׳ן גרויסען פלאץ, וואו דער הויפט מארק האט זיך געפונען. מען האט באלד אנגעהויבען צו האנדלען, צו שאכערן, צו קויפען און צו פערקויפען. דיא אייראפעאישע קויפלייטע האבען געקויפט נור עלפען ביין, גאלד שטויב און אנדערע ארטיקלען וועלכע האבען א ווערטה אין אייראפא. דיא רייכע אפריקאנער קויפלייטע האבען געקויפט שקלאפען. דיא אריימערע איינוואוינער פון קאזונדא האבען געהאנדעלט קלייניגקייטען: אייזען וואארע און בילינע בוימוואל שטאפען, וועלכע קומען מייסטענס פון ענגלאנד.

נאך מיטאג איז געווארען א גרויסער אויפרוהר אויפ׳ן מארק. מען האט אנגעהויבען צו רעדען און צו שרייען: „דער קעניג קומט!" „דער קעניג וויל זעהען דעם מארק" — אלע זיינען געווארען אויפמערקזאם, אלע זיינען געבליעבען שטיל. פיעלע זיינען זאגאר אוועקגעגאנגען אדער האבען בעהאלטען זייערע שעהנסטע און טהייערסטע וואארע, ווייל דער קעניג מעג זיך נעהמען, וואס ער וויל, און קיינער טאר איהם ניט זאגען א ווארט. פון בעצאהלען ווייס ניט א שווארצער קעניג פון ווילדען אפריקא, ווייל אלעס געהערט צו איהם, זאגאר דאס לעבען פון זיינע אונטערטהאנען.

באלד האט מען געהערט שיעסען, פויקען אויפ׳ן טאם־טאם און בלאזען מיט הערנער, א צייכען, אז דער קעניג קומט. אן דער עקע פון דער גרויסער גאס האבען זיך געוויעזען עטליכע מענער בעוואפענט מיט ביקסען, דאס איז דיא לייב גוואַרדע פון קעניג מאנוא לונגא. נאך זיי איז געקומען א באלדאכין, א סארט חופה, אונטער וועלכער אכט שטארקע נעגער האבען געטראגען דעם קעניג אויף א קיטאנדא, וועלכע איז געווען בעדעקט מיט טהייערע טעפיכע (קארפעטס, קאווער) און מיט שטאפען, וועלכע זיינען דורכגעשטריקט מיט גאלד. נאך דער קיטאנדא פון דעם קעניג איז געקומען דיא קיטאנדא פון דער קעניגין, דאס הייסט, פון דער ערשטער פרוי דעם קעניגס, ווייל דער קעניג האט פיעלע פרויען, אבער נור איינע הייסט קעניגין און ווערט געטראגען אויף א קיטאנדא, דיא איבעריגע פרויען געהן

צו פוס. ארום דער קיטאנדרא פון דעם קעניג און דער קעניגין זיינען געגאנגען דיא סאָלדאטען פון דער לייבגארדע, בעוואפענטע מיט ביקסען.

דער קעניג און דיא קעניגין זיינען אָנגעקומען אין דערמיט פון דעם גרויסען פלאץ. דאָרט איז מען געבליעבען שטעהן און דער קעניג איז אראפּגעגאנגען פון זיין קיטאנדרא אום צו געהן זעהן און בעטראכטען דעם מארק און דיא וואארען, וועלכע זיינען דאָרט אויסגעשטעלט צום פערקויפען.

דיא קויפלייטע, וועלכע קומען נאך קאזונדא אויפ'ן מארק, ווייסען גאנץ גוט, אז וואס דער קעניג דערזעהט, דאס געפעהלט איהם און ער נעהמט עס צו. זיי רעדען זיך דאהער פריהער אָפּ, אז זיי זאלען מאכען א באלל, א באנקעט, פאר'ן קעניג. קוים קומט ער אויפ'ן מארק, לאדעט מען איהם איין אויפ'ן באלל, וואו מען גיט איהם אזוי פיעל שמארקען וויין און שנאפּס צו טרינקען, אז ער ווערט שיכור און קען זיך ניט ריהרען. ניכטערט ער זיך אויס, גיט מען איהם ווידער שטארקע געטרענקע, ביז ער ווערט טויט שיכור. מען האלט איהם אזוי אנגעשיכורט, ביז דער יריד ענדיגט זיך.

דיעזעס מאל האבען אלוועז, נעגאָרא און אנדערע אייראפּעאישע הענדלער געפונען פאר נעטהיג נאר ניט צו צולאזען דעם קעניג צום מארק. זיי האבען אָפּ־גערעדט, אז קוים וועט ער אראָפּגעהן פון קיטאנדרא, זאל מען איהם באלד איינלא־דען אויף א פאָנש, א גאנץ נייעם סאָרט געטרענק, פון וועלכען דער קעניג האט נאך ניט געוואוסט.

זיי האבען אויך אויסגעפיהרט זייער פּלאן פּינקטליך. קוים איז דער קעניג אראפּ פון זיין קיטאנדרא, זיינען צו איהם צוגעגאנגען אלוועז און נעגאָרא און האבען איהם געזאגט, אז זיי האבען געבראכט פון אייראפּא א נייעם געטרענק, וועלכעס הייסט פּאָנש און מען דארף עס טרינקען ווארעמערהייט, דערפאר אבער איז עס אזוי גוט, אז דער קעניג וועט שוין הייסען, מען זאָל איהם מאכען א פּאָנש יעדען טאָג.

דער קעניג האט זיך געלאָזען איינרעדען און ער מיט זיינע פרויען, מיט זיינע מיניסטאָרען, מיט זיין לייבגארדע זיינען געגאנגען מיט אלוועז און נעגאָרא צו א גרויסען פלאץ פאר אלוועזעס וואוינונג, וואו מען האט געמאכט דעם פּאָנש.

אין דערמיט פון דיעזען פלאץ האט זיך געקאָכט א גרויסער קעסעל טהעע מיט צוקער. ניט ווייט פון קעסעל זיינען געשטאנען אָנגעגרייט עטליכע פעסלאך ראָם, וועלכע מען האט געדארפט אריינגיעסען אין קעסעל.

דער קעניג מיט זיין בעגלייטונג האבען זיך אויסגעזעצט אויף מאטען אדער

אויף שטרוי און האבען צונעקוקט, וויא מען מאכט דאס נייע נעטרענק פון דיא ווייסע מענשען, וועלכעס הייסט פּאָנש. ווען דער קעסעל האט אָנגעהויבען שטארק צו זיעדען, האט מען נעעפענט א פעסעלע ראָם און מען האט עס אריינגעגאָסען אין קעסעל. דאן האט מען אָנגעצונדען דעם ראָם, דער קעניג האט געזעהן, וויא איבערן קעסעל ברענט א בלויעס פייער און דאס האט איהם איבערראשט. מען האט אָנגענאָסען א גרויסען לעהמענעם בעכער און מען האט איהם דערלאַנגט. ער האט איהם אויסגעטרונקען און עס איז איהם זעהר געפעלען. ער האט געהייסען געבען צו פערזוכען פון דיזען געטרענק אלע זיינע פרויען און זיינע מיניסטאָרען און לייבגארדע.

מען האט באלד געמוזט מאכען א צווייטען פּאנש, דאס הייסט, ווידער אָנגיסען דעם קעסעל, איהם ווידער לאזען אויפזיעדען און ווידער אריינגיעסען אין איהם א פעסעלע ראָם. דעם קעניג איז אזוי געפעלען דער פּאָנש, אז ער האט איהם א נאמען געגעבען „פייער־וואסער", אן עכטער אפריקאנישער נאָמען. א ווילדער מענש קען עס אויך אנדערש ניט רופען, ווייל ער זעהט וואסער, וועלכעס ברענט מיט א בלויער פלאַם.

מען האט באלד אויסגעטרונקען דעם צווייטען קעסעל. דער קעניג איז געוואָרען אזוי שיכור, אז ער האט שוין ניט געוואוסט, וואס טהוט זיך מיט איהם. דאן איז נעגאָראָ צוגעקומען צו איהם און האט געזאגט:

— וויל דער קעניג האבען דאס פערגניגען צו טייטען א ווייסען מענשען?

— פאר וואס? וואס האט ער דען געטהאן?

— ער האט ערמאָרדעט א ווייסען מענשען, אונזער א קאמעראד.

— דאן ברענגט איהם! איך וועל הייסען איהם צושניידען אויף שטיקער! איך האב שוין לאנג געוואָלט זעהן דאס בלוט פון א ווייסען מענשען.

געוועהנליך האבען דיא שווארצע קעניגע מורא צו טייטען א ווייסען, ווייל זיי ווייסען, אז פאר א ווייסען נעהמט מען זיך אָן און מען פיהרט קריעג מיט א קעניג, וועלכער האט געהייסען טייטען א ווייסען. יעצט אבער האט קעניג מוא לונגא גע־האט א געלעגענהייט צו טייטען א ווייסען מענשען, דערביי איז ער נאך געווען אזוי שיכור, אז ער האט ניט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט איהם.

נעגאָראָ איז אוועקגעגאנגען ברענגען דיקסאנד.

אונטערדעסען האט מען אויפגעקאָכט א דריטען קעסעל פּאָנש. דער שיכורער קעניג האט געוואָלט אָנצינדען דעם ראָם מיט זיינע קעניגליכע הענד אום צו זעהן, וויא אזוי וואסער קען ברענען. אלוועז האט איהם צוואר געבעטען, ער זאל עס ניט

טהאן, ווייל אזעלכע קונסט שטיקע קענען נור ווייסע מענשען, דער קעניג האט אבער זיך איינגעשפארט און האט אָנגעהויבען צו שרייען, אז ער איז אויך אזוי קלוג, וויא דיא ווייסע מענשען. ער האט ארויפגעגאָסען צופיעל ראָם, האט גענומען א ברענענדעס שטיק האָלץ און האט געוואָלט אָנצינדען דעם ראָם, דאס קעסעל האט זיך איבערגעקעהרט און איידער מען האט זיך אומגעקוקט, האט דער ראָם געברענט ארום דעם קעניג און דער קעניג אליין איז געוואָרען א זייל פון פייער.

אלע אנוועזענדע, ווייסע און שווארצע, זיינען געווען אזוי איבערראשט און אזוי דערשראָקען, אז זיי האבען גאָר ניט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט זיי. אלוועז האט צוואר פראָבירט ארויפגיעסען אויף קעניג אן עמער וואסער, אבער דאס האט ניט געהאָלפען, ווייל א פייער פון אלקאָהאָל קען מען ניט לעשען מיט וואסער.

אין א צייט פון 20 ביז 30 מינוט איז דער קעניג געבליעבען ליעגען פער־ברענט, פערקוילט. ער האט נאך צוואר געלעבט, אבער קוים האט מען זיך צוגע־ריהרט צו איהם, איז זיין פלייש געפאלען פון איהם שטיקער ווייס. דיא סאָלדאַטען פון זיין לייבגארדע, זיינע מיניסטאָרען און אלע איינוואוינער פון קאזונדא, וועלכע האבען געזעהן דעם שרעקליכען אונגליקספאל, האבען אנגעהויבען צו שרייען, צו וויינען, צו קלאָגען און צו שיעסען.

נענאָרא איז געקומען צו לויפען. ער האט דערהערט דעם שרעקליכען לארם אן האט פערשטאנען, אז עפעס איז פאָרגעקומען. ער איז אבער געקומען צו שפעט. דער קעניג איז געלעגען אויף דער ערד, ער האט נאך קוים, קוים געאטהעמט. איינינע שטונדען שפעטער איז דער קעניג געשטאָרבען.

10טעס קאפיטעל.

דיא בעערדיגונג פון א קעניג.

דעם אנדערן טאָג האט דיא שטאָדט קאזונדא פארגעשטעלט א זאנדערבא־רעס בילד. דער גרויסער און פרעהליכער יריד איז פערשוואונדען געוואָרען, וויא דורך א צויבער. אלע הייזער זיינען געווען פערמאכט און מען האט זעלטען געזעהן א מענשען אויף דער גאס.

דער ווילדער מענש קען זיך ניט פאָרשטעלען דעם טויט אלס א געוועהנליכער, נאטהווענדיגע ערשיינונג. דער טויט איז ביי איהם אן אויסעראָרדענטליכע, אונ־נאטירליכע ערשיינונג, וועלכע איז פעראורזאכט פון שלעכטע מענשען, פון צויבערער,

פון כישוף מאכער. זיי האבען עס געמאכט, אז דער מענ'ש זאל שטארבען. מען מוז אלזא אויסגעפינען, ווער עס האט געבראכט דעם טויט פון א מענשען און מען מוז בעשטראפען דיא שולדיגע. מען מוז עס טהאן אום זיך צו שיצען, ווייל היינט האט ער געבראכט דעם טויט אויף איין מענשען, מארגען וועט ער מאכען, אז אנאנדערער זאל שטארבען. דיא געזעלשאפט מוז אלזא זיך בעשיצען און טהאן, וויא עס שטעהט אין פסוק: ובערת הרע מקרבך: דוא זאלסט אויסרוימען דאס שלעכטע פון דיר. מען מוז פערניכטען דאס שלעכטע, מען מוז טויטען דעם שרעקליכען צויבער, וועלכער מאכט, אז מענשען זאלען שטארבען, און דארום איז עס אנגענומען, אז א מכשפה לא תחיה, דיא צויבערין, דיא כישופמאכערין דארף ניט לעבען.

דיעזע אידעען געפינען מיר ביי אלעווילדע מענשען: ביי דיא רויטע מענשען אין אמעריקא, ביי דיא געלע מענשען אין אויסטראלאזיען, ביי דיא שווארצע אין אפריקא און ביי דיא געלע — שמוציגע איז דיא קאלטע געגענדען.

דער טויט פון א הויפטלינג אדער קעניג, ווען ער איז ניט געפאלען אויפ'ן שלאכט-פעלד, איז געוויס פעראורזאכט פון א צויבער. קעניג מוא לונגא איז געשטארבען מיט אזא אונגעוועהנליכען טויט, מיט אזא מיתה משונה, אז אלע איינוואוינער פון קאזונדא און פון דיא געגענדען ארום האבען געמוזט רענקען, אז אז צווישען זיי געפינט זיך יעצט א שרעקליכער צויבערער, וועלכער האט געמאכט, אז דער קעניג זאל זיך אנציגדען און זאל פערברענט ווערן.

דאס איז געוועזן דיא אורזאכע, וואס אלע האבען זיך בעהאלטען אין זייערע וואוינונגען. דיא פרויען האבען גאר מורא געהאט זיך צו ווייזען אויף דער גאס, ווייל ביי אלע ווילדע פעלקער איז עס אנגענומען, אז פרויען בעשעפטיגען זיך מעהר מיט צויבעריי וויא מענער, און קוים מאכט זיך אן אונגליק, בעשולדיגט מען צוערשט דיא פרויען און ווען מען קען ניט געפינען דיא שולדיגע פרויען, הייבט מען אן צו זוכען שולדיגע מענער.

מען קען זיך אלזא לייכט פארשטעלען, וויא דיא איינוואוינער פון קאזונדא האבען יעצט געציטערט. יעדער האט מורא געהאט פאר זיין לעבען און האט זיך בעהאלטען אין זיין הויז אדער וואו ער האט געקענט.

מען מוז דערביי בעמערקען, אז דיא בעערדיגונג פון א קעניג געשעהט ניט, וויא דיא בעערדיגונג פון א געוועהנליכען מענשען. יעדער קעניג איז א גאנצער אדער א האלבער גאט, ער קען ניט געהן אויף יענער וועלט, וויא א געוועהנליכער מענש. איהם מוזען בעגלייטען זיינע פרויען, זיינע שקלאפען, זיינע פערד און זיינע הינט. מען מוז איהם מיט גיבען אלעס, וואס ער האט בעזאנדערס ליעב געהאט

אין זיין לעבען. דערפון איז ענטשטאנדען דיא זיטע (מנהג) אין אינדיען, אז דיא פרוי ווערט פערברענט מיט דעם טויטען קערפער פון איהר מאן.

אויך אין קאזונדא האט מען אנגעהויבען צו מאכען פארבערייטונגען צו דער בעערדיגונג פון קעניג מוא לונגא. נאך דיא זיטע פון לאנד פלעגט מען בעערדיגען א קעניג אין טייך. מען פלעגט אפציעהען דעם טייך אין א קאנאל. אין באדען פון טייך פלעגט מען אויסגראבען א טיעפע גרוב, וואו מען פלעגט אניעדערלעגען דעם קערפער פון קעניג. איבער איהם פלעגט מען לעגען זיינע פרויען, וועלבע מען פלעגט שלאכטען, וויא דיא שעפסען, און זייער בלוט האט געדארפט פערגיעסען דעם טוי־טען קערפער פון קעניג. דאן פלעגט מען אויסשלאכטען אלע זיינע שקלאפען, זיינע פערד, זיינע ליעבלינגס קיה און זיינע הינט.

ווען דיא גרויסע און טיעפע גרוב ארום קעניג איז געווארען פול מיט בלוט און מיט טויטע קערפער פון זיינע פרויען, שקלאפען און הויז טהיערע, פלעגט מען דיא גרוב פערשיטען, ספענען דעם קאנאל און וויעדער לאזען דעם טייך פליעסען איבער זיין גראב. עס פלעגט אויסקומע, אז קיינער האט נאכדעם ניט געוואוסט, וואו דער קעניג ליעגט בעגראבען. דיעזע פארבערייטונגען האבען אבער געדארפט נעהמען צייט און אונטערדעסען האט מען זיך געזארגט, ווער עס זאל ווערן קעניג פון קאזונדא.

וויא ארים, וויא קליינליך, וויא טרויעריג דאס קעניגטהום אין ווילדען אפ־ריקא איז, וויל דאך יעדער זיין קעניג און ווען יעדער וויל זיין קעניג, טהוט ער אלעס מעגליכע אום עס צו ווערן. ער גיט געשענקע, פרעזענטען, צו דיא מיניסטארען און דיא לייבגארדע. ער זאגט צו אלעס מעגליכע דעם פאלק. ער זוכט זיך פריינד, וועלכע זאלען איהם העלפען. אויב עס איז נור מעגליך, פערשאפט ער זיך אן ארמעע. אין דיא ציוויליזירטע לענדער הייסט עס פאליטיק, אין ווילדען אפריקא האט עס קיין נאמען, ווייל דער ווילדער מענש ברעכט זיך ניט דעם קאפ, ער זאל אויסגעפינען א שעהנעם, פאסענדען נאמען פאר זיינע האנדלונגען, ער ט ה ו ט, ער ה א נ ד ע ל ט, ער זוכט צו דערגרייכען זיין ציעל מיט אלע מיטעל, וועלכע ער קען אנווענדען.

קעניג מאנוא לונגא האט ניט איבערגעלאזען ערוואקסענע קינדער, וועלכע זאלען קענען ווערן קעניג נאך איהם. ער האט געהאט א ברודער, וועלכער האט זעהר געוואלט ווערן קעניג, און דיא עלטסטע קעניגין האט געוואלט בלייבען קעני־גין. פאר איהר איז עס געווען א לעבענס פראגע. ווען דעם קעניגס ברודער ווערט

ווערן קעניג, וועט מען זיא קוילען און אריינוואַרפען אין גראב פון טויטען קעניג, וועט זיא אבער בלייבען קעניגין, וועט מען טייטען נור דיא איברינע פרויען.

מען קען זיך לייכט דענקען, וואס פאר א וויכטיגע ראָלע עס האבען גע־שפּיעלט אין דיעזער פּאָליטיק דיא ווייסע מענשען, וויא אלוועז און נעגאַראַ. זיי האבען געהאט איינענע סאָלדאטען מיט ביקסען. אלזא זיינען זיי געווען אים שטאנד צו מאכען פאר קעניג וועמען, זיי האבען געוואָלט, און זיי האבען געפונען, אז פאר זיי איז בעסער צו האבען אלס קעניגין אן אלטע נעגערין, וועלכע האט ניט געוואוסט, וואס עס טהוט זיך מיט איהר, אלס א יונגען און קרעפטיגען נעגער, דעם קעניגס ברודער. אלוועז און נעגאַראַ האבען אלזא ערקלערט, אז דיא קעניגין מאַננאַ בעאַ זאל בלייבען הערשערין פון קאַזונדא לאנד.

עס איז ניט וויכטיג פאר אונז צו בעשרייבען, וואס אלוועז און נעגאַראַ האָ־בען אויפגעטהאן אום צו בעפעסטיגען דיא רעגיערונג פאר דער קעניגין מאַנינאַ בעאַ. מיר ווילען נור זאָגען, אז מען האט געחאַפּט דעם קעניגס ברודער און מען האט איהם אריינגעוואָרפען אין געפענגניס און דיא מיניסטאָרען, וויא דיא לייבגאַרדע האבען ערקלערט, אז קעניגין מאַנינאַ בעאַ איז יעצט דיא הערשערין פון קאַזונדא לאנד.

דאס אלעס איז געשעהן דעם אנדערן טאָג נאָך דעם קעניגס טויט. אויף'ן דריטען טאָג האט מען אנגעהויבען צו פּויקען, צו טרומפּעטען און צו שרייען אין דיא גאַסען פון קאַזונדאַ, אז מאַנינא בעאַ איז קעניגין און וועט מאָרגען בעערדיגען דעם פערשטאָרבענעם קעניג.

דער יריד האט זיך וויעדער געעפענט, דיא איינוואוינער האָבען וויעדער אָנ־געהויבען זיך צו ווייזען אויף דער גאַס און דיא שטאָדט איז וויעדער לעבעדיג געוואָרען.

נעגען צוויי אוהר נאָך מיטאג איז נעגאַראַ אריינגעקומען אין דעם שטאַלל, וואו דיקסאנד איז געווען פערשפּאַרט. זייט דיקסאנד האט געטייטעט הערריס'ן, האט ער נעגאַראַ ניט געזעהן.

נעגאַראַ איז אריינגעקומען אין שטאַל, האט געלאָזען אָפען דיא טהיר, אום עס זאל זיין ליכטיגער, האט זיך העפליך פערנייגט און האט געזאָגט מיט א פער־ביסענעם שפּאָט. — איך האלט עס פיר מיין פפליכט צו קומען בעגריסען דעם יונגען שיפסקאַפּיטאַן פון דעם „פּילגרים“ און איהם צו זאָגען, אז עס טהוט מיר זעהר לייד, וואס ער קען דאָ ניט קאָמאנדירען אזוי גוט, וויא ער האט קאָמאַנדירט אויף'ן שיף.

דיקסאנד האט איהם ניט געענטפערט.

— אבער, מיין ליעבער שיפס קאפיטאן, דערקענט איהר מיך שוין גאר ניט? האט נעגארא געפרעגט מיט א געלעכטער. — מיר דאכט, אז איהר זייט געפאהרען קיין אמעריקא. וויא קומט עס, וואס איהר האט פערפיהרט אייער שיף נאך אפריקא?

דיקסאנד האט געשוויגען.

— נון, זעהט איהר, מיין יונגער שיפס קאפיטאן, אויפ'ן „פילגרים" האט איהר געוואלט קאמאנדירען אין דער צייט, ווען עס האט זיך געפונען אויפ'ן שיף אן אלטער פעהיגער שיפס קאפיטאן, איך אליין, יעצט בין איך דער קאפיטאן און איך מעלד אייך, אז איהר וועט נאך היינט, שטארבען.

— אלע מענשען מוזען שטארבען, האט דיקסאנד געענטפערט רוהיג.

— איך פערשטעה! האט נעגארא אויסגערופען, איהר דענקט, אז מען וועט מורא האבען צו טייטען א ווייסען מענשען, ווייל דער אמעריקאנער קאנסול וועט זיך אננעהמען פאר אייך. איהר האט א גרויסען טעות, מיין ליעבער שיפסקאפיטאן, אין קאזונדא מעג איך טהאן, וואס איך וויל, אמעריקא וועט ניט שיקען קריעגס שיפען נאך קאזונדא.

— ווער ווייס? האט דיקסאנד געענטפערט גאנץ רוהיג, פיעללייכט וועט אמעריקא געפינען א מיטעל מיך צו בעפרייען אדער וועניגסטענס מיך צו רעכען (זיך נוקם צו זיין פאר מיר).

— דערווייל אבער וועט איהר שטארבען מיט א שרעקליכען טויט, האט נעגארא זיך געבייצט מיט דעם אונגליקליכען יונגען מענשען.

דיקסאנד האט זיך אוועקגעקעהרט פון איהם און האט איהם מעהר ניט געענטפערט א ווארט. נעגארא האט נאך געווארט איינינע מינוט, האט נאך געזאגט איינינע שטעך ווערטער, אבער אזוי וויא דיקסאנד האט איהם מעהר ניט געענטפערט, איז ער זיך אוועקגעגאנגען.

אונטערדעסען האט מען געשמאק געארבייט ביים טייך. מען האט אויסגעגראבען א שטארקען דאמם (גרעבליא) אום אויפצוהאלטען דאס וואסער פון טייך און עס צו פיהרען אויף אנאנדער וועג. דאס בעט, דער באדען, דער גרונד פון טייך איז געווארען טרוקען און דארט האט מען אויסגעגראבען א טיעפען און לאנגען גרוב, וואו מען וועט בעערדיגען דעם קעניג.

געגען אבענד זיינען אלע פארבערייטונגען בעענדיגט געווארען און דיא צערעמאניע פון בעערדיגונג האט זיך אנגעהויבען. דער קערפער פון טויטען קעניג איז

געזען אָנגעטהאָן אין א קלייד פון דינע שטעקעלעך, וועלכע האבען צוגעהאלטען, דאס פערברענטע פלייש, עס זאָל ניט צופאלען פון קערפער. דיא קעניגין און אלע קעבס ווייבער פון'ם קעניג זיינען געשטאַנען ארום איהם. לעבען זיי און ארום זיי זיינען געשטאנען פערציג שקלאפען, דיא הענד און דיא פיס געבונדען. דיעזע פערציג שקלאפען האבען געדארפט בעגלייטען דעם קעניג אויף יענער וועלט. ארום זיי איז געשטאנען דיא לייבגארדע פון קעניג, נעגאראָ, אלוועז און דיא אראבישע שקלאפען הענדלער.

עס איז שוין דונקעל געוואָרען, ווען דיא גרויסע צערעמאָניע האט זיך אנגע־הויבען און מען האט אָנגעצונדען שטיקער האָלץ און פעסער מיט פעך, אום דיא צערעמאָניע זאָל אויסקומען שרעקליכער, שויעריגער און טרויעריגער.

צוערשט האט מען אריינגעלעגט דעם קעניג אין גרוב און דעם קעניגס צוי־בערער האט אָנגעהויבען צו טאנצען א ווילדען טאנץ און צו שרייען מיט א וויל־דער, אונמענשליכער שטימע, ער האט בעשוואָרען דיא בייזע גייסטער, זיי זאלען ניט צוקומען צום טויטען קעניג. ווען דיעזע צערעמאָניע האט זיך געענדיגט, האט דיא קעניגין א ווינק געטהאן און דער הויפט הענקער (תליון) פון'ם קעניג האט גענומען פונפצעהן פון דעם קעניגס קעבס ווייבער און האט זיי איינע נאך דער אנדערער געקוילען און זייער בלוט אויסגעגאָסען אין גרוב. וואו דער קעניג איז גע־לעגען. זייערע טויטע קערפער האט מען ארומגעלעגט ארום טויטען. ביים טויט פון יעדער פון דיעזע אונגליקליכע, האָט מען געשריען אויף דיא טאם־טאמס און דער צויבערער האט געשריען, געהיילט און געזאָגט צויבער שפריכע.

ווען דאס האט זיך געענדיגט, האט מען ארומגעלעגט אויף דער ערד ארום קעניג דיא פונפציג געבונדענע שקלאפען לעבעדיגערהייט. דא האָט מען געבראכט א ווייסען מענשען, דאס איז געווען דיקסאנד. מען האט אריינגעשלאָגען אין דער ערד א לאנגען קלאָץ און מען האָט דיקסאנד צוגעבונדען צו דיעזען קלאָץ.

נעגארא איז דאן צוגעגאנגען צום איהם און האט צו איהם געזאָגט:

— מיין ליעבער קאפיטאן, דוא וועסט בעגראָבען ווערן לעבען דעם גרויסען קעניג פון קאזונדא. באלד וועט מען דורכבורעכען דעם דאם (דיא גרעבליען), וועל־כע האט אפגעהאלטען דאס וואסער פון טייך. דיעזעס וואסער וועט מיט אמאָל זיך אויסגיעסען אין אלטען בעט פון טייך און וועט פערדעקען דעם קעניג, זיינע פרויען, זיינע שקלאפען און דיך, מיין ליעבער קאפיטאן.

דיקסאנד האט ניט געענטפערט. עס איז אויך קיין צייט געווען צו ענטפערן, וויל איינגע מינוטען שפעטער האבען זיך אלע דערוויטערט פון דער שרעקליכער

סצענע. מיט אמאל האט זיך א נאָס געטהאָן דער גאנצער טייך און האט פארנאָ־סען דעם טויטען או דיא לעבעדיגע ארום איהם.

עס איז געווען א שרעקליכע, שוידערהאפטע סצענע. מען קען עס גאָר ניט גלויבען און דאָך איז עס וואהר, דאָך טהוען עס מענשען, קלוגע מענשען, וועלכע זיינען בעשאפען געוואָרען אין עבען בילד פון גאָט.

11טעם קאפיטעל.

ע נ ט א מ א ל א ג י ע.

מיר האבען אין גאנצען פערלאָרען מיסיס וועלדאָן, איהר קינד און אָנקעל בענעדיקט. זייט זיי זיינען אָנגעקומען קיין קאזונדא, האָט מען זיי געהאַלטען אין אַן אנדער טהייל פון דער שטאָדט. זיי זיינען צוואר געווען געפאנגען, אָבער ניט איינ־געשפּאַרט אין א שטאַל, זאָנדערן אין א גרויסען הויף מיט א גרויסען גאָרטען ארום, זיא מיט איהר קינד האבען געוואוינט אין א בעזונדער שטיבעלע, אנקעל בענעדיקט האָט געוואוינט אין א בעזונדער שטיבעלע ניט וויט. זיי פלעגען זיין צוזאמען א גאנצע טאָג, פלעגען געהן שפאציערען אין גאָרטען, פלעגען זאָגאר עסען צוזאמען, אבער ארויסגעהן פון גאָרטען האבען זיי ניט געקענט.

מען האָט זיי בעהאַנדעלט ניט אלס שקלאפען, זאָנדערן אלס געפאנגענע. אָנקעל בענעדיקט איז אָנפאנגס גאָר געווען צופריעדען, וואס ער האָט זיך געפונען אין אזא גרויסען גארטען, א שטיק וואלד מיט אלערליי ביימער, ער האָט גערע־בענט, אז יעצט וועט ער האָבען דיא בעסטע געלעגענהייט אויסצושטודירען דיא העקסאפאָדען פון אפריקא, באלד אָבער האט ער זיך איבערצייגט, אז אין דיעזען גאָרטען געפינען זיך זעהר וועניג נייע העקסאפאדען און דאס האט איהם זעהר פערדראָסען.

אויס לאנגווײלע האט ער אָנגעהויבען צו לערנען דעם קליינעם דשעק ענטאָ־מאָלאָגיע.

— מיין ליעבער דשעק, האט ער געזאגט צו איהם, דוא ווייסט, אז אויף דער וועלט זיינען דאָ פיעלע טהיערע, וועלכע האבען זעקס פיס, דיעזע טהיערע הייי־סען העקסאפאָדען, דאס זיינען פליעגען, ביענען, קעפער (זשוקעס) זוממערפייגעלעך, קאקראטשעס, פלעה, וואנצען, היישערעקען און נאָך, און נאָך און נאָך. זיינען זיי אָבער אלע גלייך? איז א פליעגע ענליך צו א זוממערפייגעלע?

— ניין, האט דער קליינער דשעק געענטפערט.

— איז א זומערפייגעלע עהנליך צו א היישעריק?

— ניין, האט דשעק געענטפערט.

— איז א פליעג עהנליך צו א מאָסקיטאָ (קאָמאר)?

— יא, האט דער קליינער דשעק געענטפערט.

— נון, זעהסט דוא, מיין קינד, אז דיעזע העקסאפאדען קענען ניט אלע גע־רעכענט ווערן צו איין פאמיליע, צו איין סאָרט טהיערע, זיי זיינען פערשיעדענע סאָרטען. יעדע סאָרט, אדער יעדע פאמיליע פיהרט אנאנדער לעבען, עס לעבט אנדערש, עס נעגעהרט זיך פון אנדערע זאכען, און עס האט א געוויסע בעשטימונג, א געוויסען ווערטה אין דער נאַטור.

— אבער, ליעבער אנקעל, צו וואס דאַרף עס א מענש וויסען? האט דער קליינער דשעק געפרעגט.

— נאַרעלע, דער מענש מוז דאָך לעבען צווישען דיעזע טהיערע, דוא זעהסט דאָך, אז וואו דוא געהסט און וואו דוא שטעהסט, פליעהען ארום דיר ביענען, פליעגען, קעפער, מאסקיטאס און אנדערע העקסאפאדען. זיי קריעכען אריין אין דיין בעט, ווען דוא שלאָפסט, אין דיין שיסעל ווען דוא עסט, אין דיין גלאָז וואסער ווען דוא טרינקסט. אלזאָ דאַרף דאָך דער מענש וויסען, וועלכע העקסאפאדען זיינען איהם ניצליך און וועלכע זיינען איהם שעדליך.

— זיינען דען דאָ ניצליכע העקסאפאדען? האט דער קליינער דשעק געפרעגט, איך האב זיי אלע פיינט, נור א זומערפייגעלע האב איך ליעב.

— מיין גוטער דשעק, ווייסט דוא דען ניט, פון וואנען מיר בעקומען האָניג?

— דיא ביענען מאכען עס.

— און וואָס זיינען דען ביענען? — העקסאפאדען. אלזאָ זיינען דאָך דאָ ניצ־ליכע העקסאפאָדען. דוא ווייסט אָבער נאָך ניט, אז דאס שעהנע זייד, פון וועלכען דיין מוטער האט א קלייד, ווערט אויך געמאכט פון א העקסאפאד.

— זייד מאכט א העקסאפאד? האט דשעק אויסגערופען פערוואונדערט.

דאס איז בייא איהם געווען א נייעס.

— יא, מיין קינד, זייד ווערט געמאכט פון א זומערפייגעלע, א העקסאפאד, האט אנקעל בענעדיקט ערקלערט. דוא זעהסט אלזאָ, מיין קינד, אז עס זיינען דאָ ניצליכע העקסאפאדען און שעדליכע העקסאפאדען. דער מענש דאַרף אלזאָ וויסען וועלכע העקסאפאדען זיינען ניצליך און וועלכע זיינען שעדליך. דערפאר האבען גע־לערנטע מענשען איינגעטהיילט אלע העקסאפאדען אין צעהן קלאַסען, אין צעהן סאָרטען.

די ערשטע קלאסע הייסט אָרטאָפּטער, Orthopter העקסאפאדען מיט גלייכע פליגעל, וויא קאקראטשעס (פרייסען) גריקען און אנדערע.

די צווייטע קלאסע הייסט דיפטער, Dipter העקסאפאדען **מיט צוויי פליגעל,** וויא פליגען, מאסקיטאס (קאמארעס) און אנדערע.

די דריטע קלאסע הייסט לעפידאפּטער, Lepidopter העקסאפאדען, **וועלכע האבען פיער פליגעל** און דיעזע פליגעל זיינען בעדעקט מיט שופּען, וויא די שופּען פון א פיש. די שופּען זיינען אבער אזוי קליין, אז מען קען זייא זעהן נור דורך א מיקראסקאפּ, צו דיעזער קלאסע געהערען אלע זומער פייגעלעך.

די פיערטע קלאסע העמיפּטער, Hemipter האלבע פליגעל, **דאס זיינען העקסאפאדען,** וועלכע האבען נור האלבע פליגעל אונד דארום קענען זייא ניט פליהען, אבער זיי שפּרינגען, צו דיעזער קלאסע געהערן פלעה, ציקאדען און אנדערע.

די פינפטע קלאסע הייסט קאָלעאָפּטער, Coleopter העקסאפאדען **וועלכע האלטען זייערע פליגעל אין א שייד,** ווען זייא פליהען הייבט זיך אויף דער שייד בלייבען זייא אויף אן ארט, קענען זייא צונויף זייערע פליגעל און בעהאלטען זייא אונטער א דעק.

— דאס האב איך נאך קיין מאל ניט געזעהן, האט דער קליינער דשעק אויסגערופען, העקסאפאדען, וועלכע בעהאלטען זייערע פליגעל אין א שייד?

— דאס זיינען דיא אינטערעסאנטעסטע העקסאפאדען, האט אנקעל בענעדיקט ערקלערט, עס געפינען זיך דרייסיג טויזענד סארטען פון דיעזע העקסאפאדען דאס זיינען אלע קעפער (זשוקעס) זיי זיינען די ניצליכסטע און די שעדליכסטע העקסאפאדען, אייניגע פון זיי פרעסען אויף די תבואות פון אונזערע פעלדער און פון אונזערע גערטנער און ווען זיי מאכען זייער קוואַרטיר אין אפעלד, קען מען פון זיי ניט לויז ווערען. דער פארמער אַרבייטעט שווער און ביטער און פערזעעט זיין פעלד, פּלוצלונג קומען אן העקסאפאדען און פרעסען אויף זיין ארבייט, זיין מיה און זיין פליים.

— אלזא וואס טוט מען? האט דער קליינער דשעק געפרעגט.

— מען פערטרייבט זיי.

— וויא אזוי קען מען זיי פערטרייבען?

— דאס לערנט אונז די וויסענשאפט, וועלכע הייסט ענטאמאלאניע, האט אנקעל בענעדיקט געענטפערט שמאלץ, ווען דוא וועסט קענען דיעזע וויסענשאפט, וועסט דוא וויסען, וויא אזוי מען פערטרייבט א שעדליכען קעפער.

דער קליינער דשעק האט זיך פאַרטראכט. ער האט אנגעהויבען צו פערש־טעהן, אז עס איז ווירקליך ניצליך פאר א מענשען צו קענען ענטאָמאָלאָגיע.

— צייגט מיר, ליעבער אנקעל, א העקסאפאד פון דער קלאסע קאלעאפטער האט ער געבעטען.

קום מיט מיר, מיין קינד, און איך וועל דיר צייגען. דיעזע העקסאפאדען זיינען דא אזוי פיעל, אז מען קען זיי געפינען איבעראל.

ער האט צו געפירט דעם קליינעם דשעק צו אבוים און האט באלד אויסגע־זוכט אקליין חיה׳לע מיט זעקס פיס. עס איז געווען רויטליך־ברוין מיט שווארצע פינטעלעך אויפין ריקען. קוים האט מען עס אנגעריהרט, האט זיך עס צו נויפגע־קייקעלט, וויא אקניילעכעל, און עס איז אראפגעפאלען. אנקעל בענעדיקט האט עס אויפגעהויבען און האט עס געוויעזען זיין יונגען שילער און האט איהם געפרעגט:

— ווייסט דוא, וואס דאס איז?

— דאס איז משה רבינו׳ס קיהעלע, א משיח פערדעל, האט דער קליינער דשעק געענטפערט.

אנקעל בענעדיקט האט אשמייכעל געטאהן און האט געזאגט:

— דוא האסט רעכט, מיין קינד, אלע קליינע קינדער אין דער וועלט האבען ליעב דיעזען העקסאפאד און גיבען איהם א צערטליכען נאמען, דיא רוסישע קליינע קינדער רופען עס „באָזשיא קאָראָווקא,“ גאטס קיהעלע. דיא פראנצויזישע קליינע קינדער רופען עס „מאריא׳ס קיהעלע,“ דאס קומט דערפון, וואס עס איז אזוי שטיל און רוהיג און ווען מען ריהרט עס אן, קייקעלט עס זיך צונויף. אין דער וואהרהייט אבער איז עס א שעדליכעס העקסאפאד, ווייל עס פרעסט אויף דיא גאנץ ווייכע בלעטעלעך פון דיא ביימער.

— אבער זעהט דאך, אנקעל, עס ליעגט אזוי שטיל און אזוי רוהיג, אז איך קען עס קייקלען וויא א קניילכעל.

און דאך איז עס א שרעקליכער פרעסער און ברענגט פיעל שאדען דעם פארמער, האט אנקעל בענעדיקט ערקלערט, דאס איז איינער פון דיא קאָלעאָפּ־טער, איך וועל איהם אפלאזען, וועסט דוא זעהן, וויא ער פליהט.

אנקעל בענעדיקט האט אפגעלאזען דעם קאלעאפטער און האט געהייסען זיין יונגען שילער אכטונג געבען, וואס עס וועט פארקומען, קוים האט דער קאָלע־אָפּטער געפיהלט, אז מען ריהרט איהם ניט אן, האט ער אנגעהויבען זיך צו ריה־רען, דאן האט ער אויפגעהייבען זיינע הארטע געפינטעלטע דעקען און האט ארויס־געלאזען פיער גאנץ דינע דורכזיכטיגע פליגעל.

— אט איז עס! האט אנקעל בענעדיקט אויסגערופען, אט האסט דוא גע־זעהן, וויא ער בעהאלט זיינע דינע פליעגעל אונטער א דעק, וויא אין אשייד. ווען ער דארף פליעהען, עפענט ער אויף דעם שייד, צו שפרייט זיינע דינע, פיינע, צארטע פליענעלעך און פליהט.

אין דיעזע מינוט איז מיסים וועלדאן צו געקומען צו זיי, דשעק האט אויס־גערופען פול פרייד און שטאלץ;

— מוטער! איך וועל לערנען ענטאמאלאניע, איך קען שוין דיא ערשטע פינף קלאסען פון דיא העקסאפאדען!

— דאס איז זעהר שעהן, מיין קינד, האט מיסים וועלדאן געענטפערט מיט א שמייכעל, אבער מען דארף געהן עסען.

12טעם קאפיטעל.

מיסים וועלדאן און נעגארא.

נאכ'ן עסען האט זיך מיסים וועלדאן אנידערגעזעצט אויף דער ווערענדא פון איהר קליינעס שטיבעלע און האט זיך פערטראכט. עס איז וואהר, אז מען האט זיא ניט שלעכט בעהאנדעלט, אבער וואס ווערט דערפון? זיא איז דאך א געפאנגענע און העררים מיט זיין קאמעראד נעגארא זיינען ניט אזעלכע גוטע מענשען צו האלטען געפאנגענע גלאט אזוי, וואס ווילען זיי פון איהר?

אזוי וויא זיא איז אזוי געזעסען טרויעריג און פערטראכט, איז נעגארא צוגע־קומען צו איהר.

— מיסים וועלדאן, האט ער געזאגט קאלטבלוטיג, אייערע פיער שווארצע זיינען געשטארבען פערקויפט געווארען אלס שקלאפען.

— ארימע מענשען! האט מיסים וועלדאן געזיפצט.

— אייער נעגעריין איז געשטארבען אויפין וועג, האט נעגארא ווייטער געזאגט אין דיקסאנד לעבט ניט מעהר. איהר זייט אלזא גאנץ אליין אין דיעזער ווילדער געגענד איהר זייט אין מיינע הענד.

— דאס ווייס איך, האט מיסים וועלדאן געזאגט שטילערהייט.

— איך קען יעצט, מיך רעכען (מיך נוקם זיין) דערפאר, וואס איהר האט מיך שלעכט בעהאנדעלט אין דער צייט, ווען איך בין געוועזען אייער קאך אויפין „פילגרים," אבער איך וויל עס ניט, וויל איך בין אקויפמאן.

מיסים וועלדאן האט געשוויגען.

— אזוי וויא איך בין אקויפמאן, וויל איך אייך פערקויפען, איך וויל מאכען געלד פון אייך. איך וויל פערקויפען אייך, אייער זוהן און דעם אלטען נארר, וועל־כער יאגט זיך נאך פליעגען און זומערפייגעלעך.

— איהר קענט אונז ניט פערקויפען, ווייל מיר זיינען פרייע אמעריקאנער בירגער, האט מיסים וועלדאן געזאגט שטאלץ.

— ווען איך זאל וועלען, זייט איהר שקלאפען, האט נענארא ערווידערט.

— אבער ווער וועט דען קויפען א ווייסע פרוי ? יעדער קויפמאן האט דאך מורא פאר א ווייסען מענשען, ווייל זיין רעגירונג קען זיך אננעהמען פאר איהם.

— איך וויים פון איינעם, וועלכער וועט אייך אפקויפען פון מיר מיט פערגניגען.

— מעג איך וויסען, ווער ער איז און וויא ער הייסט ?

— געוויס! ער הייסט דשיימס וויללאם וועלדאן, אייער מאן.

— מיין מאן! האט מיסים וועלדאן געפרעגט ערשטוינט.

— געוויס, מאדאם! וועט דען ניט אייער מאן געבען פאר אייך און פאר אייער קינד, וויא פיעל איך וועל פון איהם פערלאנגען ? — איך דענק זאגאר, אז פאר דעם אלטען פליעגען תאפער וועט ער מיר אויך געבען איינינע טויזענד דאל־לאר. דער פליעגען תאפער איז דאך אייער פערוואנדטער.

מיסים וועלדאן האט געקוקט נענארא גלייך אין דיא אויגען. זיא האט גע־וואלט וויסען, אויב ער מיינט דאס ערנסט אדער ער שפאסט נור.

— ווען דענקט איהר מיך צו פערקויפען ? האט זיא ענדליך געפרעגט.

— נאך היינט.

— וואו ?

— דא, אין דיעזער שטאדט. דענקט איהר, אז אייער מאן וועט ניט קומען צו לויפען פון סאן פראנציסקא אייך אפנעהמען ?

— ווען ער זאל נור וויסען, וואו איך בין, וועט ער געוויס קומען מיך אפנעהמען, האט מיסים וועלדאן געזאגט, אבער פון וואנען וועט ער וויסען, אז איך בין דא ?

— איך וועל איהם זאגען, האט נענארא געענטפערט. איך וועל פאהרען נאך סאן פראנציסקא און וועל עס איהם זאגען, און וועל דערביי אויך אפנעהמען דאס געלד.

— דאס איז א לאנגע רייזע און עס דארף קאסטען פיעל געלד.

— איך האב געלד אויף דיא רייזע, האט נענארא געזאגט.

— דאס געלד, וואס איהר האט ארויסגעגאנבעט פון מיין קאסטען אויפ'ן „פילגרים." האט מיסיס וועלדאן בעמערקט:

— לאז זיין אזוי, האט נעאגרא געענטפערט רוהיג, איך האב ארויס גענומען פון אייער קאסטען צעהן טויזענד דאללאר אלס אנגעלד פאר אייך. איך פערלאנג אבער נאך אהאלבע מיליאן, דאס איז ניט פיעל. איך דענק, אז אייער מאן וועט געבען פאר אייך, אייער קינד און דעם פליענען האפער אהאלבע מיליאן דאללארס־

— מיין מאן וועט געווים געבען פאר מיר אהאלבע מיליאן, אבער גלויבט ניט, אז ער וועט אייך גלויבען אויפ'ן ווארט מיין מאן קען מען ניט אזוי לייכט אפנאררען.

— דאס ווייס איך, האט נעגארא אויסגערופען, אבער ווען איך זאל איהם ברענגען א בריעף פון אייך, אז איך האב אייך געראטעוועט פון טויט און אז איך בין אייער געטרייעסטער פריינד, וועלכער איז געוועזען געפאנגען גלייך מיט אייך, אבער איך בין אנטלאפען געווארען אום איהם צו מעלדען, וואו איהר געפינט זיך און וויא מען קען אייך אויסקויפען. ווען איהר וועט איהם שרייבען מיט אייער האנד־שריפט, אז ער זאל מיר געבען דאס געלד, וועט ער עס געווים טאהן.

— איך וועל אבער אזא בריעף ניט שרייבען! האט מיסיס וועלדאן געזאגט פעסט.

— וואס? איהר ווילט מיר ניט געבען אזא בריעף? האט נעגארא אויסגערופען פול צארן.

— איך וויל ניט!

— איהר וועט איהם יא שרייבען! האט נעאגרא געזאגט פעסט, פערגעסט ניט, אז איהר זייט אין מיינע הענד, פערגעסט ניט, אז איהר האט א קינד...

מיסיס וועלדאן איז געבליעבען זיצען, וויא פערשטיינערט. זיא האט אנגעהויבען צו פערשטעהן איהר שרעקליכע לאגע.

— מיסיס וועלדאן, איך גיב אייך אכט טאג צייט, האט נעאגרא ווייטער געזאגט, איבערלעגט אייך און שרייבט אן דעם בריעף. וועט איהר עס אבער ניט טאהן, וועט עס אייך טהייער קאסטען.

מיט דיעזע ווערטער איז ער ארויסגעגאנגען פון איהר שטיבעלע און איז פערשוואונדען געווארען.

מיסיס וועלדאן האט אראפגעלאזען דעם קאפ און האט אנגעהויבען צו וויינען. איהר לאגע איז יעצט געוועזען פערצווייפעלט, זיא האט ניט געקענט שרייבען דעם בריעף, וועלכען נעגארא האט פערלאנגט פון איהר, ווייל זיא האט ניט גע־

קענט טרויען אזא טויגעניכטס. ער קען נאך פערפיהרען איהר מאן און איהם אויף האלטען געפאנגען. ער דראהעט דאך אבער, אז ער וויל צו נעהמען איהר קינד?

13טעם קאפיטעל.

וואוהין א העקסאפאד קען פערפיה־ען.

אנקעל בענעדיקט האט ניט געוואוסט, אז נעגארא האט בעזוכט מיסיס וועלדאן און האט פון איהר פערלאנגט א בריעף, ער האט אים אלגעמיינען זיך ניט אינטערעסירט צו וויסען, וואס עס טהוט זיך ארום איהם. ער האט געוואוסט, אז ער געפינט זיך אין ווילדעסטען אפריקא אין קען האבען דיא בעסטע געלעגענהייט צו שטודירען ענטאמאלאגיע, ווען ער זאל קענען ארויסגעהן פון פארקען און זיך פערטיעפען אין דיא וועלדער. דאס איז אבער אונמעגליך געווען, ווייל וואו ער איז געגאנגען, האט ער געטראפען א הויכען צוים פון שטארקע קלעצער און ער האט אויף קיין פאל ניט געקענט אריבערקלעטערן דיעזען פארקען אדער דיעזען צוים.

ער האט זיך אלזא געמוזט בעגנוגען מיט דעם גרויסען גארטען און דארום פלעגט ער שטענדיג ארומגעהן אין גארטען, בעטראכטען יעדען בוים און זוכען נייע העקסאפאדען. פון פריה מארגען, ביז עס פלעגט דונקעל ווערען פלעגט ער ארומגעהן אין גארטען און זוכען. ער האט צוואר געפונען אייניגע נייע סארטען פליעגען אדער דיפטערס, אבער דערמיט איז ער ניט צופריעדען געווען.

איין מאל דאס איז געווען דעם אנדערען טאג נאך דעם, וויא נעגארא האט בעזוכט מיסיס וועלדאן און האט איהר ערקלערט, וואס ער פערלאנגט פון איהר, איז אנקעל בענעדיקט געשטאנען לעבען אבוים און האט זיך עפעס פערטראכט, פלוצלונג האט ער דערהערט אזאנדערבארעס זומען, פון א פליעג, ווען זיא פליהט.

אנקעל בענעדיקט איז געווען קורצזיכטיג. ווען נעגארא און הררים האבען איהם געפאנגען ביים טערמיטען בערגעל, האט ער פערלארען זיינע בריללען, אהן דיא בריללען האט ער זיך ניט געקענט ריהרען, ער איז געווען א האלב בלינדער מענש, דער פאר אבער האט ער געהאט א שארפעס אויער. ער איז שוין געווען אזוי צו געוואוינט צו הערן דיא מוזיק פון זיינע העקסאפאדען, אז ער האט געקענט דערקענען דאס זומען פון א פליעג פון דעם זומען פון א קעפער (זשוק). וואס ער האט ניט געקענט דערזעהן מיטין אויג, האט ער דערהערט מיטין אויער

— וואס איז דאס? האט ער געפרעגט, דאס איז עפעס א נייע סארטע זומען! איך וויס, אז דאס זומען פון דיא העקסאפאדען קומט דערפון, וואס זיי מאכען זעהר שנעל מיט זייערע פליגעל, ווען זיי פריהען. עס זיינען דא העקסאפאדען, וועלכע בעוועגען זייערע פליגעל 15 ביז 16 טויזענד מאל אין איין סעקונדע דערפאר מאכען זיי אזא זאנדערבארען גערויש, ווען זיי פליהען. דאס מאל אבער איז עס א גאנץ נייע סארטע זומע, וואס זאל עס זיין?

ער איז געבליעבען שטעהן און האט זיך ארום געקוקט אין אלע זייטען, איבער זיין קאפ האט זיך געדרעהט א שווארצער פונקט.

— א העקסאפאד! האט ער אויסגערופען פול פרייד, - איך האב געוואוסט, אז דאס איז א העקסאפאד. איך האב דערקענט דאס זומען, אבער וואס פאר א העקסאפאד איז עס? פיעלייכט איז עס א נייער העקסאפאד!

ער האט אויסגעגלאצט דיא אויגען און האט רוהיג געווארט, אז דער העקסאפאד זאל ארופפליעהען צו איהם.

דער העקסאפאד איז געבליעבען שטעהן אויפ'ן בוים, דאן האט ער זיך אויסגעדרעהט און האט א שפרונג געטאהן, ער איז ארויף געשפרונגען העכער, דאן האט ער זיך עפעס איבערלעגט און איז געקומען ניעדעריגער. אנקעל בענעדיקט איז געשטאנען, וויא פערשטיינערט. ער האט יעצט שוין דייטליך געזעהן, אז דאס איז עפעס א נייער העקסאפאד, אבער ער האט נאך ניט געקענט גענוי זאגען, וואס דאס איז. חאפען איהם מיט דער האנד האט ער מורא געהאט, ער זאל איהם ניט צו קוועטשען, דאן האט ער פאר איהם קיין ווערטה. ער מוז איהם חאפען לעבעדיגערהייט, אבער וויא אזוי!

פלוצלונג איז דער העקסאפאד געקומען אזוי נאהענט צו אנקעל בענעדיקט, אז ער האט געקענט איהם בעטראכטען.

— גאט אין הימעל! האט אנקעל בענעדיקט אויסגערופען, דאס איז דאך א „מאנטיקאר,“ איינער פון דיא זעלטענסטע זומער פייגעלעך אויף דער וועלט! אין גאנץ אייראפא געפינט זיך נור איין עקזעמפלאר פון דיזען זעלטענעם העקסאפאד, אין אמעריקא געפינט זיך נוט איינער.

מיט דיעזע ווערטער האט ער אויסגעשטרעקט דיא הענד און האט געוואלט חאפען דעם מאנטיקאר, אבער דער העקסאפאד איז געוועזן פלינקער פון איהם און איז אוועק געפלויגען.

אנקעל בענעדיקט איז געוועזן אויסער זיך.

— איך מוז איהם האבען ! האט ער אויסגערופען און איז נאכגעלאפען דעם מאנטיקאָר.

דער מאַנטיקאָר איז אבער אנטלאפען פון איהם און וויא עס ווייזט אויס, איז עס איהם ניט געפעלען צו מאכען א רייזע נאך אמעריקא, אום מען זאל איהם דארט אויסשטעלען אין א מוזעאום. אָנקעל בענעדיקט האט געווארפען אויף איהם זיין הוט, אבער דער מאנטיקאָר האט ניט געוואלט זיך לאזען פאנגען אין א הוט.

עס האט זיך אנגעהויבען א יאגד. אָנקעל בענעדיקט וואלט אוועק געגעבען צעהן יאהר פון זיין לעבען אום צו האבען דעם זעלטענעם העקסאָפאָד, דער העקסאָפאָד אבער האט ניט געוואלט אוועק שענקען זיין לעבען צו ליעב דער וויסענשאפט. אנקעל בענעדיקט האט פערלארען זיין הוט און האט זיך דארויף ניט אומגעקוקט, ער איז ווייטער נאכגעלאפען דעם מאנטיקאָר, ביז דער מאַנטיקאָר איז צו געקומען צום הויכען פארקען ארום דעם גארטען און עס איז איהם אויסגעקומען זיך צו זעצען אויפ'ן פארקען אפרוהען.

אָנקעל בענעדיקט האט עס געזעהן און איז געווען פערצווייפעלט. ארויפקלעטערן אויפ'ן פארקען האט ער ניט געקענט און דער מאנטיקאָר האט אויף קיין פאל ניט געוואלט אראפשפרינגען צו איהם. אָנקעל בענעדיקט האט פון זיך אראפגעווארפען דעם ראָק און האט איהם ארויפגעווארפען אויפ'ן מאנטיקאָר, אבער אָנקעל בענעדיקט האט זיך קיין מאל ניט געלערנט ווארפען, זיין ראק איז אריבערגעפלויגען איבערן פארקען און דער מאנטיקאר איז אוועק געפלויגען.

פלוצלונג האט אָנקעל בענעדיקט דערזעהן א שטריקלייטער הענגען איבערן פארקען ער האט זיך דערפרעהט, האט זיך אנגעכאפט אן שטריקלייטער און איז ארויפגעקלעטערט אויפ'ן פארקען. דארט האט ער געפונען א שטאנג אנגעשפארט אן פארקען, אויף דיעזער שטאנג האט ער זיך אראפגעלאָזען און האט אנגעהויבען נאכצולויפען דעם מאנטיקאָר.

פון יענער זייט פארקען איז געווען א געדיכטער וואלד. אָנקעל בענעיקט האט זיך ווייניג געקימערט, וואו ער געפינט זיך, ער האט געדארפט האָבען דעם מאנטיקאָר. אזוי וויא ער איז אזוי געלאפען, האבען צוויי שטארקע שווארצע הענד איהם ארומגענומען, איהם פערשטאָפט דאס מויל, ער זאָל ניט שרייען און איהם אוועק געשלעפט.

14טעס קאפיטעל.

דיא רעטונג.

מען קען זיך לייכט דענקען, וויא ערשראָקען און ערשטוינט מיסיס וועלדאָן איז געוועזן, ווען זיא האט א גאנצען טאָג ניט געזעהן אָנקעל בענעדיקט. אנפאנגס האט זיא געמיינט, אז ער איז ערגעץ פערקראָכען אין גארטען זוכען א העקסאָפאָד, ווען עס איז אבער נאכט געווארען און ער איז ניט געקומען צו איהר, איז זיא גע־ווארען זעהר אונרוהיג. זיא האט אנגעהייבען צו רופען איהם, צו שרייען, צו זוכען איהם, — אלעס אומזיסט! אָנקעל בענעדיקט איז פערשוואונדען געווארען.

באלד איז אויך נעגאָראָ געוואהר געווארען, אז אָנקעל בענעדיקט איז פער־שוואונדען געווארען און ער האט געשיקט זיינע מענשען איהם זוכען איבעראלל, אבער אויך זיי האבען ניט געקענט געפינען א שפור פון דעם פליעגען חאפער. ענדליך האט נעגאָראָ געזאגט:

— איך וויל איהם מעהר ניט זוכען, וואס טויג ער מיר! וואס קען איך האבען פון דעם פליעגען חאפער?

אונטערדעסען האט מען אין קאזונדא געמאכט א גרויסען פייערטאָג, דיא נייע קעניגין האט געגיבען א באלל פאר אלע איהרע אונטערטהאנען, וויא אויך פאר אלע פרעמדע, ווייסע און שווארצע, וועלכע האבען זיך געפונען אין קאזונדא. אום צו מאכען דעם באלל נאך אינטערעסאנטער האט זיא אייגעלאדען צוױבערער פון פערשיעדענע לענדער, זיי זאלען מאכען, אז איהר קעניגרייך זאל זיין גליקליך. אין אפריקא גלויבט מען זעהר שטארק אין א צויבערעד. דער ווילדער מענש לאזט זיך לייכט פערפיהרען פון יעדען פעהיגען שארלאטאן.

עס איז אנגעקומען א צויבערער פון א ווייטעס לאנד, אזוי וועניגסטענס האט ער אליין געזאגט, און ער האט זיך נאך בעריהמט, אז ער קען מאכען גרויסע וואונדער.

דעם דריטען טאָג נאך דעם וויא אָנקעל בענעדיקט איז פערשוואונדען גע־ווארען, איז געווען דער טאָג פון דעם גרויסען באלל. דיא קעניגין האט געהייסען גיבען אלעמען ראָם און שנאפס. יעדער האט געטרונקען, וויא פיעל ער האט גע־וואלט. דאן האט מען געטאנצט און יעדער צויבערער האט בעוויזען זיינע קונסט שטיקע.

געגען אבענדס זײנען שױן אלע געװען שיכור, אבער אלע האבען געװארט מיט אונגעדולד אױף דעם פרעמדען צױבערער, װעלכער האט געדארפט װײזען װאונדער.

ענדליך האט זיך געװיזען דער גרױסער צױבערער, ער איז געקומען מיט צװײ דיענער אדער קאמעראדען, װעלכע האבען איהם געהאלפען.

זײן ערשטעס קונסט שטיק איז געװען, װאס ער האט אײנגעשלונגען א שװערד, א קונסט שטיק װעלכען מען קען זעהן אין דעם ביללעגסטען מוזעאום אין ניו יארק, דיא װילדע אפריקאנער אבער זײנען געװארען ערשטױנט, איבערראשט און זאגאר דערשראקען, װען זײ האבען געזעהן, װיא א מענש שלינגט אײן א שארפעס שװערד.

— דאס איז צױבער! דאס טוהען גײסטער! האבען זײ געשריעען און זײנען געפאלען אױף דיא קניע פארן צױבערער.

דאן האט דער צױבערער גענומען א גרױסען שטרױ הוט, האט געװיעזען אלעמען, אז דער שטרױ הוט איז לעדיג, האט עפעס געזאגט און האט ארױס געשלעפט פון שטרױ הוט א לעבעדיגען האז. דאס איז אױך א גאנץ געװעהנליכעס קונסט שטיק. אבער אין אפריקא, אין װילדען אפריקא, פאר װילדע און האלב װילדע מענשען איז עס געװען א צױבער, א װאהרער צױבער. דיא קעניגין איז געװען אױסער זיך פאר שטױנען און בעװאונדערונג. זיא האט זאגאר אנגעהױבען מורא צו האבען פאר דיעזען שרעקליכען צױבערער.

פלוצלונג האט דער צױבערער געפונען, אז אין דיעזען ארט איז איהם אונמעגליך װײטער צו בעװײזען זײנע קונסט שטיקע, ער מוז זיך אױסזוכען אנאנדער פלאץ. ער אלײן האט עס אבער ניט געזאגט, זאנדערן אײנער פון זײנע דיענער אדער בעגלײטער, װעלכער האט גוט גערעדט דיא קאזונדא שפראכע.

דיא קעניגין האט איהם ערלױבט זיך אױס צו זוכען דעם פלאץ, װעלכער פאסט איהם בעסער פאר זײנע צױבער שטיקלעך, דער נײער צױבערער האט אנגעהױבען צו טאנצען און צו געהן װײטער אין דיא שטאדט פון דיא װײסע שקלאפענהענדלער. אלע זײנען איהם נאכגעגאנגען. דיא קעניגין האט מען געטראגען אױף א קיטאנדא זיא איז געװען ארומגערינגעלט פון איהר לײב גארדע.

דער צױבערער האט געפיהרט, יעצט דאס גאנצע פאלק פון קאזונדא צו דעם גארטען, װאו מיסיס װלדאן מיט איהר קינד זײנען געװען פערשפארט, אלױז בענארא און אנדערע װײסע מענשען, װעלכע האבען זיך געפונען לעבען דער קעניגין, האבען אױף קײן פאל ניט געקענט פערשטעהן, פאר װאס דער צױבערער האט

אויסגעזוכט זייער גארטען פאר דעם פלאץ, וואו ער וועט בעווייזען זיינע וואונדער. זיי האבען אנפאנגס ניט געוואלט איהם אריינלאזען אין זיער גארטען, זיי האבען אבער מורא געהאט פאר דיא ווילדע פערשיכורטע מעננע. זיי האבען געמוזט עפענען דיא טויערן פון גארטען און אריינלאזען אלעמען.

מיסיס וועלדאן האט זיך נור וואס געלעגט שלאפען, זיא האט אבער ניט געשלאפען, זייט אנקעל בענעדיקט איז פערשוואונדען געווארען, האט זיא ניט גע־קענט שלאפען. ווען זיא האט דערהערט דעם שרעקליכען ליארעם און דיא ווילדע געשרייען פון דער מעננע, האט זיא גענומען איהר קינד אויף דיא הענד און איז ארויס געגאנגען פון איהר שטיבעלע זעהן, וואס עס טהוט זיך אין דרויסען.

אין דיעזע מינוט האט דער צויבערער בעוויזען א נייעם צויבער, וועלכער האט אלעמען איבערראשט און איבער געשראָקען. ער האט געוויעזען, אז פון זיין מויל און פון זיינע נאזלעכער זיינען ארויסגעגאנגען פלאמען פייער. דיא גאנצע ווילדע מעננע איז געפאלען פאר איהם אויף דיא קניע און האט אנגעהויבען צו שרייען און צו בעטען צו איהם וויא צו א גאט. ווען אלע זיינען געלעגען אויף דיא קניע, איז דער צויבערער צו געגאנגען צו מיסיס וועלדאן, האט זיא מיט איהר קינד אנגענומען מיט זיינע שטארקע אייזערנע הענד און איז מיט זיי אנטלאפען געווארען אין דער פינסטערער נאכט.

נעגארא האט עס געזעהן און איז געווארן אויסער זיך פאר צארן און פער־דרוס. ער האט אנגעהויבען צו פערשטעהן, אז דאס איז קיין אפריקאנער צויבערער זאנדערן אן אייראפעער, וועלכער איז געקומען בעפרייען מיסיס וועלדאן.

— חאפט איהם! יאגט איהם נאך! ער איז א בעטריעגער! האט ער גע־שריען צו זיינע מענשען און צו דער מעננע.

אלע זיינען אבער געווען אזוי איבערראשט און אזוי איבער געשראקען פון דיא וואונדער, וועלכע דער צויבערער האט בעוויזען, אז זיי האבען מורא געהאט זיך צו ריהרען פון ארט. עס האט זיך ניט געפונען איינער, וועלכער האט עס גע־וואגט נאכצולויפען דעם צויבערער.

נעגארא האט געקריצט מיט דיא צעהנער פאר צארן און פערצווייפלונג. ער האט יעצט פערלארען א האלבע מילליאן דאללאר.

— איך וועל אליין געהן! האט ער אויסגערופען, איך וועל איהם נאכיאגען, איך וועל איהם דערגרייכען, איך וועל איאם דערשיעסען, וויא א הונד.

ער האט עס אויך געטאהן און איז באלד פערשוואונדען געווארען אין דער פינסטערער נאכט.

אונטערדעסען איז דער צויבערער געלאפען מיט מיסים וועלדאן און איהר קינד. אזוי וויא מיסים וועלדאן איז געפאלען אין אהן מאכט פאר שרעק און אי־ בערראשונג, האט ער זיא געטראגען אויף דיא פלייצעס מ'ט איין האנד און אויף דער אנדערער האנד האט ער געטראגען דעם קליינעם דשעק. ער איז געלאפען גלייך צום טייך. אין דער צייט פון א האלבע שטונדע איז ער צו געקומען צום טייך. דארט זיינען געשטאנען צוויי קליינע שיפלעך. ער האט אנידער געלעגט מיסים וועלדאן אין איינעם פון דיעזע שיפלעך.

ווען זיא איז געקומען צו זיך און האט געעפענט דיא אויגען, האט זיא דער־ זעהן לעבען זיך דיקסאנד און אנקעל בענעדיקט. דער הונט דינגא איז געלעגען לעבען זיי.

— וויא קומט איהר אהער? האט זיא אויסגערופען.

— דער נעגער דשאן, אי נער פון דיא פינף נעגער, וועלכע מיר האבען גע־ רעטעט פון דעם אונגליקס שיף „וואלדעק,“ האט אונז געבראכט אהער, האט דיקסאנד געענטפערט.

— וואו איז ער?

— אט בין איך! האט דשאן אויסגערופען.

באלד האט זיך אלעס ערקלערט. דשאן איז געלאפען אזוי לאנג, ביז ער איז געקומען אין א שטאדט, וואו עס האט זיך געפונען א ענגלישער קאנסול. דשאן האט איהם אלעס דערצעהלט. דער ענגלישער קאנסול האט זיך פערטראכט און האט געפרעגט:

— וואס קען איך העלפען? קאזונדא איז א גרויסעס קעניגרייך, עס איז דיא נעס פון דיא שקלאפענהענדלער. זיי האבען גענוג סאלדאטען און מוניציאן אום זי צו שטעלען געגען א גאנצען באטאליאן ענגלישע סאלדאטען. איך האב אבער ביי מיר קיינע ענגלישע סאלדאטען. מיט געוואלד קענען מיר אלזא גאר ניט מא־ כען, מען מוז געברויכען ליסט (חיטראסט) א קונסט שטיק, א חכמה, אום צו רעטען מיסים וועלדאן און דעם געלערנטען בענעדיקט.

דער ענגלישער קאנסול האט אנגעהויבען אויסצופרעגען דעם נעגער דשאן, מ וואס ער האט זיך בעשעפטיגט אין אמעריקא און האט אויסגעפונען, אז דשאן א אמאל געווען בעשעפטיגט אין א בילעגען מוזעאום אין פילאדעלפיא.

— דאס איז גוט! דאס וועט אונז העלפען! האט דער קאנסול אויסגערופען, איהר קענט געוויס פיעלע קונסט שטיקע, וועלכע מען צייגט אין א מוזעאום.

— איך קען זיי אלע, האט דשאן געענטפערט.

— דאן מוזט איהר ווערן א צוויבערער און פאהרען נאך קאזונדא. דורך דעם טייך קאנסא, וועלכער פליעסט נים ווייט פון אונזער שטאדט, קענט איהר קומען גלייך נאך קאזונדא דארט ועט איהר שוין אליין זעהן, וואס איהר האט צו טאהן און וויא אזוי איהר קענט רעטען דיא אמעריקאנער.

דער קאנסול האט געגיבען דשאנען צוויי קליינע שיפלעך און פיער נעגער, וועלבע האבען געקענט פיהרען א שיפעל און האבען געקענט דעם וועג נאך קאזונדא. דשאן איז געקומען נאך קאזונדא און איז געוואהר געווארען, וואו מיסים וועלדאן און אנקעל בענעדיקט געפינען זיך פערשפארט. מיר ווייסען שוין, וויא ער האט געראטעוועט אנקעל בענעדיקט. וויא ער האט געראטעוועט דיקסאנד איז לייכט צו ערקלערען. ער האט געזעהן, וויא מען האט צו געבונדען דיקסאנד צו א שטאנג און מען האט געלאזען אויף איהם לויפען דאס וואסער פון טייך. דשאן מיט זיינע פיער נעגער האבען איבערגעשניטען דיא שטריק, מיט וועלכע דיקסאנד איז געוועזן צו געבונדען און האבען איהם געבראכט אין זייערע שיפלעך.

דאס שווערסטע איז געווען צו רעטען מיסים וועלדאן מיט איהר קינד. ווייל נעגארא פלעגט זיי שטארק בעוואכען. דשאן האט געמוזט זיך פערשטעלען פאר א צוויבערער איבעררעשען דיא ווילדע נעגער מיט זיינע קונסט שטיקע, וועלכע ער האט זיך אויסגעלערנט אין א מוזעאום אין פילאדעלפיא און אויף דיעזער ארט האט ער געראטעוועט מיסים וועלדאן.

איידער דשאן האט געענדיגט זיין ערצעהלונג, ביז אנקעל בענעדיקט און דיקסאנד האבען דערצעהלט, וואס מיט זיי האט פאסירט און וויא דשאן האט זיי געראטעוועט, איז טאג געווארען און אונזערע אמעריקאנער האבען דערזעהן, אז זיי געפינען זיך ארף א טייך אין א ווילדען וואלד. זיי זיינען שוין געוועזן ווייט פון קאזונדא.

15טעם קאפיטעל.

אין ווילדען אפריקא.

דער נעגער דשאן און דיא מענשען, וועלבע דער ענגלישער קאנסול האט געשיקט מיט איהם, האבען גאנץ גוט געוואוסט, אז נעגארא און דיא אנדערע שקלאפען-הענדלער וועלען זיי נאכיאגען און דארום זיינען זיי געפאהרען נים גלייך מיטען טייך קאנזא, זאנדערן זיי זיינען אריינגעפאהרען אין איינע זיינע נעבען טייכען און אין דיא גרויסע לייקס (אזיעראס), וועלבע געפינען זיך אויף זיין וועג.

דעם ערשטען טאָג האבען זיי געפונען פאר נעטהיג ניט צו פאהרען ביי טאָג, ווען מען קען זיי זעהן. זיי האבען ארייגגעפיהרט זייערע שיפלעך אין א געדיכטען וואלד, וואו דיא ביימער האבען זיי אין גאנצען פערשטעלט. דארטען האבען זיי צו געבונדען דיא שיפלעך צו א בוים און האבען זיך א גאנצען טאָג פערהאַלטען רוהיג.

אָנקעל בענעדיקט האט צוואר געוואלט ארויסגעהן אין וואלד זוכען א „מאנטיקאָר," אבער דיקסאנד האט איהם ניט געלאזען.

— איהר ווייסט גאר ניט, וואס פאר א זעלטענער העקסאָפאָד א „מאנטי־קאָר" איז, האט אָנקעל בענעדיקט ערקלערט. א „מאנטיקאָר," איז אייגענטליך א שפין, אבער א שפין האט אכט פיס און א „מאנטיקאָר," האָט נור זעקס פיס. א שפין האט קיינע פליגעל, א „מאנטיקאָר" אבער האט פליגעל, ער איז אַלזאָ א העקסאָפאָד, ער איז אבער דאָך א שפין, ווייל ער לעבט, וויא א שפין און איז א רויבער און א מערדער, וויא א שפין. פיעלע געלערנטע גלויבען גאר ניט, אז אויף דער וועלט געפינט זיך אזא העקסאָפאָד. וויא גליקליך וואלט איך געווען, ווען איך זאל האבען א „מאנטיקאָר" אין מיין זאמלונג. ווען מיר וועלען קומען נאָך אמע־ריקא, וואלט איך באלד געשריעבען אין סעמטהאניאן אינסטיטוט, אז איך האב א „מאנטיקאָר" און וויל איהם שענקען דעם גרעסטען מוזעאום אין אמעריקא פיר נאטור וויסענשאפטען. איהר קענט יעצט פערשטעהן, אז איך מוז האבען א „מאנטיקאָר".

דיקסאנד און מיסיס וועלדאן האבען צוואר פערשטאנען, אז א „מאנטיקאָר" איז א זעהר זעלטענער העקסאָפאָד, זיי האבען אבער דאָך ניט געלאזען אָנקעל בענעדיקט געהן אין וואלד זוכען נייע העקסאפאדען. אזוי וויא אָנקעל בענעדיקט האט זיך דאָך ניט געקענט איינהאלטען, האבען זיי איהם געבעטען, ער זאל לער־נען מיט'ן קליינעם דשעק ענטאָמאָלאָגיע.

אין דער צייט ווען אָנקעל בענעדיקט האט געלערנט מיט'ן קליינעם דשעק ענטאָמאָלאָגיע, האט דיקסאנד זיך בעשעפטיגט מיט דיא וויכטיגסטע זאכען פאר זייער רייזע. אזוי וויא דיא זון האט געברענט וויא פייער, האט מען געמוזט מאכען איבער דעם שיפעל א סארט דאך, א דעק, וועלכע זאל שיצען מיסיס וועלדאן מיט איהר קינד געגען דיא זון. דאן האט מען געמוזט אנהויבען צו טראכטען וועגען פראוויאנט, אויף אזא לאנגע רייזע מוז מען האבען וואס צו עסען. יעצט האבען זיי געהאט נור צוויי וועגען צו בעקומען עסען־ווערק: חאפען פיש אין טייך און און פאנגען פייגעל און אנדערע טהיערע אין וואלד. דשאן מיט זיינע מענשען האָ־בען צוואר געהאט מיט זיך ביקסען און שיס מאטעריאל, דערווייל אבער האבען זיי

מורא געהאט צו שיעסען, נעגאָרא מיט זיינע מענשען זאלען ניט דערהערן דעם קנאַק פון דיא ביקסען.

דאן איז געקומען דיא הויפט פראגע: וויא ווייט איז מען פון א פּאָרט, פון א שטאָדט, וואו מען זאל קענען קריענען א שיף נאך אמעריקא. דיקסאנד איז יעצט ווידער שיפס-קאפּיטאן, אבער פיהרען א שיף, וויא דער „פילגרים“ איז פיעל לייכטער פאר א פעהיגען שיפס-קאפּיטאן, וויא צו פיהרען צוויי קליינע און שוואכע שיפלעך אויף דיא ווילדע טייכען פון ווילדען אפריקא, אהן א קאמפּאס, אהן א וועג ווייזער, אהן א לאנדקארטע און אהן א וואסער-קארטע.

דאגעגען האט דיקסאנד גאר ניט געקענט אויסטראכטען. מיסיס וועלדאן האט געזעהן, וויא ער זיצט אזוי טרויעריג און פערטראכט און האט איהם געפרעגט:

— וואס ביסט דוא אזוי אונרוהיג, דיק?

ער האט איהר ערקלעהרט, פאר וואס ער איז אזוי אונרוהיג. אָנקעל בענעדיקט האט גאנץ רוהיג אויסגעהערט, וואס דיקסאנד האט ערקלערט, און האט זיך אפּגערופען:

— דאס איז דאך גאנץ איינפאך. מיר געפינען זיך אין וועסט אפריקא, דיעזער טייך פליעסט פון אָסט (מזרח) נאך וועסט (מעריב.) מיר וויסען, אז אין וועסט אפריקא געפינען זיך נור עטליכע גרויסע טייכען, וויא דער ניגער און דער קאָנגאָ. נאך מיין רעכנונג פליעסט דיעזער טייך אריין אין דעם קאָנגאָ, דאן קענען מיר קומען אין דיא שטאָדט דאנאטא, וועלכע געהערט צו פראנקרייך, אדער נאך דער שטאדט לאָאנדא, וועלכע געהערט צו פּארטוגאל. אין ביידע שטעדט געפינען זיך ענגלישע און אמעריקאנישע קאָנסולן, וועלכע וועלען אונז גיבען דיא מעגליכקייט צו קומען אהיים.

דיקסאנד האט זיך פערשעהמט, דער געלערנטער ענטאָמאָלאָג האָט בעסער געקענט דיא געאָגראפיע פון אפריקא פון איהם, א שיפסקאפּיטאן.

דער טאָג איז פערגאנגען רוהיג. קוים איז דיא זון אונטער געגאנגען, האבען זיי אפּגעבונדען זייערע שיפעלעך און זיינען ווייטער געפאהרען. נעגען האלבע נאכט האבען זיי פלוצלונג דערהערט א זאָנדערבארעס גערויש. עס האט זיך זיי אויסגעוויזען, אז הונדערט גרויסע פּומפּען ארבייטען און שעפּען וואסער.

— וואס איז דאס? האט מיסיס וועלדאן געפרעגט אונרוהיג.

באלד איז זיא געוואהר געוואָרען, וואס דאס איז. דער מאָנד איז אויפגעגאנגען און האט בעלייכטעט דיא גאנצע געגענד, ניט ווייט פון זיי זיינען געשטאנען

אין וואסער פינפציג ביז זעכציג עלעפאַנטען און האבען געטרונקען. עס איז ווערטה געווען צו זעהן, וויא דיעזע גרויסע טהירע האבען אלע מיט אמאל אראפגעלאזען זייערע לאנגע נעזער אין וואסער, האבען זיי אנגענומען מיט וואסער און אויפגע־הויבען מיט אמאל. באלד האבען זיי אנגעהויבען זיך צו שפיעלען, וויא קינדער, און איינער האט אפגעגאסען דעם אנדערן מיט וואסער, איינער האט געשפריצט אויפ'ן אנדערן. דער ווילדער עלעפאַנט איז א גאנץ לוסטיגעס טהיער. ער האט ליעב זיך פרעהליך צו מאכען און זיך צו אמוזירען.

דער טייך איז געווארען אלע מאל גרעסער און אלע מאל שנעלער: עס זיי־נען צו געקומען צו איהם פיעלע קליינע טייכלעך און האבען איהם צו געבראכט פיעל וואסער. אין ערטער זיינען ארום געשוואומען גאנצע אינזלען. עס קומען זיך צו זאמען עטליכע צובראָכענע ביימער, בעזאנדערס נאך א שטארקען שטורם, וועלכער רייסט אויס פיעלע ביימער אוןווארפט זיי אריין אין וואסער, אדער ווען דיא עלעפאנטען מאכען זיך א נייעם וועג און זיי רייסען אויס דיא ביימער, אום זיי זאלען קענען בעסער געהן. דיעזע ביימער שווימען ארום אין וואסער. זיי קומען זיך אפט צונויף, פערפלעכטען זיך, פערפלאָנטערן זיך מיט זייערע צווייגען, עס פאלען אָן אויף זיי בלעטער און גראזען און עס בילדעט זיך א קליינע אינזעל. א זעלבע קליינע אינזלען ווערן צו מאל אזוי געדיכט און אזוי פעסט, אז מען קען ארומגעהן אויף זיי. צומאל פעראייניגען זיך עטליכע א זעלבע אינזלען און לעגען זיך אויס איבערן גאנצען טייך, זיי בילדען דאן א בריק, איבער וועלכער מען קען אריבער געהן דעם טייך פון איין ברעג צום אנדערן.

דיעזע אינזלען רופט מען „דיא שווימענדע אינזלען" ווייל געוועהנליך שווימען זיי ארום אויפ'ן טייך פאר א רייזענדען. פאר א נאטורפארשער זיינען זיי זעהר אינטערעסאנט; ווען מען דארף אבער פאהרען אויפ'ן טייך אין א קליין שיפעלע, ווען מען דארף אנטלויפען פון א פיינד, זיינען דיעזע „שווימענדע אינזלען" זעהר אונאנגענעהם און צו מאל זאנאר געפעהרליך.

דיקסאנד מיט זיין קליינער קאראוואנא האבען עטליכע מאל בעגעגענט אזעלכע שווימענדע אינזלען און עס האט זיי געקאסט פיעל מיה זיי אויסצומיידען. דיקסאנד האט זיך באלד איבערצייגט, אז אויף דיא טייכען פון ווילדען אפריקא איז בעסער צו פאהרען ביי טאג, וויא ביי נאכט.

אבער באלד האבען אונזערע אנטלאפענע אנגעהויבען צו ליידען הונגער. דאס ביסעל פראוויאנט, וועלכע דשאן האט מיטגעבראכט, האט זיך אויסגעלאזען און מען האט געמוזט אנהויבען צו זוכען עסען. מען האט געמאכט א נעץ און מען

האט פראבירט חאפען פיש, אין טייך. מען האט נעחאפט איינינע פיש, אבער פון א גאנץ נייער סארטע, ניט מיסים וועלדאן, ניט דיקסאנד און ניט דיא נענער האבען געוואוסט, וואס פאר א סארט פיש דאס איז.

— אך! פאר וואס ב'ן איך ניט א איכטיאלאג! האט אנקעל בענעדיקט אויסנערופען, — פאר וואס האב איך געלערנט נור ענטאמאלאגיע און נים איכטיאלאגיע, (דיא לעהרע פון פיש, וועלכע פיש זיינען ניצליך און וועלכע זיינען שעדליך.)

עס איז אבער קיין צייט נעזוען צו לערנען איכטיאלאגיע, ווען מען איז הונגעריג, דענקט מען נור פון עסען. מען מוז אלזא עסען, וואס מען האט, אבער רויע פיש קען מען ניט עסען, מען מוז זיי קאכען, נון וואו נעמט מען פייער? — מען האט נעמוזט מאכען פייער, וויא דיא ווילדע מענשען מאכען עס. מען נעהמט צוויי שטיקער האלץ, אגאנץ טרוקענעס און אגאנץ פייכטעס, און מען רייבט איינס אן אנדערן אזוי לאנג, ביז זיי הייבען אן צו ברענען. מען דערצעהלט, אז דיא ווילדע אפריקאנער האבען זיך אויסנעלערנט צו מאכען פייער אויף דיעזער ארט פון דיא נאריללאס, א גרויסער און זעהר שטארקער אף (מאנקי.) ווען דעם נאריללא ווערט קאלט און ער וויל זיך אנווארעמען, נעהמט ער צוויי שטיקער האלץ און רייבט זיי אזוי לאנג, ביז זיי צינדען זיך אן. ער צולענט דאן א פייער און לאזט איהם ברענען א גאנצע נאכט. דאן קריעכט ער ארויף אויף א בוים איבערן פייער און לעגט זיך שלאפען אין דער ווארם.

מען האט נעמוזט מאכען פייער אויף דיעזער ארט און קאכען דיא פיש.

דעם אנדערן טאג האט דיקסאנד דערשאסען אן אנטילאפע, א סארט הירש, וועלכער געפינט זיך נור אין אפריקא. יעצט האבען זיי שוין געהאט נענוג פלייש צו עסען, אבער זיי האבען עס נעמוזט עסען אהן זאלץ. אין אפריקא איז זאלץ א גאנץ טהייערער ארטיקעל. וואו האבען זיי נעקענט נעהמען זאלץ אין ווילדע אפריקא?

16טעס קאפיטעל.

S. Y.

צעהן טעג זיינען אזוי פערגאננען. דיא אונגליקליכע רייזענדע זיינען פערפאהרען אזוי ווייט, אין אזעלכע ווילדע נעגענדען, אז קיינער פון זיי האט שוין ניט נעוואוסט, וואו זיי נעפינען זיך, זאגאר אנקעל בענעדיקט האט שוין ניט נעקענט זאגען פאר נעוויס, אויב זיי נעפינען זיך אויפ'ן טייך קאנגא אדער אויף אנאנדער וואסער.

דיא טייכען אין אפריקא דרעהן זיך, קרימען זיך און פערביינען זיך אזוי, אז אמאל ווייזט זיך אויס, אז זיי פליעסען אין איין זייט, נאך וועסט דעם אנדערן טאָג זעהט מען, אז זיי פליעסען גאר נאך אָסט.

דיא גענענד איז געווארען אלץ ווילדער און שרעקליכער. מען איז ארויסגע־פאהרען פון וואלד און מען איז אריינגעפאהרען אין א דשונגלי הויכע גראָזען, ראהר, (קאמיש, טראסט) און באמבוק האבען געוואקסען פון ביידע זייטען טייך אויף הונדערטע מייל ווייט.

זאלאנג זיי האבען זיך געפונען אין וואלד, האבען זיי נאך געקענט קריעגען שפייז: אין וואלד געפינען זיך פייגעל און אנטילאפען, אין דשונגל אבער האלטען זיך אויף נור וואסער פייגעל, טהיערע קענען ניט לעבען אין דשונגל, ווייל דער באדען איז זומפיג און אין ערטער איז ער גאר בעדעקט מיט וואסער.

ערשט יעצט האבען אונזערע רייזענדע אנגעהויבען צו ליידען הונגער. דיא איינציגע נאהרונג, וואס זיי האבען געקענט קריעגען, איז געווען פיש, אבער וואו קאָכט מען דיא פיש? אין דשונגל קען מען זיך ניט אפשטעלען קאבען. דיקסאנד איז געווען פערצווייפעלט. ער און אלע דערוואקסענע מענשען האבען איבער גע־טראגען דעם הונגער, אבער דער קליינער דשעק? וואס טהוט מען מיט איהם?

דעם אנדערן טאָג אין דער פריה האבען זיי דערזעהן א בערגעל, וועלכער איז געווען בעוואקסען מיט הויכע ביימער. ער איז געשטאנען גאנץ אליין, אבגע־זאנדערט אין דשונגעל.

— מיר מוזען צו פאהרען צום בערגעל, האט דיקסאנד געזאגט, וואו עס געפינען זיך ביימער, וועלען מיר געפינען וואס צו עסען.

זיי האבען זיך יעצט געפיהלט גאנץ זיכער. נעגאָראָ האט זיי געווים נאכגע־יאָגט, אבער ער האט ניט געקענט געפינען זייער שפור און איז געווים צוריק גע־גאנגען נאך קאזונדא.

מיט שווערער מיה איז עס זיי געלונגען צו צו קומען צום בערגעל. אלע זיינען ארויסגעגאנגען אויפ'ן לאנד. ווען מען פאהרט אוועק וואָכען לאנג אין א שיפעל, פיהלט מען א בעזאנדערעס פערגניגען, ווען מען קען א ביסעל ארומשפאציערן אויף דער מוטער ערד.

קוים איז מען ארוס געגאנגען אופ'ן לאנד, איז דיננא ארויסגעשפרונגען און האט אנגעהויבען צו היילען, צו שפרינגען אין ארומצולויפען, וויא וואהנזיניג.

— וואס איז עפעס מיט'ן הונד? האט זיך דיקסאנד געפרעגט זיך אליין.

אבער קיינער האט איהם ניט געקאנט ענטפערן, קיינער האט איהם ניט

נעקענט ערק׳לערן, פאר וואס דינגא איז אזוי אונרוהיג. זאנאר דער קליינער דזעק
האט דאס בעמערקט און האט געזאגט:

— דינגא וויינט.

דינגא איז געשפרונגען, איז געלאפען, איז צוריק געקומען און האט געהיילט
אין גערופען.

— מיר דאכט, אז דינגא רופט אונז עדגעץ, האט מיסיס וועלדאן בעמערקט,
לאמיר איהם נאכגעהן.

מען האט איבערגעלאזען צוויי נעגער ביי דיא שיפלעך און אלע איבעריגע זיינען
נעגאנגען, וואוהין דינגא האט זיי געפיהרט. קוים האט דינגא געזעהן, אז מען געהט
איהם נאך, האט ער זיך אביסעל בערוהיגט, אבער ער האט נאך אלץ געהיילט
און געוויינט.

אונטער א גרויסען בוים איז געשטאנען איין אלטעס געצעלט, געמאכט פון
צווייגען, פון בוימער און פון בלעטער. אזעלכע געצעלטען מאכען זיך דיא רייזענדע
אין אפריקא, ווען זיי דענקען צו בלייבען עטליכע טעג אין אן ארט. דינגא איז גע-
לאפען צו דיעזען געצעלט. דיקסאנד און דיא איבעריגע זייגען איהם נאכגעגאנגען.

ווען זיי זיינען צוגעקומען צום געצעלט, האט זיך זיי פארגעשטעלט א שרעק-
ליכעס, שוידערהאפטעס בילד.

אין מיטען געצעלט איז געליגען דער סקעלעט פון א מענשען. דאס פלייש
פון איהם איז שוין לאנג פערשוואונדען געווארען, עס זיינען געבליעבען נור דיא
ביינער, זיי זיינען געווען וויים, ווי א קאלך אבעוויין, אז זיי ליעגען שוין דא לאנג.
לעבען סקעלעט זיינען געליגען צו ווארפען שטיקער פון האיב פערפוילטע קליידער,
איינינע ביינעלעך פאפיער, איינינע שטארק פערראסטעטע פ זיקאלישע אינסטרו-
מענטען און א נאטיץ בוך.

אנקעל בענעדיקט האט אויפגעהויבען דאס נאטיץ בוך און אנגעהייבען עס
צו בלעטערן. אזוי וויא עס האט געהאט שטארקע טאוולען, האר מען נאך געקענט
לעזען גאנץ דייטליך וואס עס איז געשטאנען אנגעשריעבען אין איהם. דיא לעצטע
ווערטער אין דיעזען נאטיץ בוך זיינען געווען:

„מיין דיענער נעגאראָ האט מיך בערויבט. ער האט צוגענומען מיין געלד און
אלע מיינע זאכען און האט מיך געשאסען. ער האט געמיינט אז איך בין טויט,
אבער איך לעב.— איך בין קריינק און קען מיך ניט ריהרען. — עס איז אין גאנצען
120 מייל וויים פון מעער, אבער וויא קען איך געהן אזא שטרעקע?“—

„דינגא איז מיט מיר, וואס סען ער מיר אבער העלפען?“ —

„היינט איז דער 3טער דעצעמבער 1870... איך ווער אלע מאל שוואבער...
איך קען שוין מעהר ניט שרייבען.“

„סעמיועל ווערנאָן“.

וויא פערשטיינערט זיינען אלע געשטאנען ארום דיא ביינער פון דעם בע־ריהמטען רייזענדען. זייא האבען פערגעסען דעם הונגער, זייא האבען פערגעסען אלעס אין דער וועלט. זיי האבען בעטראכט וואס עס איז געבליעבען פון דעם גרוי־סען אונד בעריהמטען רייזענדען סעמיועל ווערנאָן.

— מיר מוזען איהם בעערדיגען, האט ענדליך געזאגט אנקעל בענעדיקט, ער איז געווען א גרויסער מאן און איז געשטארבען מיט אזא שרעקליכען טויט. עס קען זיין, אז ער איז געשטארבען פון הונגער און פון זיינע וואונדען.

וויא הונגעריג זיי זיינען געווען, האבען זיי דאך אנגעשטרענגט אלע זייערע קרעפטע, האבען אויסגעגראבען א גרוב אין געצעלט און האבען בעערדיגט דיא ביינער פון סאמיועל ווערנאָן.

אזוי וויא זיי זיינען געווען בעשעפטיגט מיט דיעזער טרויעריגער ארבייט, האט דינגא אנגעהויבען שטארק צו בילען און איז אוועקגעלאפען. באלד האט מען געהערט א ווילדען געשריי. אלע זיינען געלאפען זעהן, וואס דארט איז. אויף דער ערד האבען זיך געקייקעלט א מענש מיט א הונט. דער מענש איז געווען נעגאָראָ.

— דוא ביסט דא, דוא רויבער און מערדער! האט דשאק אויסגערופען און האט געוואלט אראבטרייבען דינגא פון נעגאָראָ.

עס איז שוין אבער געווען צו שפעט. דינגא האט אויפגעריסען נעגאָראָ דעם האלז. ווען מען האט איהם אראפגעריסען פון נעגאָראָ, איז שוין נעגאָראָ געווען טויט.

— אנטלויפט, מיסים וועלדאן! האט אין דיעזער מינוט דיקסאנד אויסגערר־פען אויסער זיך, — אנטלויפט, וויא ווייט אייערע פיס קענען אייך טראגען!

ערשט יעצט האבען זיי דערזעהן, אז נעגאָראָס מענשען קומען אן פון דער אנדערער זייט.

נעגאָראָ האט פערפאלגט דיא אנטלאפענע. ער האט זיי געזוכט איבעראלל, ער האט געפונען זייערע שפורען, אבער ער האט זיי ניט געקענט דערגרייכען. עס איז שווער צו זאגען, אויב ער האט אויסגערעכענט, אז ווען זיי וועלען דורכפאהרען דעם דשונגל, וועלען זיי מוזען צו קומען צו דיעזען בערגעל, אדער עס איז געווען א צופאל, וואס ער איז געקומען צו דעם ארט, וואו ער האט בערויבט סעמיועל ווערנאָן און דינגא האט איהם געטייטעט גראדע אויף דעם פלאַץ, וואו ער האט

בעגאנגען זיין פערברעכען, זיכער איז נור, אז ער איז געקומען אהער אליין, זיינע מענשען זיינען איהם נאכגעגאנגען פון דער ווייטען און ווען ער איז שוין געווען טויט, זיינען זיי אנגעקומען.

מיסים וועלדאן און דיא איבעריגע האבען באלד פערשטאנען, אין וואס פאר א געפאהר זיי געפינען זיך און האבען אנגעהויבען צו לויפען צו דיא שיפלעך.

דיקסאנד און דער נעגער דשאן זיינען געבליעבען שטעהן מיט זייערע ביקסען בערייט צו שיעסען.

— מיר מוזען דא בלייבען, דשאן, האט דיקסאנד געזאגט צום נעגער, מיר מוזען אויפהאלטען דיא ווילדע באנדע אום צו געווינען צייט, אז מיסים וועלדאן מיט איהר קינד זאלען קענען קומען אויף דיא שיפלעך. איך וויים גאנץ גוט, אז צוויי מענשען קענען נים בעשטעהן געגען הונדערט. מיר וועלען פאלען, מיר וועלען שטארבען, אבער מיר וועלען זיי אויפהאלטען אזוי לאנג, ביז מיסים וועלדאן וועט זיך ארייגזעצען אין שיפעל און וועט אריינפאהרען אין דער מיטט פון דעם טייך.

דער נעגער דשאן האט עפעס געענטפערט, אבער דיקסאנד האט איהם נים געהערט, וויל געגארא'ס מענשען זיינען אונטערדעסען צו געקומען נעהנטער און האבען אויסגעשטעלט זייערע ביקסען צום שיעסען. פלוצלונג איז זייער אנפיהרער געפאלען אויף דיא קניע און האט אנגעהויבען צו שרייען:

— מאטאמא! מאטאמא! א טויטער! א טויטער!

ער האט דערקענט דיקסאנד. ער האט געזעהן, וויא מען האט דיקסאנד צו געבונדען צו א קלאץ לעבען גראב פון קעניג מיאגא לונגא און ער האט אליין געזעהן, וויא דאס וואסער האט פערגאסען דעם אונגליקליכען ווייסען. דיקסאנד איז אלזא טויט, וויא קומט ער אהער? — „מאטאמא!" „מאטאמא!" א טויטער איז לעבעדיג געווארען.

דער אנבליק פון דיקסאנד האט געווירקט אויף איהם, וויא א צויבער. ער האט דערזעהן א טויטען און דאס ווירקט שרעקליך אויף יעדען אונגעבילדעטען מענשען, ער דערשרעקט זיך און פערליערט דיא פעהיגקייט צו דענקען, אז פיללייכט איז עס גאר א לעבעדיגער.

דיקסאנד האט אזוי נים פערשטאנען, וואס דא איז פארגעקומען, אבער קוים האט ער דערזעהן, אז זיינע פערפאלגער ליעגען אויף דער ערד, איז ער מיט דשאנען געלאפען צו דיא שיפלעך. קיינער האט איהם נים נאכגעיאגט.

ער און דשאן זיינען געקומען פונקט אין דער מינוט, ווען מיסים וועלדאן,

דער פליינער דשעק און אנקעל בענעדיקט האבען זיך ארייגעזעצט אין זייער שיפעל...

דיקסאנד איז נאכגעשפרונגען נאך זיי און האט געחאפט דעם רודער.

יעצט איז ער געוואָרען שיפס-קאפיטאן און אין איינינע מינוט איז שוין זייער שיפעל געשוואומען אין דער מיט פון דעם טייך.

יעצט האט ער ווענינסטענס געוואוסט, אז ער געפינט זיך אין גאנצען 120 מייל ווייט פון דעם ברעג פון אנטלאטישען מעער.

- 120 מייל קענען מיר מאכען אין צוויי טעג, האט ער בערעכענט.

און זיין רעכנונג איז געווען ריכטיג. דעם צווייטען טאָג פאר נאכט זיינען זיי אנגעקומען אין דיא שטאדט עמבאָמא ביים אויספלוס פון טייך קאָנגא אין מעער. אין עמבאָמא האבען זיי געטראפען דעם אמעריקאנער קאָנסול העררינסאן, וועלכער האט זיי אויפגענומען זעהר פריינדליך און ברידערליך. ער האט אויסגעהערט זייער ערצעהלונג און האט בעוואונדערט דעם מוטה און דיא ענערגיע פון מיסיס וועלדאן.

מיט אנקעל בענעדיקט האט ער באלד געשלאסען פריינדשאפט, ווייל ער איז אויך געווען אן ענטאָמאָלאָג און ווען אָנקעל בענעדיקט האט איהם דערצעהלט פון דעם „מאנטיקאָר," האט העררינסאן איהם פערשפּראכען, אז ער וועט זיך גיבען אלע מעגליכע מיה צו פאנגען א „מאנטיקאר" און איהם צו צו שיקען צום געלערנטען בענעדיקט קוואקענבאָש אין סאָן פראנסיסקאָ.

צעהן טעג שפּעטער איז אנגעקומען א שיף, וועלכעס איז געפאהרען נאך פאנאמא אין סענטראל אמעריקא.

אונזערע רייזענדע האבען זיך אויפגעזעצט אויף דיעזער שיף און זיינען גליקליך אנגעקומען אין סאָן פראנסיסקאָ.

ע נ ד ע